

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

BÁSNÍK A TEXTAŘ KAREL KRYL

(Poet and song text writer Karel Kryl)

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ondřej Hník, Ph.D.

Autorka diplomové práce : Bc. Lenka Rejzková
Táborská 1808, Pelhřimov
Český jazyk - hudební výchova
Prezenční studium

Rok dokončení diplomové práce: 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Odevzdaná elektronická verze práce je identická s její tištěnou podobou.

V Pelhřimově, 15. 6 . 2011

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Zpívaná poezie a její místo v literárním životě.....	4
3	Písňový text a báseň.....	7
4	Karel Kryl mezi českými písničkáři.....	9
	4.1 Literární tvorba písničkářů.....	13
	4.2 Vývoj písničkářství.....	14
	4.3 Osobnost písničkáře.....	15
	4.4 Život a dílo Karla Kryla.....	16
5	Postup výzkumu.....	18
6	Etapy a vývoj autorovy písňové poetiky a interpretace vybraných textů.....	22
	6.1 Do roku 1971.....	22
	6.1.1 Rakovina.....	24
	6.2 1972-1974.....	27
	6.2.1 Gloria.....	29
	6.3 1975 – 1984.....	30
	6.3.1 Vasil.....	32
	6.4 Po roce 1985.....	33
	6.4.1 Irena.....	34
7	Specifické literární kvality písňových textů.....	35
8	Vývoj poetiky básní.....	43
	8.1 7 básniček na zrcadlo.....	44
	8.2 Slovíčka.....	46
	8.3 (Zpod stolu) sebrané spisy, Z mého plíživota.....	50
	8.4 Zbraně pro Erató.....	53
	8.5 Amoresky.....	56
	8.6 Krylias a Odysea.....	58
	8.7 Sněhurka v hadřících.....	61
	8.8 Lot.....	62
9	Specifické literární kvality básní.....	62
10	Srovnání vývoje básní a písni.....	81

11	Srovnání specifických literárních kvalit básní a písní.....	84
12	Jak hudební realizace dotváří náladu textu.....	89
13	Živost Krylova díla	91
14	Závěr.....	93
	Literatura	98
	Resumé	101
	Abstract.....	102
	Klíčová slova	103

1 Úvod

Práce se věnuje písňovým textům a básním velmi významné osobnosti českého folku Karlu Krylovi. V tomto tématu jsem se rozhodla pokračovat, jelikož jsem se mu věnovala již ve své bakalářské práci, kde jsem zkoumala poetiku textů Karla Kryla v období let 1968 - 1989. Při studiu materiálů jsem se teprve dozvěděla, že Karel Kryl psal kromě písní také básně. Tato diplomová práce je tedy příležitostí seznámit se s další oblastí Krylovy tvorby.

Zde se tedy nabízí otázka: *„Je písničkář méně než básník? A kdo je vůbec první a kdo ten druhý? Když držel v rukách kytaru, byl poměrně početnou obcí posluchačů, ale tu a tam i určitým kritikem považován za víc. A naopak při mylném ztotožnění textu písničky s básní či pomnutí nestejných kvalitativních úrovní v jeho výhradně básnické produkci, se nemohl dočkat i odsudku, že mezi skutečnými básníky nemá co pohledávat, neboť je „pouhopouhý“ písničkář. V tomto není spornější osoby, než jakou je právě Kryl.“*¹

Ačkoliv se touto otázkou zabývali mnozí autoři, např. Michal Huvar, Vojtěch Klímt, Ivan Binar, Petr Král a další, zůstává dosud nevyřešena. Navíc existuje spousta článků a publikací, které se zabývají zejména Krylem – písničkářem. Krylovi básníkovi patří vždy jen zmínka, nebo několik málo odstavců, či útlá kapitola v publikaci. Tato práce by mohla být alespoň prvopočátkem k zaplnění této mezery.

S Krylovou básnickou tvorbou se můžeme setkat např. v některých jeho písničkách, kde dokonce sám recituje, např. *Nevidomá dívka, Rakovina, Podivná ruleta...* Recitací také prokládal své písničky na koncertech. Karel Kryl byl velmi produktivní autor, během svého života připravil k vydání deset básnických sbírek a 160 písňových textů.

Jako období zkoumání Krylovy tvorby jsem zvolila rozmezí let 1968 – 1989. V této době se totiž autor začal plně věnovat psaní poezie.

V úvodních kapitolách se pokusím přiblížit dobu šedesátých let a následné normalizace a zamyslím se nad vývojem a významem novodobé zpívané poezie i nad tím, jak se tato role proměňovala od šedesátých let až do současnosti. V další části se budu věnovat teoretickým rozdílům mezi básní a písňovým textem.

Následující kapitola má za úkol nalézt místo Karla Kryla mezi ostatními českými písničkáři. To je jeden z dílčích cílů – porovnat, v čem se Kryl od svých kolegů odlišoval a v čem byl naopak stejný. Věnovali se také ostatní písničkáři jiné tvorbě

---

¹ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 8.

než písňové, psali také poezii? Jaký byl význam písničkářství v období totality a dnes, jak osobnost písničkáře dotváří celkový dojem z písňe a co se stalo s písničkáři po roce 1989?

Dříve, než se začnu zabývat Krylovou poetikou, pokusím se objasnit postup zkoumání jeho díla, v čem spočívají literární kvality textu, na co se při výzkumu zaměřím, které roviny textu budu sledovat.

Pro úplnost ještě stručně přiblížím Krylův život a tvorbu, aby bylo možné pochopit jeho názory, o co mu šlo a proč.

Jedním z hlavních cílů práce je sledování vývoje poetiky písňových textů a básní. Pokusím se o rozdělení písňových textů podle doby jejich vzniku s ohledem na Krylův život a nalézt příznačné rysy jednotlivých tvůrčích etap. Charakteristiku každé periody doplním o interpretaci jedné písňe, která dané období vystihuje. Dále budu charakterizovat jednotlivé básnické sbírky a poté porovnávat vývoj obou poetik.

V dalších kapitolách se budu samostatně věnovat specifickým rysům Krylových básní a písni, co mají společného bez rozdílu na období. Dalším z hlavních cílů je srovnání specifík básní a písni, která se objevují v průběhu celého sledovaného období, jak v básnické, tak v písňové tvorbě, a poukáži na to, že jak Krylovy básně, tak jeho písňe mají své specifické kvality, což by mohlo objasnit otázku, zda je Karel Kryl více básníkem či písničkářem. Dále zde upozorním na konkrétní rozdíly mezi básní a písni. Svá tvrzení budu opírat o příklady z jeho díla.

V závěrečných kapitolách se zamyslím nad Krylovou hudbou, jak dokresluje atmosféru textu, a nad nadčasovostí a aktuálností jeho tvorby pro současnou dobu.

2 Zpívaná poezie a její místo v literárním životě

Zpívaná poezie spojuje básnické slovo s melodií. Poezie v pravém slova smyslu byla původně také určena ke zpěvu a k zapamatování.

Moderní zpívaná poezie patří k jevům, které se objevily po druhé světové válce. Její formování ovlivnilo kulturní hnutí, které proběhlo na přelomu padesátých a šedesátých let 20. století na celém světě. V USA to byli hippies, ve Velké Británii *The Beatles*, kteří představovali vzdor proti dosavadnímu životu, boj za volnost a nezávislost.

„Stoupající dobový zájem o píseň, písňový text byl projevem celosvětového procesu příklonu k mluvené řeči. Básník zaujímal pozici přednášeče či zpěváka vlastní tvorby.“²

Pro písničkáře je tedy typické propojení autora hudby s textařem a interpretem v jedné osobě (tzv. personální unie). Písničkáři sami byli pro lidi symbolem svobody a individuality. Vzorem českých písničkářů byl např. Bob Dylan, v Rusku patřili k neznámějším (a také k nejzakazovanějším) Vladimír Vysocký nebo Bulat Okudžava.

Nejen zahraniční tvorba ovlivnila situaci v Československu. V podmínkách socialismu byla v padesátých letech oficiálně podporována režimem agitační masová píseň oslavující práci. Ztráta prestiže poezie jako takové je reakcí na „ornamentální veršování“³ a zašifrovanost tvorby poválečných autorů. (např. Holan a jeho pokračovatelé v 60. letech),

*Ponurý den na krabatině, zdrhované v upadání
neviditelnou propastí.
„A co je sudba v naší vůli?“ ptal se hlídač,
který si zneprátelil noc...*

(Holan: *Bylo už pozdě*, 1965)

Přibližně od poloviny padesátých let se začínají rozvíjet klubové scény a divadla malých forem. Právě zde se dostala více ke slovu jazzová píseň, kterou o pár let později doplnily folk a beat. Folk a country k nám přicházely, stejně jako jazz, ze západu, kde usilovaly o obrodu angloamerické lidové písně. Zpívaná poezie přináší projev „zdrsnění“, obrat k lehkosti, písňovosti a jednoduchosti. Dalším aspektem její rostoucí popularity je proměna vnímání kultury. K tomu byla využívána společensky i politicky aktuální témata. Autoři písňových textů se navíc mohli opřít o domácí meziválečnou tvorbu Jiřího Voskovce, Jana Wericha a Jaroslava Ježka.

Uvolněnější politická a společenská situace v šedesátých letech měla vliv na rozmach umění všeobecně. Vznikala tzv. alternativní česká kultura. Cenzura sice fungovala, ale jen v malé míře. Literární život byl v plném proudu. V této době se formovala tzv. mladá generace šedesátých let, do níž patřili nejen písničkáři, ale také

---

² HANUŠKA, P., NOVOTNÝ, V. *Česká literatura ve zkratce*. Praha : Brána 2001, s. 115.

³ LEHÁR, J., STICH, A., JANÁČKOVÁ, J., HOLÝ, J. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha : NLN, 2004, s. 822.

literáti (Josef Škvorecký, Bohumil Hrabal, Vladimír Páral), filmaři (Miloš Forman, Jiří Menzl), divadelníci (Jiří Suchý, Jiří Šlitr), hudební skupiny a jiní.

Toto období bývá nazýváno „šťastným věkem literatury“⁴. Začíná tendence odpolitizování a odideologizování poezie a parodování politických frází. Folkové písně se staly rychle populárními, jejich texty byly přístupné a sdělné pro široké publikum. „V totalitních českých poměrech se však k tomuto připojovaly zároveň i vzdorně cítěné sympatie vůči demokratickým svobodám západní společnosti a hlavně mládeže.“⁵

Není divu, že tvorba, která vyznávala přirozenější svět, začala zajímat publikum. V kontrastu k písničkářům zde kromě výjimečných písni divadla Semafor oficiálně působili např. Josef Zíma, Milan Chladil, Yveta Simonová, Jiří Laufer a další.

To, co se zde zformovalo, by se dalo nazvat novodobým básnictvím s kytarou. Na konci šedesátých let lze hovořit o tzv. hnutí písničkářů. Význam folkové tvorby nejvíce posílily události srpna 1968. Byl obnoven cenzurní dohled a písničkáři se stali téměř národními hrdiny, kteří byli průběžně zakazováni a dovolováni. Začali fungovat jako hlas svědomí, symbol umlčené pravdy. Nepohodlnost pro stávající zřízení jejich funkci ještě posílila jako „zakázané ovoce“. Jejich písně plně jinotajů sklízely potlesk na zakázaných koncertech, po nichž často jejich pořadatelé, účinkující i posluchači končili u výslechu. Vlastnit nesehnatelné desky nebo knihy zakázaných umělců bylo motivující, účastnit se koncertů mohlo být formou protestu, boje proti režimu. Stejně tak poslouchání rádia Svobodná Evropa. To všechno bylo dobrodružství, které mohlo skončit odnětím svobody na několik let.

Zpívaná poezie měla větší význam než dnes. A posluchači ji brali více vážně, s větší úctou. Jinak se nahlíželo na slova, symboly, metaforično... Texty poukazovaly na problémy, které se dotýkaly všech. Měly být existenciálním poselstvím. Nešlo tolik o hudbu, ale právě o slova. Texty představovaly formu protestu proti panujícím poměrům a „konformismu vládnoucího životního stylu“⁶. Karel Kryl se mohl díky exilu vyjadřovat přímo: „Kdo nejde s námi - ten je rozvraceč / Kdo proti nám - je lump a břídil / jde s vámi! Špicl, špeh a donašeč / konfident, informant a slídlil! (Synonymická). Častější ale byly písně metaforické a alegorické, např. *Veličenstvo Kat*. To proto, aby interpreti nebyli příliš snadno usvědčitelní. V této oblasti docházelo k nedorozumění, jelikož posluchači nebo státní bezpečnost hledali jinotaje i tam, kde nebyly, a naopak autoři občas zašifrovali píseň

⁴ LEHÁR, J., STICH, A., JANÁČKOVÁ, J., HOLÝ, J. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha : NLN, 2004, s. 782.

⁵ KOTEK, J. *Dějiny české populární hudby a zpěvu. 1918-1968*. Praha : Academia 1998, s. 337.

⁶ FUKAČ, J., VYSLOUŽIL, J. *Slovník české hudební kultury*. Praha : Supraphon, 1997, s. 812.

tak, že bylo obtížné myšlenku odhalit, např. v písni *Synonymická* se v jednom verši objeví: „a dneska říkají mi KaMin“, což je kapitán Minařík, tajný policista. To bohužel bez vysvětlení málokoho napadne.

S tím vším byla spojena i forma produkce, koncert, který měl svou nezapomenutelnou atmosféru, porozumění, publikum. V publiku písničkářů byly zastoupeny všechny generace, i když z počátku převažovali mladí, v dalších desetiletích už měli písničkáři posluchače každého věku. Sešli se zde lidé různého zaměření i sociálního postavení. Improvizace interpreta a dialog mezi ním a publikem, mluvené slovo, doprovodné komentáře, to vše bylo součástí koncertu a mnohdy bylo pro stávající režim více problematické než písně samotné.

Dnes je situace poněkud jiná. Změna státního zřízení v roce 1989 a jiný životní styl mají za následek proměnu zpívané poezie i její vnímání. Texty už nejsou namířeny proti režimu, není nutné do nich ukryvat zašifrovaná sdělení. Autoři se v nich více obrací do svého nitra nebo k přírodě. Písničkářské umění už nemá tolik obdivovatelů jako před rokem 1989. Díky otevření se Západu k nám v neomezeném množství proudí angloamerická hudba, jejíž texty po obsahové stránce vnímá zřejmě málokdo. Navíc se vytratila touha po zakázaném. Vše je dovoleno, vše se smí poslouchat a každý může chodit, kam chce. Což už není tak zábavné.

Neustále se zlepšující audiovizuální technika a maximální dostupnost všeho odvádí publikum od navštěvování koncertů. Zpívaná poezie však může i dnes představovat formu nesouhlasu s konzumní kulturou, kterou propaguje většina médií.

3 Písňový text a báseň

„Lidé se mne ptají, zda se považují více za písničkáře, nebo za básníka, a já jim odpovídám, že jsem obojí. Moji popularitu neudělaly mé básně, ale písničky „o něčem“, které byly poetické.“⁷

„Dobrá báseň - a nejinak její kmenový spřízněnec písňový text - dokáže říci ve své miniatuře dvakrát víc než povídka.“⁸

---

⁷ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 113.

⁸ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s.7.

Písňový text je druh poezie, představuje její nejprimárnější typ. Na rozdíl od básně v pravém slova smyslu je dostupný podstatně většímu počtu vnímatelů. Často zasahuje všechny věkové vrstvy i sociální skupiny. Písňové texty začínají přejímat tradiční roli poezie. Navíc žijí mezi lidmi a každý se chce přidat k ostatním, když se zpívá např. u ohně.

Jelikož píseň na rozdíl od básně plyne v čase, vnímatel se tak nemůže vrátit k nějaké pasáži, které zcela neporozuměl. Čtená poezie se může opakovat. Písňový text ne. Kvůli tomu musí být přizpůsoben. „*Předpokládá jednoduchý námět obměňovaný zpěvným refrémem.*“⁹ Je přesnější, jasnější, rytmičtější, více sevřený a kratší, existuje se svou hudební realizací.

Neměl by obsahovat náročné metafory, tajeňky a složité větné konstrukce. Je to snad úpadek uměleckosti, nebo zde platí, že v jednoduchosti je krása? Je složitější napsat libovolně dlouhou, na metafory bohatou báseň, nebo se vyjádřit zřetelně na malém prostoru? Pokud si lidé poslechnou píseň ve srozumitelném jazyce, mají dobrý pocit, že vědí, „o čem to bylo“.

Zdá se, jako kdyby se báli číst básně, jako by měli předsudky, že se jedná o zmeř' složitých obrazů a metafor, a proto je raději předem odloží. Poezie jako kdyby odrazovala, k jejímu pochopení je třeba soustředěnost a představivost, což je v době LCD televizorů příliš namáhavé. Ani báseň recitovaná v rádiu nepřitáhne tolik příznivců jako píseň. Kolik lidí zná Krylovy básně, které se nestaly písněmi? Píseň na lidi dopadá všude, i v supermarketech, na rozdíl od sbírek poezie. Rytmus a melodie umožňují snadnější zapamatování než předčítání náročných strof.

Neustále se zrychlující doba nedovoluje lidem „mrhat časem“ nad knihou veršů. A nejen nad básněmi v pravém slova smyslu, ale i nad jinými knihami. S rozvojem masmédií se stává viděné a poslouchané oblíbenější i pohodlnější než četba. Písničky ale zůstávají. Jejich oblibu potvrzuje také jejich neformální šíření, kopírování, vlastní reprodukce, opisování textů.

Lidé nepřemýšlejí nad tím, že text k písničce je vlastně zpívaná poezie a že rozpěvováním si vlastně opakují verše.

---

⁹ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 113.

„Ihned po prvním poslechu svitlo mi tehdy naprosto jasně, že původce této desky není žádný „písničkář“ (v tradici Hašlerově, sahající - chcete - li - až k Hutkovi), a taky žádný „protestsongář“, nýbrž že Kryl je bezesporu - jako Suchý, a poněm snad už jen Vodňanský a Třešňák - plnohodnotný básník, rozhodně jeden z vůbec nejtalentovanějších autorů mé generace.“¹⁰

4 Karel Kryl mezi českými písničkáři

„Spojují nás nejenom podmínky podněcující k tvorbě, ale i překážky, ono zlověstné mlčení či přešlapování kolem bolavých míst“¹¹

Karel Kryl nebyl jediný, kdo se na konci šedesátých let dostal do povědomí veřejnosti díky zpívání a hraní na kytaru. V této době se na české hudební scéně objevuje Jaroslav Hutka, Vlastimil Třešňák, Vladimír Merta, Petr Kalandra, Vladimír Veit, Miroslav Paleček, Michael Janík, Hvězdoň Cígener, Ilja Bartošek, Jaroslav Neduha a další. Tito všichni včetně Karla Kryla patří do tzv. „první folkové generace“. Karel Kryl se ale od samého počátku vymykal. Nesouhlasil, když se o něm hovořilo jako o písničkáři. Ve srovnání se svými kolegy *„vedl paralelně vedle psaní písniček i živnost básnickou a o básnickém řemesle věděl takřka vše.“¹²*

Svým způsobem byl vždycky jeden proti všem. V době, kdy jeho kolegové vyhrávali na Karlově mostě, v pasáži Platýz a po ulicích, dával Kryl přednost klubovým scénám (na Karlově mostě hrál pouze jednou). Jako první zareagoval na srpnovou okupaci. Od většiny svých kolegů se odlišoval i vzhledem, nebyl vysoký a neměl dlouhé vlasy, jako např. Jaroslav Hutka, Vladimír Veit, Petr Kalandra, a mnozí další. Nepatřil tedy, jako ostatní, mezi „máničky“.

Jako první z písničkářů emigroval, a to už 9. září 1969. V Československu mezitím vzniklo sdružení Šafrán, v němž působili Jaroslav Hutka, Petr Lutka, Vladimír Merta, Vlastimil Třešňák a Dagmar Voňková. Organizačně sdružení zajišťoval Jiří Pallas. Nikdo z členů Šafránu ale nebyl tak oblíbený jako Karel Kryl.

---

¹⁰ BINAR, I. Ediční poznámka. In KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II.* Praha : Torst, 1997, s. 583.

¹¹ KOŽMÍN, Z., TRÁVNÍČEK, J. *Na tvrdém loži z psího vína.* Brno : Books, 1998, s. 229.

¹² HUVAR, M. *Kryl.* Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 18.

Od začátku svého exilu pracoval ve Svobodné Evropě a vysílal jednou týdně do Československa svou hudební padesátiminutovku, kde pouštěl právě písně zakazovaných autorů, interpretů i hudebních skupin, např. *The Plastic People*. Zpěvákům, kteří zůstali v Československu, působilo problémy, že jsou jejich písně slyšet ze „zakázané vysílačky“. Karel Kryl tak ale také pomáhal nově došlým písničkářům - kolegům - emigrantům, aby se znovu dostali do povědomí posluchačů, ačkoliv pro něj představovali konkurenci.

Umělci, kteří se rozhodli prozatím neemigrovat, se potýkali s nejrůznějšími zákazy, stíháním, cenzurou. Často byli vyslýcháni na StB, jelikož na svých koncertech činili narážky na stávající režim, případně je ukrývali jako jinotaje či metafory do svých písní. V tom se Karel Kryl také vymykal. Na rozdíl od svých kolegů, kteří zůstali v Československu, nemusel své názory a výtky složitě šifrovat, psát mezi řádky, typu *V Brixenu na rynku / holky si šeptají / zavřeli Havlíčka / lidi ho nedají* (Hutka: *Havlíčku, Havle*). Kryl si také někdy zašifroval, ale to spíše pro zábavu. Situace přesto vygradovala tak, že mnohdy ani píseň neskrývala tolik, kolik v ní nakonec odhalili posluchači nebo StB.

Všichni písničkáři také podepsali *Chartu 77*, což mělo za následek, že většina z nich musela v roce 1978 opustit vlast, aby neskončili ve vězení nebo s absolutním zákazem hraní. První odešel Jaroslav Hutka do Nizozemska, Jiří Pallas se vystěhoval do švédské Uppsaly, kde již v lednu 1979 založil vydavatelství *Šafrán 78* zaměřené na tvorbu písničkářů, kteří se nuceně ocitli v exilu. V tomto vydavatelství vyšly také Krylovy desky *Karavana mraků*, *Plaváček* a další. Vladimír Veit odešel v roce 1981 do rakouského exilu a Vlastimil Třešňák se vystěhoval do Švédska v roce 1982.

Zatímco se nově příchozí teprve rozhlíželi, byl Karel Kryl v exilu už zaveden a snažil se s nimi spolupracovat. Např. na jaře 1979 sladil s Jaroslavem Hutkou turné po USA, každý objížděl Ameriku z jiné světové strany. V průběhu let se Kryl účastnil s většinou exilových umělců pravidelného setkání katolické mládeže v Rohru, v roce 1985 účinkoval spolu s Třešňákem, Vokatou, Benýškem, Karáskem a Hutkou na undergroundové přehlídce exilových zpěváků u Charlieho Soukupa, s Jaroslavem Hutkou uskutečnil několik společných koncertů.

Ačkoliv písničkáře pojil nesouhlas s režimem, svou tvorbou se každý ubíral trochu jiným směrem. Vytvořili osobitě vyhraněné styly, každý z nich představoval vlastní typ, nevytvořili jednotnou poetiku.

Jaroslav Hutka byl moralistní a částečně se zaměřil na lidové písně, jejichž úpravy tvoří značnou část jeho repertoáru. Jeho texty byly příliš neobratné a rýmy banální.

Hutka je vlasatec jako kosatec. Jsme na tom značně rozdílně ve vztahu k rýmu. Navíc ani ve vztahu k rytmu řeči se neshodujeme.¹³

*A proč v tak nepěkných barácích bydlíte,
a proč tak zkažený vzduch tady dýcháte?
A co po večerech, co tady děláte,
když slunko zapadne, kam spolu chodíte?*

*Kam bychom chodili, doma si sedíme,
máme televizi a tak se díváme!
Když program skončí, k spánku uléháme,
za byt a za stravu, za oděv děláme!*

(Litvínov 1977)

Vladimír Merta byl spíše filozofický, reflexivní, meditativní, s intelektuálním nadhledem. Především je ale dobrý muzikant, „člověk ve svém oboru výjimečný, možná geniální – zamilovaný do kytary“¹⁴, což zastínilo jeho texty. První album, které je srovnáváno s Krylovým *Bratříčkem* jako jedno z předních své doby, se jmenuje *Balady z Prahy*.

*Listy poznání padají z ráje tiše do klína,
jablka zrají a v ústech trpce bolí.
Pravda je omamná květina,
slabé nezabije a silné nezahojí.*

(Omamná květina pravdy, 1973)

V tvorbě Vlastimila Třešňáka se odráží prostředí, v němž vyrostl - sklady, sklepy, pavlače a jejich obyvatelé. „*Ve svých písních dokázal zmapovat český proletariát šedesátých a sedmdesátých let.*“¹⁵ Jeho texty jsou sociálně soucitné, nazírané od společenského dna. Jako jediný by mohl být srovnatelný s Karlem Krylem, neboť jeho tvorba zasahuje jak do psaní textů, tak do povídek, malířství...

¹³ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 77.

¹⁴ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 141.

¹⁵ Tamtéž, s. 145.

Podle Karla Kryla „muž nesporně geniální, neukázněný a nevypočitatelný živel, několikastranně nadaný“. Jeho první album *Zeměměřič* bývá řazeno jako jeden z mezníků české folkové tvorby.

*Je to se mnou horší,
než být s prázdnou lahví v baru,
jsem na dně děravý jak špunt a sám.
Půjdu zaklepat na dveře do komise,
půjdu zaklepat na dveře do bazaru,
berte, jsem starý šunt, jsem starý krám,
rádoby cenný.*

(Blaničtí rytíři 1979)

Každý z písničkářů tak oslovil určitou část posluchačů, každý měl své publikum, vždy jednu skupinu lidí, které pojil stejný zájem. Karel Kryl ale svým *Bratříčkem* dokázal říci to, co trápilo všechny a týkalo se naprosté většiny lidí. Navíc díky své tak časně emigraci, narozdíl od ostatních svých kolegů, začal studovat český jazyk. V Německu si nakoupil slovníky a příručky, neboť nechtěl ztratit kontakt s češtinou. V tomto ohledu mu emigrace prospěla, protože si tak obohacoval českou slovní zásobu, což se bezesporu promítlo v jeho tvorbě.

Slova přirovnával k materiálu a text k hotovému výrobku, psaní pro něj bylo jako řemeslo. „Člověk se také učí teorii rýmu a teorii verše a pak to zkusí ... myslím, že problém mnoha lidí je nevzdělanost. Když se dívám na nové textaře, tak vidím, že se každý snaží lít tu vodu do kyseliny a prostě nevěří tomu, že to bouchne. Ono je to leckde napsané, jak se dělá ten či onen rým, nebo chci-li vytvořit rým, jak ho mám udělat.“¹⁶

Neotřelostí rýmů a krátkostí veršů se odlišuje od jiných. Je to jeden z jeho poznávacích znaků.

„Kdo se nadchl pro Kryla, už mu ostatní nestačili... Kryl byl prostě jen jeden, jedinečný, na vyšším myšlenkovém stupni, o formálně technickém zpracování jeho výpovědi ani nemluvě.“¹⁷

---

¹⁶ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 12.

¹⁷ Tamtéž, s. 18.

4.1 Literární tvorba písničkářů

Krylovi kolegové byli kromě hraní a skládání písní také dále literárně činní. Jaroslav Hutka psal a dodnes píše fejetony, povídky, ale i básně, které ale oproti Krylovým působí poněkud tezořitě:

*Všechno je příliš daleko
anebo příliš blízko
Bud' stěny okolo
nebo obzor až na konci světa
Chybí to mezi tím
krajina
do které lze vejít...*

(*Koryta krve* 1987)

Jako básnické pokusy charakterizuje svou poezii Vladimír Merta, který se této oblasti věnoval v mládí. V osmdesátých letech psal a režíroval animované filmy. Je autorem románu pro mládež – *Výhoda podání* (1989).

Stejně jako Karel Kryl se snažil proniknout i do literární teorie, „*dohnat mezery v odborném vzdělání*“¹⁸, a v roce 1990 vydal svou studii *Zpívaná poezie, úvaha vzniklá za pochodu v letech 1982-84*, v níž se zamýšlí nad tvorbou písňových textů.

Literární tvorba Vlastimila Třešňáka je dokonce rozsáhlejší než jeho dílo písničkářské. Je autorem povídek, románů i scénářů. Známa je např. povídka *To nejdůležitější o panu Moritzovi* (1989).

---

¹⁸ MERTA, V. *Zpívaná poezie*. Praha : Panton, 1990, s. 9.

4.2 Vývoj písničkářství

„Komunisté sice vládnout přestali, ale budou zase jiný partaje. Budou se dělat jiný pitomosti a jistě i plno nešvarů. Lidská hloupost nevyhyne, podlost a zloba jakbysmet. Proti blbosti bude potřeba bojovat pořád. Třeba písničkou.“¹⁹

Doba se změnila, ale zpěváci s kytarou zůstali. *„Písničkáři poté, co byli problémem pro jiné, se stávají problémem sami sobě.“²⁰* Do roku 1989 spočívala jejich úloha v protestu, v boji proti totalitě. Absurdita režimu jim sloužila jako inspirace. Písničkářství bylo vnímáno jako projev nesouhlasu. Poslouchání protestsongů, vlastnění desek nebo navštěvování zakázaných zpěváků byla pro lidi forma boje. *„Vraťte nám nepřítel!“*, začalo se ozývat po revoluci. Nejen písničkáři, ale i jiní zakázaní umělci náhle nevěděli, co dál, kterým směrem posunout svou tvorbu. Koncerty začaly být legální a v prvotní porevoluční euforii jich bylo skutečně mnoho. Pak ale začalo posluchačů ubývat, protože už nic nebylo zakázáno. Najednou bylo hudby dost a byla všude k dostání, nejen česká, ale velké množství přicházelo ze Západu.

Je pravdou, že pořád je proti čemu bojovat, ale publikum přestalo být ochotné poslouchat písně o pravdě, která by říkala, že si za současnou situaci lidé mohou sami. Zpěváci s kytarou přestali být tak žádaní.

Písničkáři byli v době nesvobody *„zvyklí vyjadřovat se mezi řádky. Bylo třeba naučit se žít v době, kdy se smí říkat všecko, a vzdor tomu si hledat metafory.“²¹* Každý se s novými poměry snažil vypořádat po svém. Zde se opět vydělil Karel Kryl, tentokrát naposled. S novým státním zřízením se neuměl sžít, nevěděl, zda má stále poukazovat na nové problémy ve společnosti, nebo jestli má přestat s hraním a odstěhovat se do Austrálie. Jeho situaci za něj vyřešila náhlá smrt.

Ostatní se pokusili svou tvorbu poněkud přeorientovat. Někteří se snaží stále zůstat zpěváky s kytarou. Např. Jaroslav Hutka své texty zaměřil na období světové války a na přírodní lyriku, jeho texty jsou „abstraktní“, lyrické, hudba nezajímavá, upadající. Posluchač, který půjde na Hutkův koncert, uvidí úplně jinou osobnost, než jak je Hutka známý z doby totality. Poslední píseň, která se dostala v poslední době do povědomí veřejnosti, se jmenuje *Udavač z Těšína*. Jirí Dědeček se přeorientoval na psaní chansonů.

---

¹⁹ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 248.

²⁰ PLOCEK, J. Folk není mrtev. *Literární noviny*, 2007 č.50, s.7-8.

²¹ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 516.

Vlastimil Třešňák se stále věnuje próze a fotografování, jeho písně jsou stále psány z pohledu člověka žijícího na okraji společnosti. Velké popularitě se stále těší Jaromír Nohavica, který sice nepatří do první vlny písničkářství, ale snaží se vyjadřovat k současným problémům, ale ne s takovou intenzitou jako dřív. (např. *Už zase bijou děti, Ladovská zima, Tanec mezi vejci...*) Navzdory své „StBácké“ minulosti, je nyní asi nejpopulárnější. Vladimír Merta jde stále svou cestou, nyní se velmi věnuje filmové a scénické hudbě.

„Možná, že je to konec československých písničkářů, ale není to konec československé muziky. Je to konec československého kritického textu. Písničkáři se už zrušili.“²²

4.3 Osobnost písničkáře

Nejen text a hudba jsou jedinými nositeli výpovědi písně. Její součástí je zároveň interpret, jeho osobnost, duše, kterou písni předává. Písničkář se může stejně jako básník pouze stylizovat do nějaké role, ale může to být i jeho skutečný životní postoj. Posluchač tedy vnímá nejen píseň samotnou, ale i osobu zpěváka jako její součást. Kromě toho se do písně promítne i barva hlasu, konkrétní hudební nástroj, jímž je píseň doprovázena. Publikum zná písničkářovy názory a okolnosti, které se písně týkají, záleží též na konkrétní interpretaci.

V době, kdy byl problém vydat album, prezentovali se umělci především na koncertech. Takže součástí písně se stává také vnější zjev písničkáře. Jak vypadá, jak je oblečen, učešán ... Na koncertě navíc vzniká jedinečná atmosféra, kterou poslech z desky nikdy zcela nenahradí. Vystoupení doprovází neopakovatelnost a neočekávanost i to, v jakém je umělec momentálním rozpoložením, syrovost projevu, gesta, výraz obličeje, jenž napoví, zda má posluchač brát obsah doslovně, nebo jde-li o ironii. Svoji roli hraje dramatická improvizace a napětí, jak se písničkář sám dokáže položit do toho, co zpívá, zda si dokáže publikum získat, protože sebelepší píseň interpretovaná nudně nezaujaty interpretem diváky nepřesvědčí. Stejně tak záleží i na složení a vnímavosti publika, jak reaguje. Z toho všeho si posluchač odnáší celkový zážitek.

---

²² KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 222.

Zpěvák se ve folkové písni stává dramatickou postavou. Vypráví a zaujímá stanoviska, je jejím aktérem. Podílí se tak na dotvoření díla. Musí vycítit vývoj nálady svého publika, co od něj očekává a reagovat na to.

Lidé se po okupaci pochopitelně báli vykřikovat příliš nahlas svůj nesouhlas s ní. Písničkáři jim tak dobře posloužili jako lidé, za něž se mohli schovat, s jejichž názory se ztotožnili. Pocity reprezentované písněmi dodávaly ostatním sebedůvěru a víru. Zpěváci mluvili za své posluchače. Proč se režim tolik bál písničkářů? Proč je pronásledoval? V nemilosti nebyli jen písničkáři, ale i jiní umělci, divadelníci, hudební skupiny, spisovatelé... Takto veřejně činné osoby mohou částečně manipulovat lidmi, ovlivňovat jejich názory. Píseň může burcovat, veřejně obžalovávat nebo zesměšňovat. Častou součástí písničkářských vystoupení byly též komentáře, protipolitické vsuvky mezi písničkami. To byl problém např. Vladimíra Merty, jehož samotné písně nebyly tak pobuřující, jako poznámky mezi nimi. Umělec se může stát vzorem, autoritou, rádcem nebo intelektuálním bavičem, bojovníkem ... Kterou z těchto rolí zastával Karel Kryl? Byl více bojovníkem nebo posměváčkem?

4.4 Život a dílo Karla Kryla

Tvůrčí inspirace Karla Kryla se nutně odráží jak od společenské situace, tak od životních událostí. Pro přehlednost je nutné zaměřit se nejprve na jeho život v datech.

„Já jsem se vlastně nikdy necítil plně zpěvákem - textař možná, kytarista už vůbec ne. Byl jsem nejspíše textař. Ta slovní poetika mě zajímala ze všeho nejvíce.“²³

Karel Kryl se narodil 12. dubna 1944 v Kroměříži. Jeho rodina vlastnila tiskárnu, která tiskla unikátní knihy. V roce 1948 ji rozbili komunisté. To byla Krylova první zkušenost s totalitou. Další pak přišla v deseti letech, když ho zkopal spolužák před zraky učitelky za to, že nechtěl navštěvovat Pionýra. Rodina Karla Kryla se přestěhovala do Nového Jičína, který Karel Kryl vnímal jako místo, kde má zasazený kořen. V roce 1962 maturoval na keramické průmyslovce v Bechyni. Zde se také poprvé dostal k hudbě, napsal dva texty k hudbě Duke Ellingtona a skamarádil se s trampy z osady Zlatý klíč,

---

²³ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 61.

zde se naučil hrát na kytaru. V této době začal psát také své první básničky, „protože to dělá každéj správnéj puberták“²⁴. Pak pracoval v keramičce v Teplicích. Tam se pokoušel o divadlo poezie. V roce 1963 nastoupil na vojnu do Dobřan. Ani zde si nevypěstoval kladný vztah ke Straně, naopak se na vojně vyhranil velmi pacifisticky, psal protimilitaristické písně, např. *Tráva*, nebo kryptogramy na jména dívek svých kamarádů, které později vydal jako samostatnou sbírku.

Po vojně v r. 1965 nahrál několik písniček pro ústecký rozhlas, pracoval jako redaktor v ostravském Mikrofonu. Nakonec skončil u rodičů v Novém Jičíně a stal se soukromě hospodařícím zemědělcem a mužem v domácnosti. V té době již hodně koncertoval. Lidé jeho písničky znali, ale skutečná popularita přišla až s *Bratříčkem*.

Od dubna 1968 se v rozhlasové hitparádě Houpačka, kterou vedli manželé Černí, objevily první Krylovy písně: *Smutné ráno* (zpívala ji Hana Ulrychová), *Pieta* a *Král a klaun*. Všechny končily na posledních příčkách. Po 21. srpnu nasadil Jiří Černý dnes již legendární píseň *Bratříčku, zavírej vrátka*. Kryl ji dokončil v prvních dnech okupace. V 51. Houpačce *Bratříček* zvítězil. Zájem o koncerty rychle rostl. 24. března 1969 vyšla v Pantonu jeho první deska, *Bratříčku, zavírej vrátka*. Ačkoliv se jeho písničky zpívaly, začínala se pomalu projevovat normalizace. Koncertů ubývalo a Kryl začal mít problémy s jejich vypovídáním. 9.9.1969 odjel na písňový festival v SRN. Nepočítal s tím, že se tento výlet protáhne na dvacet let. Usadil se tedy v Mnichově a volně spolupracoval se Svobodnou Evropou, odkud vysílal každý týden svou „padesátiminutovku“ do ČSSR. Mimoto vypomáhal i jako sportovní redaktor (pod pseudonymem Jan Šebesta, což byl dědeček z matčiny strany).

V listopadu 1969 vydal již v Německu album *Rakovina*, o rok později vyšla deska s názvem *Maškary*. V roce 1972 se seznámil s Evou Sedlářovou, s níž se v červenci 1973 oženil. Oddal je Karlův blízký přítel opat Anastáz Opasek. V témže roce vydal svou první básnickou sbírku *7 básniček na zrcadlo*. Tyto básně navíc vyšly o několik let později spolu s některými dalšími též jako nahrávka, která se jmenuje *Dvě půle lunety*. V roce 1972 vydal *Knížku Karla Kryla*, první soubor svých písňových textů z let 1960-71. Další soubor písňových textů vyšel v roce 1977 pod názvem *Pochyby* a o rok později vydal sbírku básní a písňových textů *Zpod stolu sebrané spisy*.

V letech 1973 – 1979 studoval dějiny umění a žurnalistiky na Ludwig – Maximilian Universität v Mnichově. V říjnu 1975 se rozvedl, což byl impulz k tomu,

---

²⁴ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 20.

že začal pracovat na poetickém scénáři *Slovíčka*. Na Vánoce téhož roku dostala jeho matka povolení setkat se se synem a přijela za ním do Německa. K dalšímu setkání již nedošlo. V roce 1976 začal chodit s Marlen Bronsetovou. Kryl v exilu hodně cestoval a koncertoval v Americe, v Austrálii, po celé Evropě. V roce 1979 vyšla deska *Karavana mraků* a v 80. letech vyšly ještě desky *Plaváček* (1983), *Ocelárna* (1984) a *Dopisy* (1988). Začátkem 80. let napsal a vydal sbírku s názvem *Amoresky*.

V květnu 1981 byl pozván do MacDowellovy kolonie v USA, kde dokončil básnickou skladbu *Zbraně pro Erató*. Vydal je ale až v roce 1987 a o dva roky později byly oceněny Cenou Jana Zahradníčka v Los Angeles. V druhé polovině 80. let psal básně, které vyšly v roce 1989 pod názvem *Krylias a Odysea*, o rok dříve vyšel též záznam z koncertu *Karel Kryl in Boston*.

30.11.1989 bylo Krylovi povoleno přicestovat do Československa díky sociálnímu vízu, na pohřeb své matky. Tak se mohl zúčastnit Sametové revoluce, kde s ním zpívaly tisíce lidí. V roce 1990 vydal album *Tekuté písky* a o rok později se oženil se svou dlouholetou partnerkou Marlen. V roce 1992 vyšlo hudební album *Monology* a album poezie *Dvě půle lunety*. Krátce před svou smrtí publikoval rozsáhlý rozhovor pod názvem *Půlkacíř* a dopsal svou poslední píseň *Demokracie*.

Nesouhlasil s politickou situací, jež nastala po listopadu 1989 ani s rozdělením Československa

3.března 1994 zemřel v mnichovské nemocnici na infarkt. Po rozsáhlých sporech o jeho posledním odpočinku byl nakonec kompromisně pochován na Břevnově.

5 Postup výzkumu

Sledování vývoje básní a písní a jejich následné srovnání je provedeno chronologicky. Podrobný přehled tvorby Karla Kryla poskytuje časová osa na následujících stranách. Každá píseň ze sledovaného období je zařazena k letopočtu svého vzniku. Stejně tak jsou zařazeny i básnické sbírky.

Písně jsou sledovány jednotlivě, jelikož jsou i mezi posluchači vnímány samostatně. Básně jsou ale na rozdíl od písní charakterizovány jako celé sbírky. Pokud se právě nejedná o rozsáhlou samostatnou báseň, tvoří totiž kratší básně celek jako sbírka a mají podobné formální i obsahové rysy.

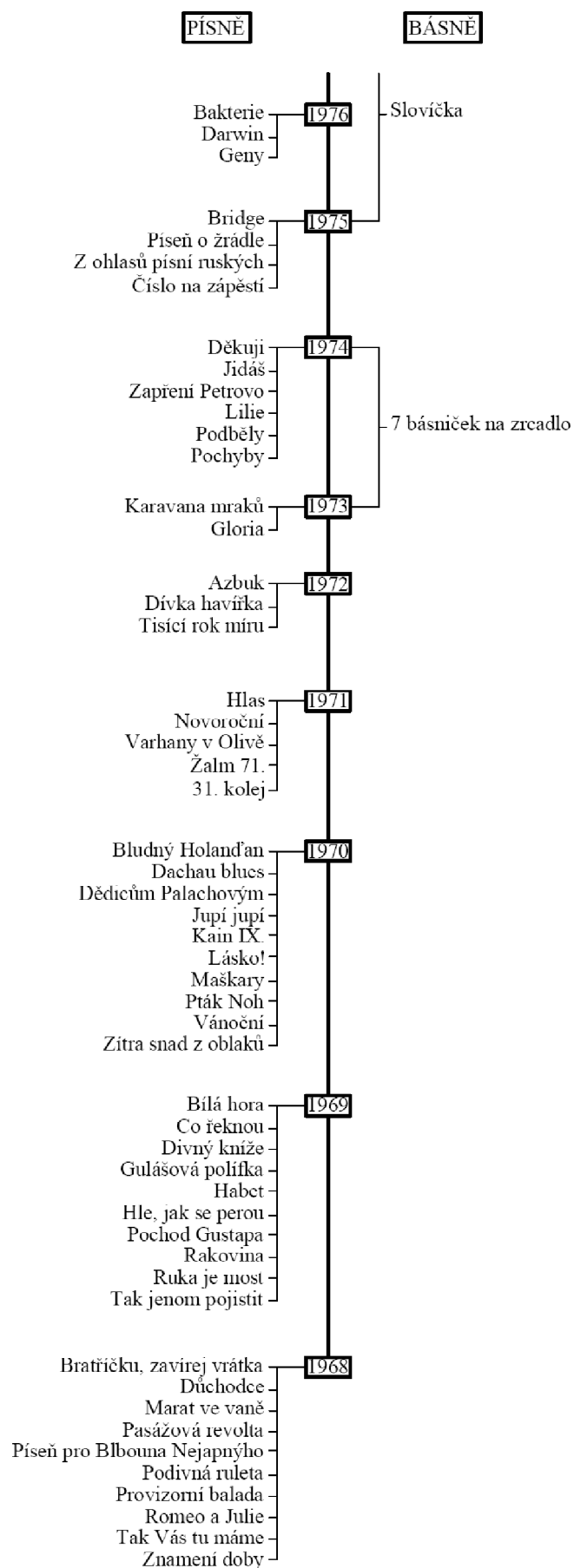
Zde je nejprve sledována každá strana osy zvlášť. Ve dvou samostatných kapitolách je popsán vývoj písňové a básnické poetiky, jak se během sledovaných dvaceti let proměňovala tematika a náměty, postavy, prostředí, lyrický subjekt, kompozice, zmíněny jsou případné specifické zajímavosti a okolnosti vzniku, pokud jsou známy.

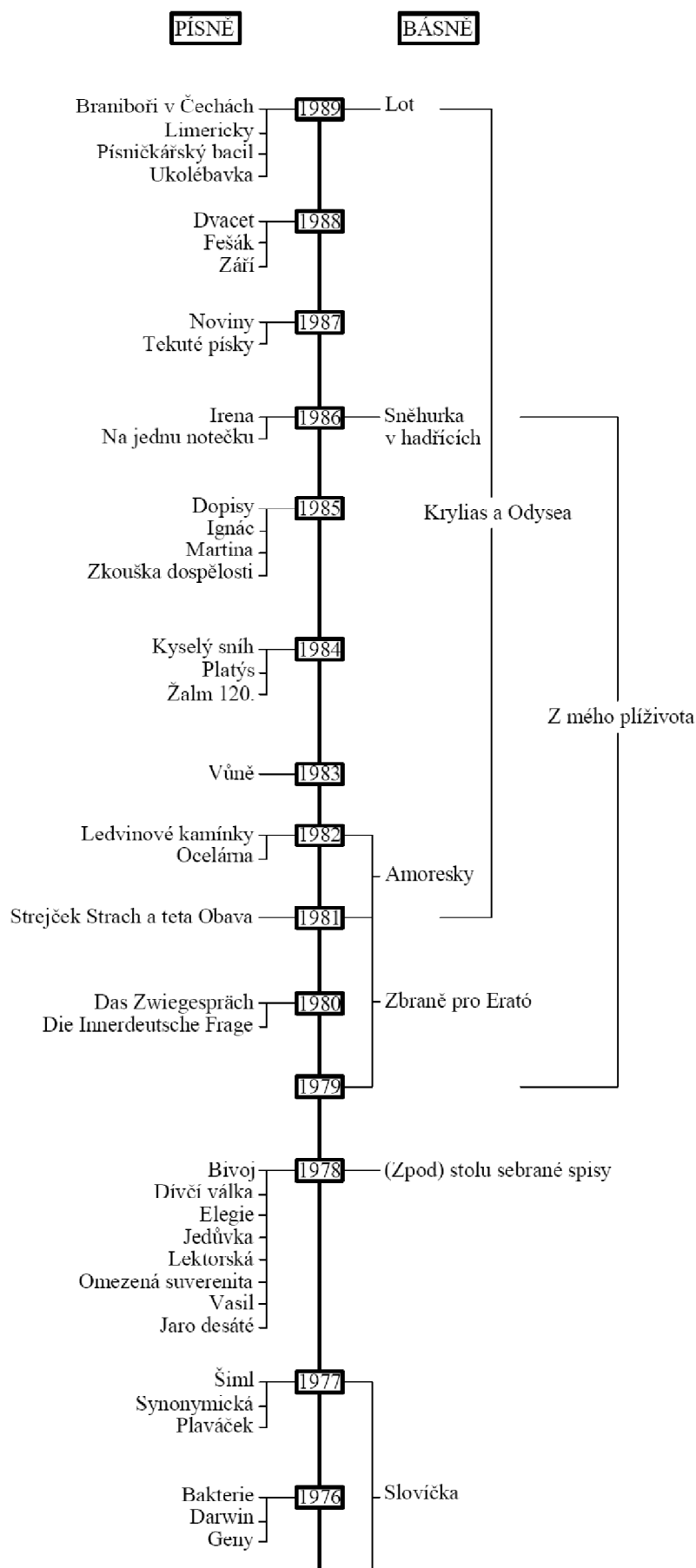
Jelikož tvoří jádro práce srovnání básní a písní, je možno na obrázku sledovat, jak se jednotlivé linie Krylovy tvorby vyvíjely. Zda se stejná tematika objevuje jak v básních, tak v písních a co zůstává pro každý okruh specifické.

Další část práce sleduje specifické literární kvality básní a písní. Kapitoly se opět nejprve zaměřují na zkoumání textů a básní zvlášť, co je pro texty a pro básně specifické, co se během dvaceti let téměř nemění. Zde jsou zmíněna témata, která se v Krylově tvorbě průběžně opakují, čím se zabývá opakovaně.

V této kapitole jsou dále analyzovány prvky, které se objevují napříč Krylovým dílem, práce se snaží zodpovědět obě části otázky, tedy co se objevuje a jak je to sdělováno – postavy, čas a prostor. Velká část analýzy se věnuje jazykovým prostředkům, včetně grafického zpracování. Je zde řešena rovina fonologická, lexikální, morfologická a syntaktická. Jsou vyhledávány zajímavosti, netradičnosti. Součástí zkoumání jsou také kompoziční rysy a symbolika, obraznost, rýmy a intertextovost. Tato a předchozí část má poukázat na obsahovou hloubku, závažnost, případně nadčasovost některých témat, originalitu, vytříbenost a bohatství jazykových prostředků.

Na základě této analýzy jsou srovnány jednotlivé rysy básní se specifiky písní. Zde má být ukázáno, v čem konkrétně se liší Krylovy básně a písně.

6 Etapy a vývoj autorovy písňové poetiky **a interpretace vybraných textů**

Na základě životních a dobových mezníků by se mohla tvorba Karla Kryla z let 1968 - 1989 rozdělit do čtyř tvůrčích etap s prostupnými hranicemi.

6.1 Do roku 1971

V textech, které Karel Kryl napsal po srpnové okupaci, projevuje nesouhlas se zásahem spojeneckých vojsk. Touhu po svobodě a lepším světě, boj proti totalitě, pocity vzdoru, vyjadřuje zejména v písních z konce šedesátých let. Za vše hovoří jeho nejznámější píseň *Bratříčku, zavírej vrátka*. Vznikla v prvních okupačních dnech, je bezprostřední reakcí na příjezd vojsk Varšavské smlouvy. Pro Kryla není typické reagovat na události okamžitě. Píseň však díky své aktuálnosti vstoupila do historie, neboť zde Kryl přesně metaforicky popsal noc z 20. na 21. srpna 1968. Píseň vznikla v čase, kdy měla tři významy. „*Prvním byl můj mladší bratr, který byl tehdy na vojně. Druhým smyslem byla výzva národu. A třetí hovořil o Slovácích.*“²⁵

*Prší a venku se setmělo
Tato noc nebude krátká
Beránka vlku se zachtělo
Bratříčku, zavírej vrátka!
Zavírej vrátka!*

Stejně pocity popisují i další texty z roku 1968, obrací se ke společnosti i k politikům např. *Tak vás tu máme bratři / z krve Kainovy / Poslové noci, která / do zad bodá dýku / Tak vás tu máme bratři / vnuci Stalinovi / Však ne tak, jako včera / Dnes už bez šeríků (Bratři), Žene vás čert / Zas jdete jako ovce / Není to žert / už zvěř se stala z lovce (Pochod Gustapa), Za okny mrazilo / srpnové slunce / a křičelo na lidi / Pamatuj! /*

---

²⁵ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 179.

... / Na žerdi amuletu / vládcí se smáli (Podivná ruleta), K výkazu ztrát / Připíšte sebe / že jste jen couvali / Mlčky a kvapně / ... / Že jste jim kývali / Bože, tak trapně! (Znamení doby). Tyto protestsongy měly vyprovokovat lidi k odporu, a ne jen k tichému nesouhlasu. Atmosféru písní dokresluje rázná hudba s výrazným rytmem. Písně reflektují situaci, jež nastala, přetvárování: *Hrát dvojí, trojí hru / a o čtvrtou se snažit (Tak jenom pojistit)* a nedůvěra: *Tak pozor dej na ně / v té podivné době / Vždyť při této hraně / jde o krk i tobě! (Hle, jak se perou).*

Krylovi také není zcela cizí pojem emigrace: *Co řeknou ti páni, co sedíce strnule / plijí tu na ty, co opustí vlast? (Co řeknou?).* Srovnává stav společnosti se situací po Bílé hoře: *Věřili jsme na pokoru / u popravčí káry / Zlatá doba nenastává / Bude kamenná.* Ta se proměňuje s přibývajícím, utužujícím se normalizací během roku 1969.

Náměty se do emigrace v podstatě opakují: nesouhlas s totalitním zřízením, zejména s okupací a s následnou normalizací.

V textech se objevují postavy záporné, beze jména, většinou nepřátelští vojáci nebo politici: *Co řeknou ti páni... (Co řeknou?), To nejsou bubáci / ... / To jsou jen vojáci (Bratříčku, zavírej vrátka), Tak hle, jak se perou / jen pozor dej na ně (Hle, jak se perou), Nezvaný host / ... / zlou lekci dal ti o člověku (Ruka je most).* Někdy zde nevystupují přímo jmenované postavy, ale hovoří se jen „o nich, o těch zlých“: *Tak hle, jak se perou / jen pohleďte na ně (Hle, jak se perou), Zima je králíčku / Dravci jsou němi / Příteli, človíčku / v sousední zemi / taky tě bijí? (Ruka je most).* V nezáporném světle zmiňuje častokrát matku a otce: *Mámu jsme zapřeli / a brácha zapřel tátu (Pochod Gustapa), po matce sirotci / po otci bezprizorní / ... / Už nekřičíš Matko (Bludný Holanďan), Obzor se rdí / můj táto (Bílá hora).*

V září 1969 Karel Kryl opustil Československo. V písních je patrný stesk po domově, po blízkých: *Tvé jméno na balíčku / k ostatním připojím / To abys nemyslel / že už k nám nepatříš (Vánoční).* Tento pocit přetrvává ještě v roce 1971: *Lásko, dvě třešně na talíři / ty ti daruji / až jednou se vrátím (Lásko!), Každý dnes už to ví / kam ty vagony jedou / a proč s kapkami deště / padá i stesk (31. kolej).* K tomu Kryl přidává pocity beznaděje: *Když s chladnou rozvahou / jde posedlost / pak zítřka nedožijem (Dachau blues), Milion slepých očí / Na erbu hlava hadí / jež hledíc do měsíce / bezhlesnou píseň vyje (Dědicům Palachovým).* Písně z exilu už nejsou tak razantní. Nejen texty, ale i hudba působí posmutněle, poklidně, začínají převažovat písně pomalejší a předchozí výkřiky jsou nahrazovány zpěvem více vypravujícím.

Přesto si ale Kryl kritiku neodpouští: *Flaška je poloprázdná / a fízl u dveří / k novému roku popřeje (Novoroční), Měl pendrek místo práva / a statky pro gardu / v níž vrazi řvali sláva / pro rudou kokardu (Divný kníže).*

V textech převládá časová a místní aktuálnost jejich vzniku, většina se odehrává tady a teď: *Tak vás tu máme bratři*, nebo jsou aktualizovanou historickou alegorií, která přesahuje až do oné doby, př. *Bílá hora, Divný kníže*. Časové aktuálnosti napovídá i četné použití sloves v přítomném čase: *Tak pohled', jak s vervou / tu do sebe mlátí (Hle, jak se perou), Doba je neklidná (Tak jenom pojistit), Paměť je v bankrotu / a z domu nevychází / Čest stojí u plotu / a kamením se hází (Bludný Holand'an).*

Stejně jako s časem zachází s prostředím. Týká se přímo Československa přesto, že to zde není explicitně řečeno. Pokud popisuje prostředí, pak jako zničenou, trpící krajinu *Chrpy povadly / ... / Kam šlápl, vyrůstaly / jen ocúny a blín (Divný kníže), a zamrzlé kaluže v lomu / Na poli sníh / a nad sněhem dráty (Ruka je most), A mlhy zlé / se valí / do děr od hrabošů (Bílá hora)*. Převažuje tma nebo šero: *Když zvony půlnoc odzvoní / a vratiče se rozvoní (Dachau blues), Dvě hvězdy v Malém voze / svítí ještě zrána (Habet), Prší a venku se setmělo (Bratříčku, zavírej vrátka).*

Lyrický subjekt se proměňuje, někdy vystupuje v první osobě, je subjektivní: *Lásko, válka je holka moje / s ní se miluji / když noci si krátím (Lásko!);* i objektivní, promlouvá tedy za jinou postavu: *Jsem pán císař Kain Devátý (Kain IX.),* totéž se děje v množném čísle. Lyrický subjekt se stává součástí většího celku, jakoby „s námi“ soucítil: *Klesáme hloub / Se strachem tvorů (Znamení doby), Věřili jsme na pokoru (Bílá hora).* Jindy vystupuje jako vševědoucí vypravěč: *On strach má za spojence / Jde s hlavou svěřenou / a netuší, že děti (Divný kníže).*

6.1.1 Rakovina

Jedna z písní, jež reagují na sílicí normalizaci. Karel Kryl ji psal v předjaří 1969, když chystal desku *Bratříčku, zavírej vrátka*. V té době měl spoustu koncertů a spolupracoval s divadlem Semafor.

„Osobní život se prakticky nekonal. Jen o polednách zůstávalo něco času na posezení. Z klubovní místnosti pražských Mods byl moc krásnej výhled na Václavák, zaplavený špínou sněhových zbytků, na náměstí se Svatým, k němuž se stále méně smělo.

*A došlo mi, že se jedná o rakovinu. To proto, že ač centra dosud pracovala, spojení mezi nimi bylo přerušeno. A centra netušila, tak jako netuší umírající, že umírá. Psal jsem tuhle písničku pozvolna, beze spěchu, sepisování trvalo dobré tři měsíce v tom zimním předjaří a mrazivém jaru 1969.*²⁶

Píseň reflektuje Československo na jaře 1969, neuspokojivé jaro, které „namíchá dobré karty těm, kteří se umějí ohnout“, metaforicky řečeno.

Píseň o tom, „*jak se stále méně smělo*“²⁷. Metaforický titul představuje postupné umírání. Nebezpečí normalizace je ztvárněno na motivu smrtelné postupující nemoci v podobě vápna, které zpočátku vypadá jako sníh, avšak pomalu začíná rozežírat nejen lidské duše, ale i těla až na kost: *V tom jaru listy žloutnou / a sněží do květin / ... / Však vápno neseškrábem / když vězí na duši / ... / To hraní s kostrami / má jméno Rakovina.* Kde se rakovina vzala, je patrné hned z dalšího verše: *a voní astrami.* Že by astrami kvetoucími na konci srpna? Stejně jako rakovina se projeví až časem, na první pohled se zdá, že je všechno v pořádku. Ale skutečnost je jiná: *hrůza chodí s loutnou / ... / To léto chodí s flétnou / a sahá po tepu.* Zvířata mají poukázat na plynulost, že utužování je tak pozvolné, že vyvolává dojem, jakoby se nic nedělo: *a znovu ptáci vzlétnou / ... / a štěká teriér.* Čas v písni pozvolna plyne, prostřídají se tři roční období, jaro, léto, podzim.

Lyrický subjekt k nám promlouvá z pozice osobního vypravěče, který se prozradí v průběhu písně: *Hrajem si na pravidla / a deska přesečká,* čímž dává najevo, že není nestranným pozorovatelem, ale součástí dění. „*Hlas, který mluví za druhé, který vyslovuje nejen svůj, ale i kolektivní osud.*“²⁸

Postavy jsou zde rozděleny na „my“ a „oni“. My, kteří *vápno neseškrábem,* a oni, kteří *popravili krále.*

Naléhavost sdělení je zdůrazněna vykřičníky. Ty jsou použity zejména v refrénu: *Ať žije král!!* V interpretaci byl tento verš zdůrazněn více výkřikem než zpěvem. Po fonologické stránce je v básni časté použití samohlásek o,u, či dvojhlásky ou: *Řvou ústa slavných starců,* což v českém prostředí vyvolává pochmurné dojmy. Po lexikální stránce obsahuje text archaismus: *Kůň běží bez udidla,* historismus: *Být každý sobě drábem.*

²⁶ KRYL, K. *Krylogie.* Praha : Academia, 1994, s. 100.

²⁷ HUVAR, M. *Kryl.* Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 39.

²⁸ Tamtéž, s. 13.

Ze syntaktického hlediska se zde objevují pasivní konstrukce: *jde se dál, je známo*, jednočlenné věty: *sněží do květin*, konstrukce s obecným podmětem: *dnes vládce zavraždili, v sálech hrají...* V úplném závěru se objeví epizeuxis (zopakování slova): *a deska přeskočí / přeskočí / přeskočí*.

Text obsahuje obrazná vyjádření: personifikace, symbolika barev: *a svítí červená*, metafory.

Kompozičně je báseň složena z pěti strof a opakujících se refrénů. Refrén zazní celkem dvakrát, poprvé uvozen spojkou *že*, podruhé *už*, což má zřejmě ukázat posun písně. Text je vnitřně komponován na základě ročních období, která postupně gradují. Na začátku je jaro: *V tom jaru listy žloutnou*, což není na jaře běžné, je to předzvěst dalšího vývoje. V následujících verších přijde léto, na první pohled normální: *Jak vloni třešně zrají*, jenže: *To léto chodí s loutnou / a sahá po tepu*. K podzimu odkazuje *vůně aster*, podzimních květin. V závěrečné strofě už vládne chaos: *Kůň běží bez udidla / Kouř štípe do očí*. Co by bylo v zimě, text neříká, protože během chaosu *deska přeskočí*. Možná, že zimou má být stávající realita, nebo varování, co bude dál. To si každý může domyslet. V rámci refrénu se objevují aluze (narážky) na známý francouzský citát, exklamace (zvolání): *Dnes krále popravili, ať žije král!! - Dnes vládce popravili, ať žije vládce!!*

Aktuálnosti napomáhají slovesa v přítomném čase: *Zní hlasy soudních znalců / ... / Řvou ústa slavných starců / ... / jaro karty míchá* a několikrát se opakuje příslovce *dnes*: *Dnes krále popravili*.

Rým je střídavý podle vzorce ABAB, z hlediska objevenosti jsou použity jak banální gramatické rýmy: *zvonců-konců, vypravili-popravili*, tak invenční: *pamfletů - Hamletů, vzlétnou - s flétnou*, což je zároveň bohatý rým, je zde také obsaženo rýmové echo: *žloutnou - s loutnou*.

Rakovina je titulní píseň ze stejnojmenné desky, která vyšla v roce 1969 v Německu. Její melodie se stala na dlouhou dobu úvodní znělkou Krylovy hudební padesátky na Svobodné Evropě.

6.2 1972-1974

Začátek sedmdesátých let ovlivnil Krylovy texty. „*Žil jsem tehdy ve značném kole. Našel jsem totiž, já, starý cynik staromládenecký, dívku svých snů a hodlal se ženit ... Nastala doba psaní jiných věcí, než jaké byly dosud, pokus o život bez nerváků, v lásce, pochopení ... Začal jsem se starat o lepší němčinu, znova po letech chodil do školy a dělal přípravku na vysokou školu.*“²⁹

V této době vznikaly písně *Děkuji*, *Jidáš*, *Žalm 71*. a *Zapření Petrovo*. Vyšly v roce 1974 na albu *Carmina resurrectionis*, tj. písně zmrtvýchvstalé. „*Je to docela jiná práce se slovem, než když se píše normální písnička. Tady máš už předem daný kánon, zákon, přes který nesmíš, nikoli téma bez hranic a vše je dovoleno, tahle tvorba má pravidla, svůj vymezený čas a časový odstup.*“³⁰ Písně měly být součástí velké velikonoční mše, kterou se mu nakonec nepodařilo dokončit. Vzhledem ke vztahu, který prožíval, se rozhodl, že se usadí, a dal se na katechismus.

Ve většině z těchto písní je možno nalézt nesčetné odkazy na Bibli a křesťanství. Projevuje se zde Krylův vztah k Bohu. „*Uvědomuju si, že šéf je nade mnou a může se stát, že mi zmáčkne malinkatou cévku v hlavě ... a já už nic neřeknu.*“³¹ Kryl zastával názor, že k Bibli je neustále třeba se vracet, což také činil ve svých písních. Nejen názvy jsou aluzemi na Bibli: *Jidáš*, *Zapření Petrovo*, *Gloria* a *Žalmy*, ale též postavy a symboly související s křesťanstvím.

Námětem je boj dobra se zlem. Postavy jsou vypořádány v souladu s Bibli. Kladné, často nešťastné, trpící, ale mající naději: *Beránku, děkuji*. / *Marně jsi neumíral*. (*Děkuji*), *Květy sněží / na Madonu / u Božího těla (Tisíc rok míru)*, Záporné postavy se chovají také charakteristicky. Často se vyskytuje ďábel: *Dnes podruhé oko mé satana spatří / ... / Vždyť jemu dnes - hlasem - duše má patří (Hlas)*, *Pysk / zpoceny / vyzývá podsvětí / Ó ďáble můj / mrtvo jest / slitování (Jidáš)*, *Nápisy na věnci / a na koruně trny / ... / Namísto Piláta / svět si dnes ruce myje (Žalm 71.)*.

Písně jsou stejně jako v předchozím období „*básnickým vyjádřením deziluzivních pocitů*“³², ne však pouze národa, ale celého světa. Navíc zde není jen

²⁹ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 155.

³⁰ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 155.

³¹ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 94.

³² HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 48.

deziluze, ale svítá též „spásná naděje“³³: *Vždy znovu - a vždy poprvé / prosíme s Petrem o naději. (Zapření Petrovo), Nebe je růžové / Po cestě křížové / snad konečně spočinem / jak pšenice v klásku (Žalm 71.)*.

Další písně z tohoto šťastného období jsou *Karavana mraků, Podběly* a *Lilie*. Nemají tak výrazný křesťanský tón. *Lilie a Podběly* mají podobný titul a milostnou tematiku. Z toho všeho vyčnívá *Karavana mraků*, tu považoval Kryl za svou „nejpěknější písničku“³⁴, kde se kříží naděje i smutek: *Dopředu jít / s tou karavanou mraků / ... / Pryč odtud jít /... / a nechat zapomenout / srdce bolavý*.

Čas i prostor odpovídají tematice. Je-li náboženská, je to prostředí Blízkého Východu: *Mlčí stromy v Nazaretu / ... / Kokrhá kohout v Galilei (Zapření Petrovo)*, oproti předchozím tu místy vysvitne slunce: *Slunce je zlatou skobou / na obloze přibitý (Karavana mraků), Nebe je růžové (Žalm 71.)*. Čas i prostor mají přesah: *V městě je řád / a pro každého práce / Buď ještě rád / když huba voněmí (Karavana mraků)*.

Autor často promlouvá v první osobě množného čísla: *Snad konečně spočinem' / jak pšenice v klásku (Žalm 71.)*, *A slzy polykáme; / pláč místo výkřiku. (Zapření Petrovo)*, oslovuje: *není zvonů / jež bys přelil v děla (Tisící rok míru)*, *i slova, jež slýcháš / i vzduch, který dýcháš (Varhany v Olivě)*, to vyvolává pocit sounáležitosti.

Z tohoto období vybočují dvě písně svým humorným laděním, jsou kontrastní vzhledem k vážným „kusům“, jež Karel Kryl právě tvořil: *Azbuk* a *Dívka havířka*. Obě mají stejnou humornou tematiku, jsou si podobné postavami, ženami, které vykonávají mužské povolání, tedy sovětský ideál: *jsem poručice Jelena (Azbuk)*. Obě zesměšňují Sovětský svaz, zároveň však převedeno ve skutečnost, působí poněkud tragikomicky. Oba texty jsou epické a básník k posluchači promlouvá v ich-formě, jako osobní vypravěč.

---

³³ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 48.

³⁴ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 157.

6.2.1 Gloria

„*A pak přišly Vánoce. Respektive doba předvánoční. S kometou a další válkou v Izraeli. A bylo třeba napsat, co jsem tehdy - obzvláště tehdy - šťasten a obávající se, cítil nejsilněji. Že je tomuhle světu zapotřebí lásky.*“³⁵

Píseň vznikla v roce 1973 a vyšla o deset let později na albu Plaváček. Lyrický text o válce a naději. Píseň o světě, v němž se válčí navzdory vánočním svátkům, na Štědrý večer: *Je tichá noc svatá /... / Kristus se zrodí*. Jak bylo napsáno výše, reaguje na válečný konflikt na Blízkém Východě. Tematicke tedy odpovídá prostředí: písek, hory, skály, písečný vír. Místo, „*v němž nepadá sníh*“ - Izrael, místo Kristova narození.

Kryl si neodpustil zakomponovat do válečné vřavy betlémské atributy: tři mudrci představující dobro, které *tlí v krytech*, zatímco *zlý král Herodes bdí*. Též se objevuje kometa: *vzdor hvězdě, jež slavně / plá nad hřbety skal*.

Vánoce připomínají aluze na koledy: *Chtíc aby lkal - Chtíc aby spal, Tichá noc svatá - Tichá noc*.

Lyrický subjekt se projevuje „*nepřímo jako svědek, který jakoby pouze cituje a zaznamenává*“³⁶. Z jazykových zajímavostí stojí za zmínku latinský titul *Gloria*, tj. sláva. Spojení *Gloria nezní* se opakuje v prvních dvou refrénech. *Gloria* doposud nepřehluší hluk zbraní. V posledním refrénu je obměněno na *gloria zazní*, což vkládá do písně naději. Z obrazných konstrukcí je výrazná personifikace.

Z hlediska vnější kompozice je text rozčleněn do tří pravidelných strof, které jsou proloženy proměňujícími se refrény. Text líčí válečné utrpení: *pláč ulpívající na písku, svět pohrdající citem, střepiny v bytech u rozbitých zdí*. Ve třetí strofě svítá naděje, že válečná tragédie skončí: *Snad po stovkách let / znova Kristus se zrodí*, tedy, že se zrodí láska v lidských srdcích, naděje v nový život: „*a přeroste tráva / přes písečný vír*“, že nastane mír mezi lidmi i Bohem: *Bud' na nebi sláva / a na zemi mír*.

Rým se pravidelně střídá podle vzorce ABCD v jednotlivých strofách a podle ABC v refrénu. Z hlediska účinu i zde se Kryl občas uchýlil k banalitám: *Je noc, v které nezpívá - pláč na písku ulpívá, teď zpívají hlavně - vzdor hvězdě, jež slavně*. Některé jsou invenčnější: *Chtíc, aby lkal - nad břehy skal, tři vteřiny ticha - proroctví lichá*. Opět

³⁵ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 156.

³⁶ PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006, s. 65.

jsou zde použity bohaté rýmy: *více - svíce*, štěpné: *bytech - krytech*, gramatické: *svět - let* atd.

Na podzim roku 1980 měl Kryl několik koncertů ve Spojených státech, odkud na něj přišlo udání za urážení náboženského cítění a protikatolické vyjadřování. Toto nedorozumění se však náhle vyřešilo, když byl text této písně zařazen do vánočního čísla papežského listu *L'Osservatore Romano* z 25.12.1980, mezi básně dvanácti světových básníků. Krylovo jméno se tak objevuje např. vedle Sergeje Jesenina.

Co se týče Izraelského konfliktu dnes, situace se příliš nezměnila, píseň je bohužel stále aktuální.

6.3 1975 – 1984

V roce 1975 dochází k dalšímu z Krylových životních zlomů. Jeho zprvu šťastné manželství se rozpadlo. „*Co se pak tvorby týče, nebylo to taky žádný peříčko. Témata ponejvíce vyčerpána, v politice se nic nedělo. V téhle době nedefinitivy psal jsem si do šuplíku, na zrcadlo už jenom zřídka.*“³⁷ Kryl se potřeboval odreagovat, dostat se z krize. Proto jsou písně z tohoto období humorné, ironické, některé spíš rádoby směšné. „*Proti zapomnění blbinkal jsem si na entou.*“³⁸ Typické je hraní se slovy. Texty jako: *Bridge, Z Ohlasů písní ruských, Píseň o žrádle*, a další jsou ukázkou ohýbání češtiny a Krylova vztahu k jazyku: „*Vždycky je to vzájemný vztah - člověk jazyk násilní a zároveň je násilněn.*“³⁹ *Leže ve vaně / zamilovaně / pěju Ivaně / dumku (Píseň o žrádle).*

Z nepříliš zdařilých písňových textů z let 1976 a 1977 vynikl až *Plaváček*. Kryl sám si to uvědomoval a nepřikládal těmto textům velký význam „*Byly to písničky spíše už ironické. Písničky mnohdy jedovaté. Tu a tam i trocha křeče za textem. Melodie se pomalu vytrácí, text jde do popředí,*“⁴⁰ např. *Bakterie, Geny, Darwin*. Nutno podotknout, že „*Krylova veselost se však mnohdy podobá skřípění zubů*“⁴¹.

---

³⁷ KRYL, K.: *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 176.

³⁸ Tamtéž, s. 176.

³⁹ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*. Praha : Academia, 1994, s. 85.

⁴⁰ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 178.

⁴¹ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 174.

Kryl psal, aby nezapomněl češtinu, „*kteřá jediná je - alespoň pro mne - znamením toho, čemu se říká Vlast, Domov*“⁴², nebo jen tak pro pobavení sebe i publika. Sám přemýšlel, „do čeho se tentokrát about.“ Jeho posluchači v zahraničí nebyli jenom krajané, ale též exulanti. „*To jsou ti lidé, kteří už poněkud pozapomněli nuance, fajnivosti jazyka a nestykem, respektive odloučením od své vlasti jim vlastně do značné míry unikaly souvislosti věcí, o kterých jsem jim zpíval.*“⁴³ Mezi posluchači byli také cizinci, které problémy totality a okupace netrápily tak hluboce a osobně jako Čechy. Proto Kryl skládal písně tohoto typu. Námětem se Krylovi stalo Rusko, tehdy Sovětský svaz: *Z Ohlasů písní ruských*, pověsti a báje z české historie: *Dívčí válka, Bivoj*.

Námětům odpovídají i postavy a prostředí: *Byl jest Vova na honu / u Rostova na Donu (Z Ohlasů písní ruských)*, z českých: *Bivoj, Přemysl, Ctirad, Šárka*.

V písních zmiňuje také reálné postavy. Již výše zmíněný *KaMin*, tedy kapitán Minařík (*Synonymická*), a afroamerická komunistka Angela Davisová, z *Písně o žrádle: S bujným potem na čele / zpívám píseň vesele / Nechce se mi Angele / přinášeti růže*, a Vasil Bil'ak.

V ostatních písních se míhají různé postavy: *Čtu si Calderona / Myslím na Nerona (Bivoj)*, *Darwin, Bud' Pompejus i Agrippa / Bud' Achilles i Hektor (Lektorská)*. Kryl si dělá legraci i sám ze sebe: *Zpola opřen o podušku / nafukovací / usilovně cucám tužku / propisovací (Dívčí válka)*.

Texty jsou vypointované s protirežimními narážkami, není v nich už spásná naděje, jde spíše o zoufalství: *Zpívám píseň o žrádle / neboť to se může!, Naučí tě vyškolená / autorita / kterak chutná omezená / suverenita, K zabránění panice / roztáhnou se dráty / vyznačí se hranice / a zas máme státy (Darwin)*. I přesto, že jsou tyto texty považovány za Krylovy nejslabší, „*nezaostávají v řemesle, naopak je tu a tam i předčí, ale vaz jim láme absence nosnější ideje*“⁴⁴. Úroveň jim snižuje přílišná snaha o humor.

Charta 77 a s ní nová vlna uprchlíků dodala Krylovi trochu inspirace, ne však na dlouho, reakcí na Chartu je již zmíněný *Plaváček o zemi, která křičí mlčením*. K roku 1979 se mimo jiné vztahuje jubilejní píseň *Jaro desáté*, kde Kryl vzpomíná a teskní po desetiletém odloučení s vlastní: *Strach s tichem. Dary tmy, / jež smíchu pouští žilou. / A tryzna za rytmy, / jež buší pod mohylou. / A povzdech plný stesku, / když zima tesá - Té -*

---

⁴² KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 178.

⁴³ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 429.

⁴⁴ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 24.

kříž na náhrobní desku / pro jaro desáté... O deset let později vznikl ještě jeden jubilejní text s názvem *Dvacet*.

První polovina osmdesátých let je poměrně chudá na „textaření“. Za pět let napsal Kryl pouze dvanáct textů, z čehož některé byly přímo psané německy: *Das Zwiegespräch*, *Die Innerdeutsche Frage*.

6.3.1 Vasil

Píseň je z roku 1978 a vyšla o rok později na albu *Karavana mraků*. Terčem posměchu se stal Vasil Bil'ak, což byl v letech 1968 - 1988 člen předsednictva ÚV KSČ, jeden z těch, kteří v roce 1968 pozvali do Československa „bratrská“ vojska Varšavské smlouvy. K němu odkazují, mimo jiné, verše: *Šičky už došily / svatební košili /... / Na moji košilce šič z Košic vyšil Cé*. Vysoce postavený politik slovenského původu byl totiž vyučen jako krejčí a tuto práci vykonával až do roku 1949.

Humornost písně předesílají již v prvních verších samohlásky *i* a *e*: *V botičkách z kozinky / vybírám rozinky / ... / Vybírám zběsile / pro tebe, Vasile*.

Kompozičně je text rozčleněn do čtyř shodných, pravidelných strof. Vnitřně se text chronologicky vyvíjí: *Krmení zvěře je / když vrznou veřeje / a ty's tu /... / Mé oči nevěří / Přišel jsi se zvěří / ... / v čaji jsou nějaká / afrodiziaka / vypij ho! / tisícem kilowatt / budem se milovat...* Pointou textu je Vasilova skutečná vášeň: *V milostném zátiší / vášeň pak nejvyšší / vybuchne / plně a všestranně: / tvá láska ke straně! / Probůh!! Ne!!!!* Zděšení se Kryl snažil zvýšit čtyřmi vykřičníky. Vykřičníkem je zdůrazněn imperativ: *Vypij ho!*

Protipolitické je závěrečné zvolání: *Tvá láska ke straně / Probůh, ne!!!!* Text neobsahuje hlubší myšleny nebo poselství, je zajímavý po formální stránce, slova jsou volena tak, aby se pěkně rýmovala, hraní si se slovy a se štěpnými rýmy je smyslem písně.

Rýmy se pravidelně střídají dle vzorce AABCCB. Jsou velmi invenční: *Krmení zvěře je - když vrznou veřeje, Čaj, který vypiješ - zanechá stopy, jež ...* to jsou zároveň i rýmy dvouslovné, Všechny zde použité rýmy jsou štěpné. Jiří Černý upozorňuje na „milionový rým“: *na moji košilce / šič z Košic vyšil Cé*. Kryl si pohrává se slovy a nevyhýbá se slovům odborným: *enzymy, afrodiziaka* ani deminutivům: *vybírám rozinky /*

z *koláčků* / *Vybírám zběsile / pro tebe, Vasile / miláčku* / ... / *Na mojí košilce*, vytváří též aluze na K.J.Erbena: *Šičky už došily / svatební košili*.

Lyrický subjekt se zde stylizoval do ženské role. Kryl se při interpretaci této písně pokoušel o nápodobu ženského hlasu.

Je zde použit pravidelný sestupný třídobý rytmus, tedy daktyl. Jelikož končí vždy na lehkou dobu, jedná se o ženský verš.

6.4 Po roce 1985

Osvěžení přichází až v roce 1985. Do čela Sovětského svazu se dostává Michail Gorbačov a s ním reformy. Krylovi začala přicházet do Svobodné Evropy spousta dopisů od různých lidí. Reakce na ně se mu staly inspirací. Vznikly písně *Dopisy*, *Martina*, *Zkouška dospělosti*, *Irena*, *Alibi v a moll...* Poněkud vybočují „ekologicky“ laděné texty *Irena* a *Kyselý sníh*. Do revoluce stihl napsat ještě několik ne příliš významných písní, *Fešák*, *Limericky*, *Ukolébavka*.

Písně jsou oproti minulým obdobím převážně tesklivé: *Jak léta jdou a hroby přibývají, / počítám vrásky vryté do pleti (Dopisy)*. Jsou také delší, např. píseň *Martině v sedmi pádech* má sedm strof a čtyři refrény, *Zkouška dospělosti* má šest strof a tři „dvoustrofé“ refrény.

Krylův humor vystřídal smutek, melancholie a sentiment. Dalo by se hovořit o návratu k teskné lyrice a původní poetice. K politice se už nestaví tak bojovně. Z písní je cítit zklamání z vývoje situace: *Ač je to jenom dvě stě kilometrů - / - nebo ještě blíže / - a zbývá už jen duše k proclení, / na politickém barometru / setrvalá níže - / - a dokud trvá, svět se nezmění...* (*Martině v sedmi pádech*), *Já v New Yorku i v Sydney nebo v Mníšku / vždy věřil, že čas mříže rozhodá / ... / vzal za své to, co značí svoboda.* (*Alibi v a moll*), *Dozrál čas dilematu: / „být pro a nebo proti?“ / Pak čekat na výplatu, / jak jiní patrioti* (*Zkouška dospělosti*).

Jelikož písněmi zároveň odpovídal na dopisy posluchačů, některé zmiňují jejich jména: *Snad moh' bych najít v Martině / přítele ve zlé hodině,* (*Martině v sedmi pádech*), *Svá ústa nabídla ti / Irena* (*Irena*).

Lyrický subjekt je méně stylizovaný, jelikož Kryl se snažil písněmi odpovídat lidem, vystupuje jako Karel Kryl sám za sebe, subjektivně v ich-formě: *K Maxovi zajdu,*

místo do Demínky, / přečíst si – dopisy (Dopisy), Já nechtěl kývat s tváří roztomilou: / změnil jsem byt - jak jiní mohli by (Alibi v a moll), co jím, když země vymetám / a proč jsem tady a ne tam (Martině v sedmi pádech), nebo objektivně v du-formě: v nedělním oblečení / nastoupíš před komisi (Zkouška dospělosti), Svá ústa nabídla ti / Irena (Irena). Stejně nestylizované je prostředí, jmenuje skutečná místa: *K Maxovi zajdu, místo do Demínky*, znovu vyzdvihuje vzdálenost: *Já v New Yorku i v Sydney nebo v Mníšku (Alibi v moll)*, příroda vyznívá zdevastovaně, Kryl se tak nepřímou vyjádřil k životnímu prostředí: *Čas hrůz, / bezlesích svahů, (Kyselý sníh), Ted' mrazivě mží / do šedého prachu (Platýs).*

6.4.1 Irena

V červenci 1986, po černobylské jaderné havárii, napsal Kryl tuto lyrickou milostnou píseň. Je to zároveň reakce na utrápený dopis od posluchačky Ireny ze Slovenska. Kryl se domníval, že se jedná o mladou dívku. Ve skutečnosti bylo paní Ireně přes sedmdesát let. Karel Kryl později o své písni řekl, „že je sentimentální až ke skonu a optimistická až do kostní dřevě“⁴⁵.

Námětem je havárie jaderné elektrárny, jejíž hrůznost kompenzuje Irena: „nad prachem katastrof / zní klapot střívků.“

Titul písně je protagonistický. Irena je hlavní postavou. Kryl ji přirovnává k víle: *Jde chůzí lehčí kroků lesní víly / a září září / září v úsměvu.* Krylova lyrika ostře kontrastuje s bytostnou skepsí, „z tohoto nesouladu pramení síla a naléhavost emocí“⁴⁶.

V písni líčí krajinu zničenou atomovým výbuchem: *Ač bezjehličné lesy / hyzdí rampy / Už zbylo jen pár vět / a tráva spálená / a rozbahněná zřídla / ve žlutí.* Časově je text zasazen do měsíce září.

Nikde není explicitně vyřčeno slovo Černobyl, je zamlžen pomocí slovní hříčky: *černé býlí - pelyněk černobýl.* Radioaktivitu přirovnává k invazi pelyňku: *Však černé býlí / se vyplevelit nedá: / je to mor!* Kryl si tu opět pohrává se slovy: *a září září / září v úsměvu.*

Text je rozdělen na čtyři strofy a dva opakující se refrény. Na konci každého refrénu je epizeuxis - opakování slova: *Irena, Irena, Irena.*

⁴⁵ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu.* Praha : Galén, 2006, s. 220.

⁴⁶ HUVAR, M. *Kryl.* Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 30.

Píseň má nadějně poselství: *u sloupů morových / začíná schůzkou / tep dalších životů!*

7 Specifické literární kvality písňových textů

Co mají texty Karla Kryla společného bez rozdílu na období? Co je pro ně typické? Krylovy texty mají společný jeden z „nejdůležitějších a nejvýznamnějších rysů. *Ve všech svých skladbách - výjimky potvrzují pravidlo - se potýká s andělem ZLA ... zlo, které je s to otrástiti pevnou vírou... poznání a zápas s tímto zlem je o to těžší, že není jenom vně, ale také uvnitř. Zápas je to těžký, vítězství jsou řídká a sporná.*“⁴⁷

Karel Kryl dovedl ukazovat na problémy doby, říci nahlas to, co se ostatní báli vyslovit, nebo nechtěli slyšet. Byl něco jako svědomí doby. Nepřipouštěl kompromisy. Přesně pojmenovával, obžalovával a oslovoval. Tím vyvolával v posluchačích pocit spoluúčasti a odpovědnosti.

Texty zachycují lidské nešvary: udavačství: *Někdo mě zná pod jménem udavač / a jiný pod přezdívkou špehoun (Synonymická), Víš - nebo nevíš / kdo tě udá / a kdo pochopí? (Platýs), nestálost: Vždyť zabijí-li pastýře, / jsme ovce, jež se rozutekou. (Zapření Petrovo), zrádovství: Vždyť, když ne my / tedy - zradí ho jiný! (Jidáš), prospěchářství: Nemíti skrupulí / když o náš prospěch běží (Tak jenom pojistit), korupce: Jím ze zlaté mísy a z křišťálu piji / ... / když hlásá se lež - tedy vždycky mým hlasem (Hlas), sériovost: a na chodníku dav / a stejné tváře / stejných sériových hlav (Pták Noh).*

Kritizuje poměry: *Zima je králíčku / Dravci jsou němí / Příteli, človíčku / v sousední zemi / taky tě bijí? (Ruka je most), krvavé hvězdy nad továrnou / ... / v Gulagu bijí kulaka (Ignác), Nad kamením socha Václava / poslouchá, co dělá Varšava / V neustálém boji / zůstalo mu dvojí: / strejček strach a teta obava.*

Jindy se zabývá válkou, je zřejmý jeho pacifistický postoj: *V opasku u boku / nabitou Parabelu / Zpíváme do kroku / pár metrů od bordelu (Lásko!), Prapory mdlé / už pálí / ruce vlajkonošů / Jen oči pod přilbicí / snad ještě doufají (Bílá hora), Tak pohleď, / jak s vervou / tu do sebe mlátí / než hrdlo si servou / a život si zkrátí (Hle, jak se perou).*

---

⁴⁷ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 28.

Z některých písní vyzařuje pocit deziluze: *Po čase slevíš - / bleskne rudá, / vetklá do klopý.* (Platýs), *A pak pod přídí ostrou / zmizí koš s bílou kostrou* (Plaváček), *Má paměť - šedý věšák na vzpomínky - / zítřek i dnešek změni na kdysi* (Dopisy).

Pocity emigranta se objevují i v dalších obdobích po roce 1975: *Jsou léta soudci přísní, / jimž slzí nezbyvá / pro mrtvé sloky písní, / jež nikdo nezpívá.* (Jaro desáté), *Vyhnaný dostal jsem / útulek v porobě. / V salaších ciziny / bylo mi spáti.* (Žalm 120.), *Padl žal na večer srpnový, / v prachu dvaceti let zmizel oheň i led.* (Dvacet).

Kryl měl v repertoáru i písně milostné: *Jen ledvinové kamínky / mi zbyly místo vzpomínky / na lásku tvou a něhu* (Ledvinové kamínky), *nad prachem katastrof / zní klapot střevíčků: / svá ústa nabídla ti / Irena* (Irena), *Spala jak víla / Jen vlasy halily ji / Jak zlatá žíla / Jak jitra v Kastilii* (Lilie).

Některé typy postav se objevují napříč celou Krylovou tvorbou. Užívá často jména známých současných i historických osobností: **Gogh** leží v bodláči / ... / **Cromwell** má namále (Marat ve vaně), a než se půlnoc překulí / **Gott** bude zpívat fistulí (Gulášová polifka), *Jede Mařka autokarem / z Pohořelce / povídá si s **Lomikarem** / o veselce* (Omezená suverenita), *Vzpomenu na **Havlíčka** / **Borovského*** (Elegie), včetně komunistických politiků, což by v Československu ve své době neprošlo, navíc je používá v komických spojeních: *Tam vesele se otelím / a můj syn bude **Gustav*** (Mořská kráva), *Jak **Gottwald** kouřil čibuka* (Azbuk), *Tak vás tu máme bratři / vnuci **Stalinovi*** (Bratři), *Já maluju si **Lenina** / a běloskovoucí břízky* (Dívka havířka), dále typizované postavy, které představují nesvobodu: *Flaška je poloprázdná / a **fízl** u dveří / k novému roku popřeje* (Novoroční), *Rudá je krev a tužka **cenzora*** (Ignác), *Doma v polici je / **tajná policie*** (Bivoj). Objevují se též postavy archetypální: **Bludný Holand'an**, **Plaváček**.

Ve většině písní převažují slovesa v přítomném čase. Posлуhač tak získává pocit aktuálnosti, naléhavosti, něčeho, co se děje právě teď: *zlý sen se vrací znovu / Jsou dosud v oknech střepy skla / a krev, jež znovu vytryskla / skapává do proslovů* (Dachau blues). Texty, které mají charakter minulosti: *Jel krajem divný kníže / a chrpy povadly / když z prstů koval mříže / a z paží zábradlí* (Divný kníže), jsou přenosné na současnou nebo stávající dobu.

Pro Kryla ale byly zásadní měsíce srpen a září: *Za okny mrazilo / **srpnové** slunce* (Podivná ruleta), *Přinesl **srpen září** od západu, / trs aster kvete pod jeřabinami* (Září), *V měsíci **září**, kdy jablka zrají /... / já poprvé tehdy jsem Satana potkal* (Hlas), a ***září** září / září v úsměvu* (Irena), *padl žal na večer **srpnový*** (Dvacet).

V některých písničkách jsou zmíněna i česká místa: *a špatné básně v pramizerných knížkách, / řídké, jak bahno ze dna Vltavy (Dopisy), Nad kamením socha Václava / poslouchá, co dělá Varšava (Strejček Strach a teta Obava), Od zastávky u Anděla / lkala lajka (Omezená suverenita), Při pochodu po Praze / chraň se proti nákaze (Bakterie).*

Zdůrazňuje dálku mezi Československem a Krylovým exilem: *Ač je to jenom dvě stě kilometrů - / a nebo ještě blíže- (Martině v sedmi pádech), Možná někdo to ví / kam ty koleje vedou (31. kolej).*

Města působí pochmurně a přelidněně: *Ven z šedivých baráků / vylezly maškary (Maškary), Barevné uniformy mužů / a na chodníku dav / a stejné tváře / stejných sériových hlav (Pták Noh), Armáda míru proudí ulicemi (Synonymická).*

Příroda je líčena jako tichá, skoro zlověstná: *Šarlat vlčích máků / v němém osení / ztichly hlasy ptáků / v mlčení (Plaváček), V tůni nad mlýnskou strouhou / vteřinu pouhou / zdrží se proud (Vůně), Do listů jív / kyselý sníh / zvolna se vpíjí. (Kyselý sníh), Místy se Kryl zajímá i o svět: *Varhany v Olivě*, podle polského města Oliwa, píseň *Gloria* řeší izraelský konflikt, ale zde to není explicitně řečeno. Převažují texty, kde se prostor neřeší, ale vyplývá z nich, že se týkají Československa, ale jdou i dále za jeho hranice, neboť zbabělost a pokřivené charaktery nejsou jenom československé.*

Grafické zajímavosti nejsou u písni příliš zásadní. Kryl ale vydával své texty také knižně. Vývojem u Kryla prošla interpunkce, zejména psaní čárek a teček. V textech do roku 1975 je téměř nepoužívá. Často se ale objevují pomlčky, mají význam při četbě, při přednesu, značí odmlku, odsazení, zvýraznění slov: *Vždy znovu - a vždy poprvé (Zapření Petrovo), Řeky plné vorů / Místo vody - kal (Plaváček), Hle - kříž dřevěný (Jidáš), Jdou cvičení mroži / a za nimi - s noži - / jdou - cvičení - lidé... (Maškary).*

Kryl často záměrně používal velká písmena: *Ta hrůza s Ďáblem sbratřená (Pták Noh), Vrah – tatíčkem, Lump - tatíčkem (Pochyby), je rodná země - možná - otčinou: však - není VLASTÍ, není vlastí. (Ignác), na srdci poznání / a bát se říci - ZRADA (Tak jenom pojistit), A vděční dnešní Realitě / libáme cizí ruce (Pasážová revolta), a šílenec - Svět / řekou bláta se brodí (Gloria).*

Expresivitu zdůrazňuje vykřičníky: *Vpřed! jenom vpřed! / Vpřed! jenom VPŘED!!! (Pochod Gustapa), Květiny strachu! / Věnce lží! (Dědicům Palachovým), Je ticho jak prve / jen vzlyk! (Tisící rok míru), Dáme místo v kronice / ptakopysčí éře!! (Darwin), Nepatřím k těm, jimž třeba alibi! (Alibi v a moll).*

Po zvukové stránce se Kryl nevyhýbá hláskové instrumentaci: zvukomalba: *Vodní tříšť břehy třísní / ... / Spěje proud dlouhou poutí (Plaváček), aliterace: Trs trnů tesá té /*

a tyran tleská z trůnu /... / plyš prachu píše po zdech / písmena šedivá (Jaro desáté), nepravá etymologie: Když v tváři rumem zruměním (Na jednu notečku).

V lexikální rovině se Kryl vyžíval, snažil se o bohatou slovní zásobu. Za vše hovoří píseň *Synonymická*, v níž použil jedenáct ekvivalentů k postavě tajného policisty: *chlupatej, čmuchar, bonzák, tajnej, práskač, fízl, udavač, špehoun, špicl, informant, slídl*. V textech jsou obsažena: **citoslovce**: *Jupí jupí cupity dupy, šůbydůbydůby* (*Ledvinové kamínky*), *Na louce koně pasu / za zpěvu konipasů / camcará* (*Elegie*), *Popíjel truňk / načež se z rybníku / ozvalo: Žbluňk!* (*Bridge*), *přihnul sobě medoviny / troubí Halali* (*Dívčí válka*).

V písních využíval také **expresiva**: *desinfekce pomocí / lahvinkou špiritusu / uchráníš se nemocí / zdraví i po funusu* (*Bakterie*), *tudíž střecha není fest* (*Geny*), *baštil jsem paštiku / ... / i vy můj blbečku / já karty nehraji* (*Bridge*), *Vůně vody a prádla / chlastu a žrádla* (*Vůně*).

Spíše výjimečně se objeví **vulgarismus**: *z levného pití, / šťastni - až k zblití* (*Ocelárna*), *Ne - nejsme na kolenou / Ryjeme držkou v zemi!!* (*Pasážová revolta*) a **dialektismy**: *Ta dívka byla atrakce / neb pravila mi: „Hošku“* (*Dívka havířka*), *Tisícem kilowatt / budem se milovat / šohaji* (*Vasil*).

V textech používal i ruská slova: *a on zří že mu ukradla / komsomolskou knížku* (*Z Ohlasů písní ruských*), *Zelení molodci / z romance ilusorní* (*Bludný Holand'an*), někdy přepsána foneticky: *Já sledoval jsem Azbuka / měl mundúr ze sojúzu* (*Azbuk*), *nikagdá nězabůdēm* (*Tak vás tu máme*), *Vot vo svobodnom vrémení / ja búdu vjázat' jupku* (*Azbuk*).

Texty Karla Kryla působí poněkud zastarale, knižně. To je způsobeno nejen pravidelným veršem, který je nyní méně používaný než verš volný, ale Kryl používá k vyjádření i některé starší prostředky: poetismy: *v ledovém jitru* (*Maškary*), *spočinem bez hněvu* (*Žalm 71.*), *lkající smích* (*Kyselý sníh*), *Obzor se rdí / můj táto / hanbou šarlatovou* (*Bílá hora*), *Děkuji za trýzeň* (*Děkuji*), *Jak jitra v Kastili / Jak luna bdící* (*Lilie*), *Den vypráví si s vesnou* (*Jaro desáté*), archaismy (zastaralé tvary) : *Z chyže pod horama / hotel panorama buduji* (*Bivoj*), *Krmení zvěře je / když vrznou veřeje* (*Vasil*), *měl kasematy z dlaní* (*Divný kníže*), *Tot' láska pod knutou* (*Tak jenom pojistit*), *svítily na praporcích* (*Lilie*).

Infinitivy zakončuje na **-ti**: *račte panstvo vyslechnouti baladičku* (*Omezená suverenita*), *lze dobrati se konců* (*Rakovina*), *nemítí skrupulí* (*Tak jenom pojistit*), *hlásati lásku* (*Varhany v Olivě*), *spatřil státi na břehu* (*Z Ohlasů písní ruských*), někde se objevují

také **přechodníky**: *na poměry žehrajíce* (Strejček Strach a teta Obava), *na výstrahy nedbaje* (Z Ohlasů písní ruských), *vlekouce na kříži / svou samotu a bolest* (Žalm 71.), *čekaje na to kdy si / zazpívám jako kdysi* (Elegie), *Leže ve vaně* (Píseň o žrádle), *plačíce pro mladost* (Žalm 71.).

V písních se objevují **řečnické otázky**: *Příteli, človíčku / v sousední zemi / taky tě bijí?* (Ruka je most), *Bratříčku! Zavřel jsi vrátka?*, *Kdo vzdechne po písních, / jež nezrozeny zesnou?* (Jaro desáté), *Pro Moniku / arseniku / kapku rtuti a co víc?* (Jedůfka), *Ó Bože co dál?* (Vůně), *Víš - nebo nevíš, / kdo tě udá / a kdo pochopí?*(Platýs), *Proč jsem tady - a ne tam, / kde je mne třeba?* (Martině v sedmi pádech) a další syntaktické zajímavosti: **elipsy**: *V opasku u boku / nabitou Parabelu (Lásko!)*, *Pod sedlem kůň, / pod koněm moje / boty rozbitý / a starý ruce zedřený* (Karavana mraků), *Pak otevíráš - / chodba prázdná - / - nikdo nezvoní* (Platýs), **epizeuxis**: *Děkuji, děkuji, děkuji, Já dostal dopis od Běly / já dostal dopis od Běly* (Podběly), *Zítřka snad z oblaků / pár litrů koňaku / naprší / naprší / naprší* (Zítřka snad z oblaků), *K Maxovi zajdu, místo do Demínky, / přečíst si - dopisy, dopisy, dopisy; a hvězdy stárnou, hvězdy stárnou* (Ignác), **anafory**: *není věží / není zvonů* (Tisící rok míru), *Děkuji za slabost, / jež pokoře mě učí, / pokoře pro radost, / pokoře bez područí* (Děkuji), **Pane můj**, *po Tobě: / Pane můj jediný* (Žalm 120.), *Rudá je krev a tužka cenzora, / rudý je samet vazby spisů* (Ignác), nadměrné užití spojek - **polysyndeton**: *A přirazí k ceně / i slovíčko lid / i sádrouvou bystu / i slova, jež slýcháš / i vzduch, který dýcháš / i radost / i slzy / i hlad* (Varhany v Olivě), **exklamace**: *a křičelo na lidi / Pamatuj!* (Podivná ruleta), *zradí ho jiný!* (Jidáš), *Konečně jistota!* (Pochyby).

Je zde užito mnoho slov nebo slovních spojení, obrazy, tzv. „**poetické rekvizity**“⁴⁸, které se opakují: *S přeslazenou slinou / v koutku rybích úst* (Plaváček) - *spár dravce - tlama rybí* (Rakovina), *Jen z úst jako hadi mu syčely věty* (Hlas) - *na erbu hlava hadí* (Dědicům Palachovým), *slepá reholnice* (Bludný Holanďan) - *milion slepých očí* (Dědicům Palachovým) - *Chceš hluchým vyprávět, / co píseň znamená / a slepým, co jsou křídla / labutí?* (Irena) *V Loyole Ignác píše Hamleta* (Ignác) - *Lze dobrati se konců / být stádem Hamletů* (Rakovina), *však poznáš s lety, / že čas i kámen rozhlodá* (Martině v sedmi pádech) - *Já v New Yorku i v Sydney nebo v Mníšku / vždy věřil, že čas mříže rozhlodá* (Alibi v a moll), *Už zbylo jen pár slov a slza na víčku* (Irena) - *Se slzou na víčku / hledíme na sebe* (Bratříčku, zavírej vrátka), *s vráskami vrytými dobou* (Vůně) - *počítám vrásky,*

⁴⁸ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 25.

vytřené do pleti (Dopisy). Písněmi v již zmíněném zápase „protéká krev“: *a krev, jež znovu vytryskla (Dachau blues) - Země je rudá od krve (Zapření Petrovo), ssedlá krev na ruku (Jidáš)*.

Přestože Kryl nemusel, používal metafory a obrazné konstrukce, aby texty ozvláštnil *Šerif i soudce – gangsteři / oba řádně zvolený / a lidi strachem nezdravý (Karavana mraků), A maškary kynou / vsťíc divnému sněmu / Zní do ticha hlasy / jež slyšet je všude / Až soudné dny minou / že konec je všemu / Jen na věčné časy / že masopust bude (Maškary)*. Koho lze dosadit za maškary a co autor mínil věčným masopustem?

Texty obsahují **přírovnání**: *Políbil na posteli / svou ženu spící / Spala jak víla / ... / Něžná a bílá / jak rosa na lilii / jak luna bdící (Lilie), jako v zubech písek / skřípou slova vět (Plaváček), Když strach máš / že se nenajíš / jak osel hlavou kývej (Lektorská), Plameny šlehají / modře a zlatě / jak žíravé růže (Maškary)*.

Symbolika je jeden z hlavních rysů poetiky Karla Kryla: *trs trnů tesá té (Jaro desáté)* - symbol kříže a trnové koruny, jako symbol utrpení, takže by se dalo hovořit dokonce o zašifrovaných symbolech: *Hle - kříž dřevěný / s trnovou parukou (Jidáš), Zbyl jenom kříž / zůstaly skoby (Znamení doby)*. Bílé lilie ve stejnojmenné písni představují krásu a svěžest: *Něžná a bílá / jak rosa na lilii*. V dalších strofách se mění v symbol smutku: *S rukama v týle / jdou vdovy alejemi / Za dlouhé chvíle / zdobí se liliemi / Lilie bílé / s rudými krůpějemi / trhají vkleče*.

Také barvy nejsou použity náhodou. Barevnost se v některých písních přímo symbolicky proměňuje, např. v *Plaváčkovi*, kde je na začátku popsán barevný obraz: živé dítě, světlebledé nebe, odrážející se sluneční paprsky ve větvích stromů. To se v průběhu písně promění v černobílé odstíny: loďka ztmavla, bílé vlnky a bílá kostra. Většina písní je „tmavých“, převažuje šedá: *ven z šedivých baráků (Maškary), šedá halda tvárnice (Tisící rok míru), a den / byl plný praporů / a šedivého flóru (Pták Noh), Prsten granátový / barvu svou změni v šedou (31. kolej), hlt bryndy z žita / kterou úsvit prošil / vyrudlou šedí (Ocelárna)*.

Výrazně „oblíbená“ barva je rudá, červená, která dozajista mnohdy odráží rudou barvu komunistické strany: *Rudý kohout na obzoru roztahuje spáry (Bílá hora), rudé krůpěje (Lilie), rumělkou maluje pěticipé hvězdy (Dívka havířka). Rudá je barva kompromisů / rudá je barva minia (Ignác), Po čase slevíš / bleskne rudá / vetklá do klopy (Platýs)*. V této souvislosti stojí za zmínku, že Krylova nejoblíbenější barva byla modrá.

Četné jsou metafory a personifikace: *mráz cukrem pokrýl hory (Vánoční), k hřbetům vln s bílou krajkou (Plaváček), Karavana mraků, Lilie bílé s rudými krůpějemi (Lilie).*

Kryl se vyznačuje textařsky vzdálenými rýmy. Je vidět, že studoval teorii rýmu a verše. Verše jsou pravidelné, často velmi krátké, jednoslovné, pečlivě zřymované. Střídání podle rýmového vzorce ABCD je použito např. v *Tak jenom pojistit, Maškary, Pták Noh: Pět bran / ze slupek ořechů / a pod branami kvádry / ukryté / Zvuk hran / už vsákl do mechu / a všude stopy sádry / rozlité.* Složitější a pro běžné písňové texty netypické je opakující se AABCCB např. v *Dachau blues.* Kryl se pouští do střídání až šesti veršů, podle vzorce ABCDEF: *Noc jako sluj / vteřin šest / do svítání / Pysk / zpocený / vyzývá podsvětí / Ó, Dáble můj / mrtvo jest / slitování / snad zisk / splacený / zradu mou posvěti.*

„V české literatuře to není a snad ani nikde jinde je to abcdefg / abcdefg etc. Takže to vypadá jako nerýmované, ale přitom je to precizně ve formě. Navíc jde o krátké verše - jedno či dvě slova, maximálně tři, a k tomu všemu je to v jakýchsi „jambických alexandrinech“, a ne v trochejích, které jsou nám vlastní.“⁴⁹

Nevyhýbá se ani veršům delším: *Znám muže, kteří za hru pošetilou / páteř i čest - i život dali by / Znám jiné, kteří vzdají svoji milou / jen aby mohli chodit na ryby (Alibi v a moll), Já měl jsem dívku havířku / jež stála mi co model / já maloval ji na šířku / já maloval ji podél (Dívka havířka).* Je zřejmé, že píše-li Kryl v kratičkých verších, je jejich rýmová struktura více propletená a naopak. Tato technika je jedním z Krylových poznávacích znaků.

Pro Kryla je typický poslední rým na konci strofy, který koresponduje až s rýmem nebo s rýmy na konci dalších strof, podle vzorce ABABCC v písni *Gloria*, nebo se stejný verš na konci sloky vždy opakuje: *malého krále (Plaváček), cvičení lidé (Maškary).* Stejně tak se ale objevují písně s jednodušší stavbou: střídavý rýmový vzorec ABAB, např. *Pár zbytků pro krysy / na misce od guláše / milostný dopisy / s partií mariáše (Lásko!)* se objevuje právě tak často, jako rýmy složitější.

Z jiného hlediska používá Kryl snad všechny druhy rýmů: např. **štěpné rýmy:** *duší - buší (Podběly), havířku - na šířku (Dívka havířka), torny - svorny (Tisící rok míru), stromečku - rámečku (Vánoční), rýmové echo:* *láska - hláska (Dědicům Palachovým), vrat - kolovrat, paštiku - na štiku (Bridge), exotický rým:* *maškary - Campari (Maškary), baštím kraby - z Abu Dhabbi (Jedůfka), smíšený exotický rým s bohatým:* *krasavice líbezná / dnes už co je Liebe zná (Z ohlasů písni ruských), lámaný rým:* *vatra nectila tě /*

---

⁴⁹ KRYL, K. *Rozhovory.* Praha : Torst, 2006, s. 61.

bratranec ti latě (Bivoj), absolutní rým: Kdybych chtěl zajet k Martině / snad bych pak dělal v Martině (Martině v sedmi pádech).

Rýmy jsou z estetického hlediska objevené, invenční, neotřelé. Neshodují se v pádech: *Toť domov tvůj, tvá vlast a tvoje štěstí!* (1.pád) - *Ty hrdý bud': a číslo na zápěstí* (6. pád), jsou různými slovními druhy: *zeshora - potvora, jelen - vtělen*. I u Kryla ale existují výjimky: *roztřískaných - oprýskaných, vázat - tázat, tráva - sláva*.

Intertextové návaznosti jsou u Kryla časté a záměrné. **Parodie** na *Ohlas písní ruských: Krasavice tone v hněvu / kterak Vova třeští / Rozbíhá se ke Kyjevu / na útěku vřeští*; nebo *Staré pověsti české: Obdržel / o co si koledoval / Ctírad dětina / Bohužel / do rohu vytruboval / což je blbina (Dívčí válka)*, **citace**: *Bud' na nebi sláva / a na Zemi mír (Gloria)*, *kolem hrdla dáme / pozlacený pás (Strejček Strach a teta Obava)*, **aluze na citáty**: *Dnes krále popravili, ať žije král! (Rakovina)*, *Když být - je nebýt (Platýs)*, **aluze na Bibli**: *Žalmy 120.,71.*, **na jiné písně**: *A jen sto yardů mi zbývá, / DanyM (Ledvinové kamínky)*, *kde domov je náš (Vůně)*.

Parafrázuje přísloví a rčení: *A jestli něčí chleba jíš / tak jeho píseň zpívej... (Lektorská)*, *Lepší vrabec v hrsti / nežli kulka v srsti (Strejček Strach a teta Obava)*, *Slyšíš trávu růst (Plaváček)*, *spokojen bez rozhlasu / dočkám, jak husa klasu (Elegie)*, *Zas budou jen tančit / jak jiní jim pískají (Co řeknou?)*.

Ironicky cituje dobová ideologická spojení. V některých písních se opakují vždy na konci strofy: **ve jménu humanity, omezená suverenita**, jinde jsou to ideologické fráze, které v kontextu působí komicky: **posiluj mír / jen tak se můžeš flákat / ... / kdo nejde s námi / ten je rozvraceč (Synonymická)**, **Jet' rodná strana v umění / náš učitel a rádce / a po časovém znamení / zazněla Píseň práce (Dívka havířka)**.

Zmiňuje literární díla: *A dole hoří svíce / z Dantovy komedie (Dědicům Palachovým)*, *Teď postojím ti modelem / pro Annu Proletářku (Dívka Havířka)*, *vzpomněla si na častušku / na Psohlavce (Omezená suverenita)*, *Mám Škvoreckého Zbabělce (Na jednu notečku)*, *polohlasem předčítaje Staré pověsti (Dívčí válka)*.

8 Vývoj poetiky básní

Básně tvoří celek jako sbírka, narozdíl od písní, které častěji existují samostatně i mimo desku. Proto je vývoj Krylovy básnické poetiky sledován na základě charakteristik celých sbírek, a ne po jednotlivých básních.

Krylovy kratší básně nemají narozdíl od písniček ani své vlastní názvy a v rámci sbírky jsou si často podobné formou i obsahem. Součástí Krylova díla jsou navíc rozsáhlé básnické skladby, které ani jinak než jako celek zkoumat nelze.

Mezi lety 1972-1974 se Kryl více věnoval psaní písní, toto období se ale dá považovat za počátek Krylovy skutečné básnické tvorby. Doposud totiž napsal více písní než za následujících dvacet let, ve kterých se více věnoval psaní básní.

„Už kritici v Československu tvrdili, že moje texty jsou příliš komplikované. Doporučovali mi, abych si některé nápady schovával na příště. Nevím - je pravda, že hrani se slovíčky a s metaforami bylo často na úkor srozumitelnosti. Uvědomoval jsem si to a snažil se o kompromisy. Předělem byla písnička Pochyby z roku 1974. Tehdy jsem si uvědomil, že to tak dál nejde – a začal jsem psát poesii.“⁵⁰

Pochyby zaujímají v Krylově tvorbě zvláštní místo. Životopis, kterým se rozhodl svou dosavadní tvorbu uzavřít. Původně to měla být píseň, ale celá skladba obsahovala 32 strof. Ačkoliv ke zhudebnění došlo, vzhledem k rozsáhlosti zůstalo nakonec u básně, neboť je jako píseň „*dlouhá, dramaturgicky neúnosná, u níž na koncertech hrozí, že publikum utluče.*“⁵¹ (trvala více jak dvanáct minut). Kryl se zde inspiroval francouzským básníkem Francoisem Villonem a skladba je parafrází na jeho *Malý testament*.

---

⁵⁰ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 100.

⁵¹ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 705.

*Šla krása jiným dětem
a tudíž sudičky
mne učinily skřetem
na úkor hlavičky
Když vyňaly mne z kolébky
já neplakal jsem dosti
i daly mozek do lebky
a trochu výřečnosti
Dost smutný dar*

(Pochyby, 1974)

8.1 7 básniček na zrcadlo

Svou první sbírku, vydal začátkem roku 1974. K tvorbě této milostné poezie ho inspirovala jeho manželka Eva, která tyto básně nacházela v koupelně na zrcadle napsané tužkou na oči. Podle Vojtěcha Klimta se jedná o Krylovu *nejbytotnější milostnou poezii*. Evě Kryl také tyto básně věnoval.

Útlou sbírku sedmi básní vydal vlastním nákladem, je to jeho první bibliofilie. Stejně jako jeho další vydané knihy, vyšla i tato v „*typickém krylovském formátu 21x12 cm. Jak snad někteří z vás vědí, můj děd a otec tiskli bibliofolie ve 30. a 40. letech; je tudíž moje nynější činnost tak trochu pokračováním tradice.*“⁵²

Slovy Pavla Javora *je to poezie totálně odhmotnělá, zpívající, křehká i pevná. Je to všechno viděno očima mladýma a rozdychtěnýma, očima i srdcem milence*. Tomu odpovídají témata básní: naděje, láska, snění, něha, stesk, touha, vášeň. Ta zde rozkrývají první sloky: *Napiš mi / co je naděje!* (1), *Napiš mi prosím / o stesku!* (4), *Napiš mi něžnou / povídku* (5) a jsou výzvou k rozvedení a vysvětlení těchto abstraktních pojmů ve slokách druhých: *Něha je křehčí / skleněného vlasu / na notě* (5).

Básně nemají samostatné názvy, proto jsou pro přehlednost rozlišeny alespoň čísly. Kompozice je vždy ve dvou slokách formou dialogu – výzev, proseb a odpovědí. I na základě nahrávky lze tvrdit, že jde o dialog ženy a muže, ztišený rozhovor Karla

---

⁵² KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 149.

a jeho manželky. Dá se hovořit o odrazu jejich vztahu. Každá sloka je ohraničena uvozovkami, jedná se tedy o dvě přímé řeči, vyskytují se zde tedy dva lyrické subjekty. V úvodních slokách (lyrický subjekt žena) se vyskytují slzy: *Slza jak rosa / sklouzne se* (4), *Už zase pláči / u kávy / Slzička smáčí / rukávy* (6), samota, pocity melancholie: *Mlha se vleče / ulicí / ... / a ruka tvoje / nehřeje* (1); *Povadly kytky / u svíčky* (7).

Oproti Eviným poněkud stísněným pocitům vyzařuje z Karlových replik štěstí, vášeň a nadšení. „*Já jsem psal ve velmi šťastném stavu. Blouznil jsem a šilel jsem*“⁵³ V mužském partu je patrný silný cit, vřelost, pocit, že láska přemůže naprosto všechno: *když jitru kynu / přestože se stmívá / klekání* (1); *Přítomnost kouzla / které bez pomoci / vyhraje* (2), *Tvá ruka v mojí / Oči plné něhy / chtějí zpět* (7), ale také si uvědomuje, že láska může člověka potrápit: *Láska je klec / v které umírá se / ze štěstí* (2), *Když bez tebe jsem / je mne jenom půlka / od stesku* (4), *Žijeme touhou / Touhou zbičování / zemřeme* (6).

Nepřehlédnutelné je oslovení se v básních. Oba mluvčí nezávisle na tom, zda hovoří žena nebo muž, se oslovují velice něžně: *napiš mi snění / skřivánku // ... / když nejsi se mnou / je to co dělám / červánku* (3), *Napiš mi něhu / miláčku* (5), *napiš mi touhu / mazlíčku // ... / jsme-li milováni / srdce mé* (6).

Scénu básní pak dokreslují romantické obrazy prostředí: *Mlha se vleče / ulicí* (1), *Napiš mi lásku / z pápěří / o sedmihlásku / na keři / o nebi s duhou* (2), *moře pění ve vánku / když nad ním letí havrani* (3), *Sama jdu bosa / po lese //... / Cesta bludná / Rozbourané schody / do prázdna* (4), *Napiš mi něhu / miláčku / vločkami sněhu / z obláčku* (5), *Když zjara sněží / skřivan k slunci letí / nad mraky / Nad vrchol věží* (6).

Také čas je popsán obdobně: *Když jitru kynu / přestože se stmívá / klekání* (1), *Slza jež sklouzla po probdělé noci / do čaje* (2).

Všech sedm básní má shodné střídavé rýmové zakončení, v prvních strofách podle vzorce ABAB, v druhých rozšířeněji dle vzoru ABCABC. V básních se kromě uvozovek nevyskytuje interpunkce.

Za zmínku stojí, že do sbírky *Zpod stolu sebrané spisy* zařadil autor oddíl 3 *básně na zrcadlo*, další připsal ještě v letech 1991 a 1992, a sice pět básniček *jako odpovědi Klárce Hunalové na otázky co je víra, pravda, pokora, krása a štěstí*. Žádná z těchto básní už ale není „tak poblouzněná“.

---

⁵³ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 72.

8.2 Slovíčka

Rok 1975 je zlomový nejen v Krylově soukromém životě, ale i ve směru jeho tvorby. „Nabyl jsem přesvědčení, že jsem vlastně s písničkářením skončil a že budu básníkem“⁵⁴

„Zpočátku jsem vůbec neměl do psaní chuť a pokoušel jsem se tu dobu... aspoň přežít. Cívil jsem na počtvrté vytapetovanou stěnu a došlo mi, že si musím najít nějakou činnost. Nebo zcvokatím. A v jedné ze svých beden jsem kápl na pět starých osmiverší, která jsem napsal bůhví kdy. Nejdřív jsem si to chtěl jen přečíst, pak dodělat... a nakonec jsem nad tím seděl skoro dva roky.“⁵⁵

Poetický scénář, který byl napsán mezi lety 1975-1977, vyšel až roku 1980 v nakladatelství u Škvoreckých, původní pracovní název *Romeo* byl změněn na *Slovíčka*. Ačkoliv jsou *Slovíčka* prezentována jako scénář, mohly by být jejich jednotlivé části vydávány jako samostatné básně. „*Jde o směs milostných a existenciálních dialogů Pierota, Kolombíny, Roxany, Cyrana, Romea a Julie v konfrontaci s deziluzí citu, vášně a stesku hlavního vypravěče.*“⁵⁶

Krylovy pocity z rozbitého manželství se objevují průběžně v celém textu, v promluvách a úvahách různých postav - stesk: *Prázdní a bolaví / milenci včerejší / jež už se nemilují (Pierot); I zimu milovat! / to proto, že jsi se mnou (Cyrano); Ta jitra mučící / jež věčnost stesku tají / vybledla Odplouvají / jak saze nad svíci; Když osud zapřede / své síť neotraví / jen vodu pramene: / Všechno co bylo svaté / je náhle jedovaté!*, vysvětluje důvod konce jejich vztahu: *Ženuška - zmije... Rod / jenž nikdy neví: Má se / podléhat věrnosti / když zapotřebí změny...?; Vyčítáme zradu?... Ach darmo!... Vím / že obraz projekční / je ukryt v našem nitru.; Hledám tě... Slepěji / než kdysi... Tvoje vlasy / jsou signál... / Svět je Řím // Sem vedou všechny cesty - / i tvoje... Kdysi... dnes... Ty / zemřelas?... Nevěřím!!!“*

V básni Kryl nepopisuje jen stesk po Evě, ale také stesk po svých rodičích a vlasti: *...Snad odjet... Co já vím?... / Odtud!... A nechat sebe se srdcem bolavým / za sebou!...*

---

⁵⁴ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 193.

⁵⁵ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 101.

⁵⁶ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 325.

Modré nebe... / barevné kamínky... / a rána přelíbezná // Žít kde tě nikdo nezná / a nemít vzpomínky!...; Ne nejsou návraty // Vždyť všechny známé věci / - od stromů před vraty / až po kanára v kleci - / jsou provždy ztraceny / když jednou odešel jsi; Vrátit se?... Neříkám / Nikdy!... Co vlastně říci / když stejně není kam; Vzpomínky na procházky / ve vůni šeríku... / a na zesnulé lásky... / a ještě nazpátek... // a úsměv maminky... / tátovo hubování... // Vzpomínky... vzpomínky, i problémy s dorozumíváním se v cizí zemi a zapomínáním vlastního jazyka: Však... býti cizincem!?!... // Tvá ústa plná slůvek / zarostou žabincem... // Chceš plavat na ostrůvek / leč vprostřed jezera / vždy utopíš se v křeči... // Neotesanost řeči! // Zjitra i zvečera / být němý Bezbranný! // Bez háčku ryby lovit // Mít jazyk svázaný // Nikdy se nevyslovit!

Postavy, které Kryl využil ve scénáři jednají v souladu se svým původním charakterem. Ve skutečnosti píše o sobě. *Romeo je mladý a Pierot starý Kryl, v podstatě tentýž člověk o patnáct, dvacet let starší. V době, kdy se mně samotnému vedlo podobně, jsem si zkusil zabrousit na půdu citů a vyzkoumat, do jaké míry dokáže lež ovlivnit život člověka. Je tam hodně osobního, je tam moje láska k Římu. Ten vlastní prožitek už bych vlastně ani nechtěl... Ale prožít se to má!*⁵⁷

Romeo je hybatelem děje, hlavní postava. Mladý Kryl se skrze něho sám promítá do básně jako citlivý a naivní, je charakterizován přímo i nepřímo: *Kdo jenom způli je / schopen být nesobecký / jako vy Romeo / ten těžko zapomíná; Romeo bolavý / sedí a mlčí v křesle.; Romeo toužící / po něze Po obětí.* Na těchto verších je zřejmé, jak ztěžka se mladý Kryl vyrovnává s koncem vztahu.

Ostatní postavy jsou epizodické. Pierot – starší Kryl má nadhled, není tak citlivý a naivní jako Romeo. Postava Pierota pochází z francouzské komedie del'arte, kde vystupuje jako zhrzený milovník: *Pierot hledá sirku // Najde ji Zapálí / a podá Heleně // „Váš oheň Dovolíte?“ - // promluví zastřeně - // „Vidím že zahálíte... / to vždycky v neděli?“ // „Ne vždycky... Ale / často / A co vy?... Baví vás to?“; s nevěrou své ženy Kolombíny se Pierot vyrovnává podstatně klidněji, když ji nachytá v nemocničním pokoji ve vášnivém objetí s Romeem: *S úsměvem z kamene / dívá se Pierot / na pár jenž objímá se // ... / Čeká Pak s mírností / bezmála kající / aniž jen trochu zvedne / hlas praví k dvojici: // Příjemné odpoledne... // Ach není důvodu / k rozruchu Nechci rušit... // Jen... dejte dámě ušít / kostýmek... K rozvodu... // Pak odchod ze scény / úsměvná elegance / na vzorku bez ceny.**

⁵⁷ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu.* Praha : Galén, 2006, s. 157.

Kolombína ztvárňuje v komedii del'arte protějšek Pierota, zároveň je také služkou, která se stará o dceru svého pána, v tomto případě o Julii, a pomáhá jí vyjádřit city k milému Romeovi, umí ale také intrikovat a klamat a do skladby se tak promítá v záporném světle: *Ženeš se do neštěstí! // Šílená Rusalka / Zblázní se do prince / a obětuje sebe* (promluva k Julii); *Hle – žena Vášeň věčná / toužící po kráse // Blízká – a neskutečná* (tak ji vnímá Romeo). Do příběhu zasahuje pouze tím, že svede Juliina přítele Romea a podvede tak zároveň svého manžela Pierota.

Julie je mladá, citlivá, jemná, jednoznačně kladná postava, která pouze upřímně miluje Romea: *V kovové posteli / sleduje Kolombína / hubenou dívenku / u okna čekající // Dvě oči těkající / jak mouchy v přístěnku // „Kam hledíš Julie?“ // Dívenka neodpoví // vždyť v této chvíli je / oddána Romeovi // Alespoň na dálku / šeptá mu v duchu slova - / hebká a sametová; Julie kývne hlavou // S lehkostí motýlí / neklidnou nedočkavou / vyběhne z pokoje.*

Helena je pragmatická, svede naivního Romea, který se do ní zamiloval, a vysvětlí mu svůj pohled na jejich vztah: *Jděte mi s milováním / a sněním o štěstí... // ... / Ó ano!... Cit se cení // Nad něj však ... zajištění / a těch pár drobností / jež lásce pomohou // Láska je politika...! // Střevíčky na nohou... / pořádná kosmetika // ... // Klidně se usmívat / pak zahrát uraženou // zardít se... zazpívat... // Zkrátka – být vždycky ženou / s dostatkem humoru...*

Cyrano a Roxana jsou postavy epizodické, vystupují pouze jako obrázky na etiketě z lahve s koňakem, kterou pije Pierot a představuje si krátký dialog, který odpovídá rozhovoru ze skutečné hry.

Venkovní prostředí se odehrává v Římě, Kryl sám uváděl, že do skladby zakomponoval své vzpomínky na Řím. Tam se totiž sešel s Evou, než spolu začali chodit. *„Karel se za ní neplánovaně rozjel a v tom obrovském městě ji opravdu našel.“*⁵⁸ Město ale není líčeno nijak romanticky. Kryl jako by tím prozrazoval, že toto místo je pro něj zdrojem trpkých vzpomínek: *Řím o půl páté Ční / vzhůru štěp bílé kosti / z minulých staletí; Tón – kámen – kašna pro Řím – troubení bez tónu / pod okny paláců // Řím zalyká se hlukem; Oblaka zelená / si střídme šaty berou // Špinavá halena / uliček za Tiberou / čpí směsí česneku / rajčat – a člověčiny; Ulice Obchody / Romeo u Tiberu / pohlíží do vody / ... // Zdi chrámů v dechu tlení / a kalné zrcadlení / římského baroka / v okrovém*

---

⁵⁸ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 154.

proudění // Hluk kroků Cinkot mincí // Tři svatí zhyzdění / deštěm a holubinci / shlížejí z portálu / na vyjevené chodce.

Další části se odehrávají v nemocničním pokoji, v Romeově bytě... Zajímavým místem je hospoda U Maxe, kde byl Kryl častým hostem. „*Jsou lidé tvůrcí, tvořící v tichu, v zákoutí svého příbytku, odloučení od ruchu a shonu... Pro mou duševní pohodu je nejpříznovější poklidný, anonymní a nesrozumitelný šum kafírny.*“⁵⁹: „*Měl bych se oholit // ...Chce se mi?... Nechce se mi!*“ - // *sám sobě odpoví - // „Vypadáš blbě strýčku!“ // dí s tváří do měsíčku - // „A jde se k Maxovi!!“*

Celý příběh se odehraje během několika málo dní, velká část v neděli: „*Vidím že zahálíte... / to vždycky v neděli?*“; *Neděle návštěvní // Čas před vpuštěním zvěře / na pole bitevní.*

Zápletkou celé skladby je právě nedělní návštěva v nemocnici, kam přijde navštívit nemocnou přítelkyni Julii Romeo, zatímco Julie odběhne k telefonu, začne se náhle Romeo objímat s Kolombínou. V tom vstoupí do pokoje Julie a Pierot. Romeo, jelikož tímto Julii ztratil, se pak sejde s Helenou, kterou potkal o den dříve v hospodě. Když se do Heleny zamiluje, Helena se mu vysměje, což ho velmi zraní.

Více než jinde zde Kryl zmiňuje náboženské motivy. Jak již bylo řečeno, místem básně je Řím, kde se odehrála část biblických dějin, zejména pak vzniklé katolické církve, Romeo přímo prochází Vatikánem. Je třeba dodat, že Karel Kryl psal *Slovíčka* právě v době, kdy na něj dopadala tíha rozvodu, a tedy i opuštěnosti nejen v soukromém životě, ale také v cizí zemi. V této situaci je zřejmé, že se více než kdy jindy utíkal k Bohu: *Poklekne V kapli za sklem - / jak báseň kamenná - / jak mramorová próza - / bdí – Mater dolorosa // Schýlená ramena // Tvář ztichlá samotou / Na klíně tělo Krista / značené Golgotou; Zní Krédo na varhany // Vznešeně Dutě Zem / duní Tvář tesaná / na pohár křtitelnice // Zpívá se Hosana.*

Slovíčka jsou lyrickoepická skladba. Střídají se zde dialogy s krátkými promluvami, častější jsou ale dlouhé, až monologické pasáže jednotlivých postav, nebo vypravěče: *Pijte si na co chcete / Na sílu Ramsese / či krásu Nofretete / Já piji na lásku / jež rovna kopretině / vyrůstá na pěšině / uprostřed oblázků / jež kvete u trati / tak jako ve skleníku / ve stínu souvrátí / i v sadech u pomníků / jež kráší oltáře / i stoly nevěstinců / jež zdobí hlavy princů / i klopou notáře / Na věčnou otázku / ukrytou do oříšku / přijímám... Na lásku!*

---

⁵⁹ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 289.

Celý text je rozdělen do třinácti kapitol. Jelikož celé pásmo Kryl zamýšlel jako scénář, jsou mezi jednotlivými kapitolami stříhy, jako ve filmových scénách: *Kolombína v nemocnici do křesla usedla - / nad sebou plakát pestrý // Když pro ni přišly sestry / ještě se ohlédla -* konec první kapitoly; začátek druhé: *Pierot u stolu / na papír píše psaní...* Kryl zde nedělí věty interpunkcí, nepoužívá zde čárky a tečky na konci vět. Věty začínají velkým písmenem a nekryjí se s konci veršů: *Kalný den Plazivé / sychravo Na železném / zábradlí mrazivé / střepinky Únor s březnem // nasypou zrníček / pod kola trolejbusů.*

Celý příběh je vyprávěn z pohledu nadosobního vševědoucího vypravěče, který zná myšlenky postav, uvádí jejich vnitřní monology.

8.3 (Zpod stolu) sebrané spisy, Z mého plíživota

Zcela jiný typ Krylovy básnické tvorby jsou básně, které složil mezi lety 1975-1984. Vyšly postupně ve dvou sbírkách, které na sebe navazují, a sice *(Zpod stolu) Sebrané spisy* (1978) a *Z mého plíživota – (Zpod stolu) Sebrané spisy II* (1986).

„Přibližně v této době bylo by lze datovati počátky nevážnosti ke klasikům. A k písňovému bohatství české studnice národní.“⁶⁰

Karel Kryl psal tyto verše především pro pobavení sebe i čtenářů (posluchačů). pohrává si zde se slovy, vymýšlí si neologismy, proto také jednotlivé oddíly sbírek nesou zlehčující názvy jako *Prolezie, Z nedopatření, Alkoholy života, Maskulina, feminina, kravinina*. Ke sbírce *Z mého plíživota* si sám, jako k většině svých sbírek, vytvořil ilustrace tzv. *seriál hadů*, což vysvětluje slovo *plíživot*.

Značnou část obou sbírek tvoří *Špalek písní českých*. Básně v něm jsou inspirovány národními písněmi. Jako jediné z Krylovy básnické tvorby mají názvy, jenž jsou většinou zachovány podle původních originálních písniček.

Básničky mají překvapivé pointy: *Na rozloučení / mý potěšení / postavím pod okny žebř / Nacpán pečení / slezu z lešení / Zachrochtal můj vraný vepř; K Budějicům cesta / hale že je houzká / Když jsem vyšel z města / tlačila mě vesta / Rozšlápl jsem klouzka*

---

⁶⁰ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 190.

(K Budějicům cesta); Nade mlejnem, pode mlejnem / husy se perou. / Vem, Jeničku, vem Haničku, zab ji sekerou. // Na Zdeničku kulovničku, / na Maryčku kyj, / vezmi Pepu do výčepu, / vesele se zpij!

Kromě *Špalku písní českých* psal Karel Kryl básničky v podobném stylu, např. inspirované klasiky, např. *Máchovske variáty: Vilém vilný / nedochvilný / pozdě sviští / na rande...; Erbenátky: Okolo lesa / pole lán / přes plesa plesá / kastelán / na bujném vraném / jede býku / opásán lanem / v ruce píku // Jede sám a sám.*, Alois Jirásek: *Žere Šemík jetel / blíže Neumětel (Ze Starých pověstí); Opilá Maryla / zbojnice / dojíla dojíla / dojnice (Zootechnická kantáta).*

Poezie je častokrát založena na nonsensu, tedy „rozvíjení nesmyslu a absurdní nadsázky“⁶¹: *Když jsem já ty koně pásal / přišlas na mne Dřímoto / Přišla jsi skromě / šlapalas po mně / A že jsem ti nervy drásal / zašláplas mne mimo to (Když jsem já ty koně pásal); Za vodou za vodou / za vodičkou / ztřískám se s Vejvodou / borovičkou / vypijem skleničku / pod parohem / Sbohem buď Jeničku / spánembohem...; Červená modrá / fiala / Čepici z bobra / přijala / Ušila z bobra / koberce / Kousla ji kobra do bérce / Pravila kobře / Drobečku! / Teď je jí dobře / v hrobečku; Z čirého nebe ční / dvě kosti lebeční / a tráva šelestí / poblíže pelesti (Krajina se zátiším); Jenom ty mně / můj Jeničku / pověz // pročs byl v Římě / při měsíčku / hověz? // A já nebyl hověz / vepřov ani telec // Na špagát mě pověz / že jsem zemědělec.*

Využívá zde víceznačnosti slov: *Kobylka malá / na base / kovat se dala / počase // Kobylka šedá je hmyz / Rusalko bledá / teď zmiz! (Okolo Hradce).*

Kryl si dělal legraci i z politiky. Narozdíl od předchozích sbírek zde není zřejmý smutek a melancholie, nýbrž humor, spíše nucený: *A na místo obroku / sekám plumbum do broků / Sekám Pé bé / pro eS Té Bé / dvěma dlaněmi (Já mám koně); Sil jsem proso na souvrati, / nebudu ho žítí. / Budeš-li mě kádrovati, / nebudu tě chtítí; Na podzim když kvetou / jiriny / stlával jsem s Bětou / peřiny / Dnes už nestlávám / Dnes čistím stáje / vzhledem k oslavám / Prvního máje; Když se z vůle / stane zvůle / copak zdrávo / zbude? / Z masa – masa / Z basy – basa / Z právo – Právo / Rudé; Levou nohou kupředu / běží liška / Bude volit předsedu / Baziliška.*

Ačkoliv se zde Karel Kryl snaží o odlehčenou formu, problematika totality však zůstává, např. udavačství a výslechy: *Hajha husy ze pšenice / hajha husy z pšenice /*

---

⁶¹ PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006, s. 207.

Montuje mi příslušnice / za tapetku štěníce.; Utichly továrny / Utichly ulice / Usnuly hvězdy / okolo měsíce / a z města celého / v pozdní ty hodiny / očí svých nezavřel / jenom dům jediný / - Bartolomějská 7 (Doplňovačka s tajenkou).

V básních se objevují též silné ženy – pracovnice: *Nosila dívka nosila / nosila pytle do sila / za svitu večernice / nosila pytle z valníku: / Ach pohled' pohled' rolníku / jaká to údernice; Náš život je tak mnohotvárný! / Já s tebou kráčím do továrny / Ty se mnou k pluhu / Jdu z pole sladce znavený / ty – v ústech zbytek zubní pěny - / sníš u soustruhu / Soudružko ženo! Milovaná / vysoce kvalifikovaná / pracovní sílo; Opilá Maryla zbojnice / dojila dojila / dojnice; Marusja silačka / hýčkala miláčka.*

Vzhledem k charakteru básní, inspirovaných lidovým prostředím, užívá zde autor jména postav, která jsou charakteristická pro národní písně: *Krájí Manka, krájí klížku; Ostaň tuná, Jano, Janku; Já venouš z pěny jsem; Na podzim když kvetou / jiriny / stlával jsem s Bětou / peřiny; Na Zdeničku kulovničku, / na Maryčku kyj / vezmi Pepu do výčepu / vesele se zpij!*

Karel Kryl měl velmi blízký vztah ke Slovensku, měl spoustu slovenských přátel a nesouhlasil s rozdělením Československa, cítil se být Čechoslovákem. Základy slovenštiny se naučil v tiskárně svého otce, jelikož se tam vydávaly také slovenské knihy. „*Odmalička jsem bez problému četl slovensky.*“⁶² Kryl navíc vyrůstal v Novém Jičíně, což je nedaleko slovenských hranic. Zavedl termín tzv. *federalizační poezie*: „*Jestliže se v českém textu vyskytuje jedno či více slovenských slov, jedná se o federalizační poezii. Čím více slovenských slov v českém textu, popřípadě čím méně českých slov v textu slovenském – o to je zmíněná poezie federalizovanější.*“⁶³: *Naházel jsem brambory / do kyblíku s pudrem / Keď nepojdeš do hory / volačím ťa udrem! (Chytro Jano do hory); Stretol som ja Jánošíka / pod hoľou / pod hoľou / naplácal mi u rybníka / na holou (Jánošík).*

Autor upravil slova kvůli rýmu: *Neběžím za Evžou / do schodů / Čekám až vodevžou / hospodu; Tiše šišlám / když čtu išlám (Monolog bezzubého mohamedána); Na rybníčku stavidlo / s holubičkou míru / Prohlédni si Jarmidlo / po tesaři díru, využil*
zkratky: *A namísto obroku / sekám plumbum do broků / Sekám Pé bé / pro eS Té Bé / dvěma dlaněmi; Práce není otročinou / k ponížení člověka / Čtyři piva před svačinou / k tomu kecy ČÉTÉKÁ.*

⁶² KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 292.

⁶³ KRYL, K. *Ostrov pokladů*. Brno : Levné knihy, 2010, s. 110.

Využívá přirozené komičnosti slova: *Noci půl a jitro celé / piju čajík z jitrocele; Helena zchlastaná / lechtala lachtana (Helena); Proletáře nechťic / řekla: „Budeš šlechtic! / Francie tě zrodila!“ // Zatímco se chlubila / že má muže de Billa / William se najed / nepomyslev na jed / Třešeň Billa zabila (Včera neděle byla); Kačena divoká / vylétla nad Tatry / sezobla prvoka / Raz dva tri dva dva tri / Prvok / Druhok / Treťok / Štvrťok / Piatok / Sobota / Neděľa // Bodaj by preletela!*

V těchto básních Kryl zkoušel různé literární žánry, např. epigram – *Epigram revoluční*, sonet – *Voděnka studená jako led*; bajku – *Poděbradská brána*; rapsodii o dvou dějstvích – *Nešťastnej šafářův dvoreček*, dopis – *Anonymní dopis Jarmilin pro Sally*, situační záznam – *Okolo lesa pole lán*, morytát – *Včera neděle byla*, drama – *Malý český gigolo*. Tyto žánry jsou obvykle uvedeny buď přímo v názvu, nebo v poznámce pod básní.

8.4 Zbraně pro Erató

Mimo psaní hloupůstek pokračovala taky práce na rukopise Arthura, zmíněné sáhodlouhé poetické skladbě, věnované posledním měsícům Arthura Rimbauda⁶⁴, který, jak mnohým známo, v devatenácti letech se zřekl poezie a odešel do praxe prodavače zbraní. A snad i otroků. To se neví jistě.⁶⁵

Karel Kryl na této rozsáhlé básni pracoval od roku 1979 a dokončil ji až v roce 1981 během pobytu v McDowelově kolonii. Vydal ji v roce 1987 a o rok později za ni dostal Cenu Jana Zahradníčka. Toto své dílo věnoval mamince.

Tato básnická skladba měla původně pracovní název *Arthur*, nakonec jej Kryl změnil na *Zbraně pro Erató*. Erató je jednou z deseti olympských múz, do jejíž kompetence spadá zpěv provázený tancem. V titulu se tedy „kříží zbraně s Múzami, jakkoli je to přeci prostě neslučitelné.“⁶⁶ Zbraně zde totiž nejsou alegorií či poetickými rekvizitami, zbraněmi v přeneseném slova smyslu, ale skutečnými zbraněmi, s nimiž obchodoval Arthur Rimbaud během svého jedenáctiletého pobytu v Habeši a Somálsku.

---

⁶⁴ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 180.

⁶⁵ Tamtéž, s. 232.

⁶⁶ BINAR, I. Ediční poznámka. In KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II*. Praha : Torst, 1997, s. 581.

To, že si za ústřední postavu básnické skladby Kryl vybral právě Rimbauda, není náhoda. Rimbaud totiž patřil k jeho nejoblíbenějším básníkům. Aby však mohl toto dílo napsat, musel „*sehnat v záplavě rimbaudovského materiálu tu pravou knihu – tedy jeho dopisy a dopisy jeho osoby se týkající, prostudovat a posléze dopsat, a to znamenalo více než pětiletou práci.*“⁶⁷ V básni jsou zachyceny faktické údaje z Rimbaudova života: *Odjíždíš do Arden, / před zrakem – arkády / v Charleville.* (místo Rimbaudova narození), *Je tomu mnoho dní, / básníku, / cos módou v Paříži; Svět v masce Verlaina* (v Paříži Rimbaud nějaký čas žil s Verlainem); *Vzepřeš se pažemi / o hůl. Krok spastika / šmatlavý // na cestě z taverny; V sedmatřiceti / dospěl jsi do věku / nekrózy.* (básník zemřel v 37 letech na sněť v noze). Zde je nutno zmínit drobnou zajímavost, totiž že Karel Kryl dokončil tuto báseň v roce 1981, v témže roce mu bylo právě 37 let.

Kryl zde na pozadí historických událostí projektuje vlastní myšlenky. „*Zbraně pro Erató jsou v první řadě básnickou autobiografií.*“⁶⁸ To, jak se lyrický subjekt ztotožňuje s Rimbaudem, lze nalézt již v první strofě skladby, kde básník promlouvá v množném čísle: *Co chceme u čerta, / na téhle galéře, / Arthure?*

V básni se promítá i Krylův život: *Hulákat písničky / v začmoudlé putyčce / na rohu?* Důvěrně oslovuje básníka křestním jménem: *Ve jménu idejí / ve jménu pokroku / přeškol se na zbraně, / Arthure!*, sdílí s ním osud básníků: *Jest něco málo žít / v nestoudné / bláhové naději, / že možno básněmi / a silou nadání / dobýt snů?; Že studna vyschla ti / a zvykáš na mláto / bolí tě?* i pocity stesku a vydědění: *Co chtěl bys u čerta, / myslící, / na téhle galéře? / Žrát hrách a lupinu / v útulku / pro mezky carovy? / Je možná návrat? Ne! / Žiješ-li ve strachu zmizerníš...; Osud hňupství vyvěsí / nad světem/ skryv ducha v almaře. / Co zbývá k vyřčení / básníku? Pramálo: nejdřív řev... / výkřik ... pak volání. / Sten; A s kým si promluvíš, / po létech v Hararu? / Kdo chce tě? Kdo tě zná, / zbrojaři? / Co hledáš v místech, / kam dávno nepatříš?*

Jestliže je Rimbaud alter ego Karla Kryla, pak je zde Harar symbolem Československa. To je líčeno jako místo, kam by se básník chtěl vrátit, ale nemůže, je to země, která je pro něj nedostupná: *Lži na scénu / vyhřezlé / v tržnici v Džibuty; Jsi duchem v Habeši; Zatoužíš po vzduchu / v Hararu, / svíraje zarytě / hrst mincí blýskavých.*

U záporného elementu tzv. „oni“ autor užívá i ruská slova, případně atributy: *Dráb má se k proslovu / a mužik – v pohnutí / a v láptích juchtových - / zajásá / Těplušku vyzdobí, / říhaje, upije / vodečky.*

⁶⁷ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 591.

⁶⁸ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 180.

Kryl rozvíjí jemné předito důmyslných narážek všeho druhu⁶⁹, např. zrádčovství: Lid stříhá dohola / andělské perutě. / Mění je na krovky / u fraku. (Zpod fraku zespona / prosvítá špinavá / halena.); Prodaná svoboda/ dvojnásob bývavá / ztracená. Cinkáš si se zradou / na zdraví. / Ze strachu ze zrady / poprvé zrazuješ., zavřené státní hranice: A bídní, v soukolí / moci, teď mají tě / za pláč či alibi, / sevřeni / v železném obětí / strachu a zvyklostí; / v obruči maticí stažené / a šroubem z oceli, loajalita kolegů umělců: Na lůžku ratejny / pročítáš noviny / se jmény básníků - / kumpánů. / Jeden z nich, tučněje, / cvrliká za drátem / voliér / lhostejný / prodejný, / desátek povinný / odvádí ptáčníku / sultánu. / ... / Druhý se, zbohatlý, / stěhuje do zámku. / Medaili „Za hladkost“ pod plecí / a zadek vycpaný / vycpávkou hadrovou / bonmotů. / Měkkými obratli / škemrá si o známku: / pán dá mu kost / telecí. / Ten třetí, zpatlaný, / strěží teď žánrovou čistotu.; Že talent cvrliká / jak ptáci zranění / na pouť do prózy / pro hňupy? / Věz: hňup ti zaplatí za stáj i za mláto / v korytě, lhostejnost, poddajnost lidí: Bezduchost blažená, / vřezaná v modřínu / fasády.; znamení / na čele obětí, / jež bity vrchností, / nebučí.

Báseň popisuje poslední dny Rimbaudova života, proto se v ní objevují motivy smrti: – Živoucí / do rakve usedli / plechové. / Přadleny pavouci / podušky upředli / prachové. / Na nich pak spočineš / v hlíně – jak v pápěři.; Na bílé zvonici / škrtí smrt - kmotřička / holuby. / Něžnější maminky / nazpět pak klade je / do hnízda.; Ukryl ses do prsti - / nad tebou vrstva těl / obětí: / zrak zesnul na ústí / hlavně. Kříž z kamene / nad ploty.; V sedmatřiceti / dospěl jsi do věku / nekrózy.; Smrt vztáhla pařáty / z orloje / na břehu Vltavy.; Škaredá / smrt chroptí Kyrie / krákorem havranů / k veršům, jež hlaholí / v hlavě tvé! a biblické aluze: Hřmot kroků na písku: / jakýsi nezvanec / sám mezi pochopy / nese kříž. / Trnitá ozdoba / vryla se do pleti / na čele.; Snad kříž, snad Boha ti / dají. Co útěchu.; Že ještě bolí steh, / když kulháš, vleka kříž / protézy?; Ashezi / mrzáka – Lazara?; Strípek věčnosti, / jenž Bůh ti poskytne / k životu; Vypráví do hádek / o kráse / čistější anděla.; Už vyschla studna žil / a anděl na kůru / pozvedá / křídlovku. K rekviem!

Navzdory smutku básník neztrácí naději: vždyť báseň přežívá / vězení / tyranů; Proud veršů zazáří / jak třpytný vodopád / v měsíci, / tryskaje do noci, / brilantní, bezchybný, / navzdor, že hyena / mudrcem.; Vždyť slůvkem naděje / zlomíš led / mlčení ve verších / byť čas ti bezhlase / svíjel nit.; A múza? Zemřela? / Ach, kdeže stařena! / ... /

⁶⁹ BINAR, I. Ediční poznámka. In KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II.* Praha : Torst, 1997, s. 584.

A byt' i pohřbena / do krypty pod deskou / z mramoru, / zpívá si, čekajíc / na prince z pohádek.

Text je komponován do čtrnáctiveršových strof, kde se první verš rýmuje s osmým, druhý s devátým atd.

Báseň je psána v du formě, „*je to diskuse, monolog-dialog s Arthurem Rimbaudem*“⁷⁰, přesto je patrné, že se jedná více o vnitřní monology se sebou samým.

8.5 Amoresky

*„A když jsem v tamní bezalkoholové vinárně neměl co dělat, tak jsem vzpomínal na holky, které jsem v životě měl, nebo neměl, a napsal knížku něžné a líbezné poezie – Amoresky.“*⁷¹

Kryl je věnoval zbytku svých přátel. Nazýval je milostenkami. Začal na nich pracovat na stipendijním pobytu v roce 1981 a dokončil je o rok později. Jak už název sbírky napovídá, vrací se Kryl opět k milostné poezii, ale oproti *7 básničkám na zrcadlo* by se dalo hovořit o milostné poezii s nadhledem. Básník už není tak mladý, bezprostřední, adresát už není tak konkrétní, místy je patrné zklamání, cynismus. *Je dílem rozmaru / a neskonale ženská / výbojná postaru / a zcela nevojenská; Stesk hudby Martinů / na cizí kazatelně: / už dávno nevoní / dým z bramborové nati! Ach marno vzpomínati. Zatímco v milostných básních z první poloviny sedmdesátých let je láska vnitřní, stav duše, silný cit, v této sbírce je láska vnímána více z vnějšího pohledu, smyslově laděná*⁷², přesto bezprostřední, emotivní. „*Tuto útlou sbírku bych nejspíš označil jako malou českou básnickou erotiku.*“⁷³: *Do klína vtisknu ti / polibek, cudnější / než políbení čela; Spát s tebou v dopise? / Že lze to? Třesky plesky! / Jen pojď a dotkni se!; Tvé ruce konejší / má víčka rozechvělá / a moje vlasy mnou. Ač oba nevidomí, / vidímě v bezvědomí... / Jsem tebou. A ty mnou.*

---

⁷⁰ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 223.

⁷¹ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 107.

⁷² KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 326.

⁷³ Tamtéž, s. 327.

Intimní hledisko vnáší Kryl díky ich-formě, ztotožňuje se s lyrickým subjektem, sám se dokonce jmenuje: *Svádiš jak Salome, / když hlas tvůj rozechvělý / jak trsy bojínku, / kouř nad plamenem svící, / vydechne, vzlykající: / „Netrap mě... Kájínku...“; Prý z Máchy kradu... Z Vrchlického, Sovy /... / okrad jsem všechny. Poezie zbyla. Zítřka snad jiní budou krásti z Kryla.*

Básně jsou komponovány jako tiché soukromé rozhovory, milostná rozjímání, nebo také vnitřní osobní myšlenky: *Ještě jsi ve střehu / s ňadry jak s kornouty / s touhou. Ne se zmrzlinou! / Já s tebou – se mnou ty. / Má ústa s tvými splynou... Dech tvého těla, / tvá gesta, smích a pohledy, / tak potměšile svádějící / k rozmarným hříčkám se zající, / mě děsí. Jindy lyrický subjekt promlouvá v plurálu za sebe a za svou partnerku: *Jdem spolu z divadla / a měsíc svítí ve tmě / jak talíř kyvadla.; Schouleni u topení / nádražní budovy, / dýcháme pachy vlaků; Jsme spolu... A co víc?...; Jsme dopis – s adresou.**

Velmi osobně popisuje svou partnerku nebo je oba: *Ty, svěžejší než vřesovi, / pečlivě ladíš svoji chůzi.; Hedvábím prošíta / přikrývka shrnula se / stranou. Dvě maliny / v růžově hnědém rastru / na kopcích z alabastru / uprostřed krajiny...; Venuše – svůdnice: dvě lesní jahody / vtasané do tkaniny. Milostnou atmosféru doplňují něžná oslovení: *Ach veď mě, lásko, veď mě, / kam jen chce se ti; A když se dotknu těla, / vydechneš zružovělá: / „Miláčku... na háčky!...“.* Kryl dále detailně líčí také intimní situace: *Na louce, zjíněné / kožíškem hranostaje, / do dlaně, vklíněné / v mou, kreslím jinotaje - / něžné – a nezbedné.; Košilka na pelesti / v ložnici v trojdomí. / Pod okny procitá / svítání mnohohlasé. / Hedvábím prošíta / přikrývka shrnula se; Růžový úsvit tne / do něhy tvého klína, / jež vzkvétá poupětem. / A já mám jak svatí / sedět a netrhati / a hloubat nad světem?**

Pro Karla Kryla je zde velmi inspirativní voda, a to v jakékoliv formě: *Daleko od břehu / déšť čerí vodu říční, / zbobtnalou od sněhu.; Déšť padá z oblohy / nezemský, nenebeský. / Já – palcem u nohy - / kreslím ti arabesky / do písku na břehu / Jsme ve třech. My dva sami / a moře s medúzami.; Skryla se na chvíli / za zralé oblé klasy, / mou starou košili / co plavky oblékla si / a teď - jak vodnice - / uličník rozjívěný / hrabe se z vodní pěny.; Za vodou Marakeš - / na dohození blízko... a plavky děvčátek, / zrosené mořskou pěnou.*

Básník se v těchto milostenkách ocitá v jiném světě, proto se zde snad objevují pohádkové, nadpřirozené postavy: *Rozmlouváš s vílami: / královna Drahomíra - / záhadná, mlčící; Noc plná stříbra dlí / v černokněžnické sluji.; Ve světě hovádek, / snobů*

a vetešníků / sním v dešti bez deštníku / s princeznou z pohádek. / Žárlím, škaredý / jeskyňní mužik gypsový, / patřící do paláce hrůzy

Básně jsou složeny z nepravidelných strof. Všechny ale obsahují šestnáct veršů.

8.6 Krylias a Odysea

„Jsou to krátká osmiverší z cest, rozpité, rozežrané a rozmilované ležérní věci, které vznikaly ve chvílích, kdy se člověk cítí být za školou. Je to humorné, veselé, aby lidi viděli, že jenom nebrečím, že nechci být tragédem národa...“⁷⁴ Jde v podstatě o nesoustavné reflexe momentky z cest „...mezi druhým a třetím pivem“, plné hédonistického okouzlení životem a zdravé skepse⁷⁵

Na básních ze sbírky *Krylias a Odysea* začal Kryl pracovat během pobytu v McDowelově kolonii roku 1981 a psal je během následujících osmi let. Vytvářel je především na svých cestách, a to až do roku 1989. Ačkoliv sbírku připravoval, sám ji už vydat nestihl. Vyдалa ji Nadace Karla Kryla až v roce 1995.

Aluzivní titul odkazuje na Homérův epos *Ilias a Odysea*. To Kryl nijak nezastírá, naopak to sděluje hned v úvodní básni: *Má odysea věru nemá konce! / Lod' vichr vzal – a moře posádku. / ... / Když po Ithace touží Odyseus - / já volím rum. A píšu Krylias.*

Autor sdílí Odyseův osud člověka, který bloudil mnoho let, než se dostal domů. Kryl jako kdyby se zde vyrovnával se svým životem, je možno hovořit o smíření se se svým údělem: *Kdybych byl tehdá býval prorežimní, / neletěl bych dnes do Austrálie...; Stoletá bečka nasáknutá vínem. / A bolák vlasti je už zajizven.*

Jednotlivé básně nemají titul, pod básněmi je však vždy uveden údaj o místě jejich vzniku. Značná část osmiverší byla vytvořena během Krylových pobytů v Austrálii. *„Propadl jsem Austrálii a usmyslel si, že se tam, na důchod, penzi či cokoli, co umožní pobyt, přestěhuji.“⁷⁶ Austrálii tak líčí jako příjemné místo: *V sobotu půjdem courat do tržnice, / kde i to zelí chutná po víně...; Nuž dosti vzduchu! Příliš už jsem lokal, / naslouchal moři, racků hlaholu.* Kromě Austrálie vznikla velká část básní na ostrově*

⁷⁴ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 559.

⁷⁵ Tamtéž, s. 326.

⁷⁶ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 292.

Lanzarote, kde Kryl pravidelně trávil dovolenou, také zde mají básně odpočinkový charakter: *Sleduji líně novotvary maračen. / Tělo by chtělo horizontálu.; Jsem tu tři dny a krčmář už mi tyká; Když svítí slunce, nevádí mi pasát: / vyhledám sobě místo v závětrří.; Už zase slopu. Dneska – jako kdysi - / opřený o pult jako v nějakém // západní filmu plném dekadence.*

Některé básně obsahují dokonce údaj o směru cesty: *do Vídně, do Rohru, Benátky – Mnichov... , a cestu také přímo popisují: V okénku dole indonéské sopky / reflektor slunce zlatí vrcholy (Sydney – Singapur); Řve bílé slunce do letištní haly. / Singapore – Airport. Koukám z okna ven / na plevel palem. Zpocen, nevyspalý, / v umělém chládku. Mžourám unaven.*

Cestovatelský nádech dodávají i další místa a města, která Kryl navštívil během svých koncertů a v básních je přímo zmiňuje: *Jde vítr z jihu. Horko na mrtvičku. / Singapur čeká české vetřelce; Jde paní půlnoc uličkami Vídně / kde zváni jsou i hosté nezvaní; Z Clevelandu včera, zítra z Washingtonu. / Potěšen, že mě nikdo neruší; V podzimním slunci svítí Adelaida / mně svítí nos – a bolí ledviny.; Vzduch plný básní z pomnutí smyslů: / tlaková níže nad Itálií.*

Kryl si zde dělá sám ze sebe legraci: *Když ve vlnách si bujně poskakují / a na pláž hledím z pěny příboje/ už popatnácté znova konstatuji, / jak dobře je, že taky píbo je.; Když si tak zkřížím svoje malé nožky, / pod zadkem máje stránku Ahoje / mním, že jsou jako ňadra od nebožky: / neb pravá vlevo - levá vpravo je.; Oblím se, oblím, jako Budulínek, / už blízek tvaru naší planety; I mne už vrchní po chechotu znají. / A když jdu z knajpy, hýčkáň kytárou, / vím, že ti racci se mi posmívají: / „Koukněte – už je zase pod párou!“; Učím se tápat mezi zlem a dobrem. / Jen lilipután mezi obry jsem.*

Několikrát zmiňuje i svou partnerku Marlene: *Posléze vstanu. Vyperu si spodky, / neb stará šije, plátno ohavíc.; Nad černou pláží dovádějí větry / a stará maže na břich margarín.; Proč vede highway vždycky dvěma směry? / Má stará mi to chutě vysvětlí: / do Sydney tam – a zpátky do Canberry! / Nuž – ne vždy platí, co jsme přečetli. // Kouknu se na ni, jak to se mnou hraje: / Jó, pěkný houby! – řeknu na to pak - / ... / U protinožců je to naopak!*

Lyrický subjekt vystupuje v první osobě, básník hovoří sám za sebe, Kryl zmiňuje sebe – ztotožňuje se s lyrickým subjektem: *Tvá blůza žárlí na rododendrony, / jsouc zabarvena dofialova. / Všechno „al dente“ – jako makarony. / Nechceš být chvílku paní Krylová? Obsahují i další reálné prvky: popis současnosti, aktuální situace. Jejich aktuálnost taktéž zdůrazňuje přítomný čas.*

V básních jsou zmiňováni skuteční lidé, které Kryl znal, nebo se s nimi setkal: *Předvčírem ještě pil jsem s Čerepkovou, / s Kaczmarskim včera baštil lanýže. / Dnes pařím s Jiřím, zítra s jeho vdovou, / pozítří sám. To letím z Paříže.; Ty, já a víno. Ve třech jsme tu sami. / K tomu dva zadky: Květa s Andělou.; a při koňaku zapomenout na skat / i na Slávu, co propad karbanu.*

Jen místy se objevují drobné narážky na politickou situaci: *Itálii Otlé mraky letí ze Západu, / emigrujíce, blbci, na Východ; Seiferta s Horou dáme do bazaru- / neb voda z Volhy proudí Vltavou / pokrytá lejny, nabobtnalá smradem / líně se vleče k Ústí nad Labem.; Pak slyším zprávy: všude poděšení / z politického pseudovývoje.; Lelkuji s vášní, nejsa kozojedem / s odkrytým hledím čelím přesile / snaživých tupců. A ač pod orlojem - / nikoli v Praze, strýčku Vasile!*

Velmi orientované na jídlo a pití alkoholu: *V pivu se topí Panoráma s Hradem / a půlka buřta, jímž se nadlabem!; Víno jak rašple hryže půnebí / a krčmář tiše pere střeva. Vím, / že až to strívko propere jak prádlo, / nacpe je prejtem, špejlí protkne je. / Mně zbude dbáti, aby nezasmrádlo. / Proto tu sedím. Sladce tučněje...; Šňal krčmář šunku, na stůl položil / a nožem krájí dvacet deka Zdence. Zbudou dvě kosti a půl kilo žil.; Hledal jsem, hledal, našel bramboračku, / pivo a zelí, kryté jelity. / Malounko brambor – porce na lopatu, / pak černá káva, obstler vedle ní.; U stolu sedím, lačný jako luňák - / neděle, kdy jsem zvláště sportovní. / V nudlích jsou jikry – každá malý tuňák, / na stole sklínka – rudé víno v ní.*

Vzhledem k jídlu a pití je častým místem básní restaurační zařízení, pokud je zmíněn i název podniku, pak se jedná o název nesmyslný: *V lokále sedím, vprostřed snobů.; Já radši černou kávu Lanzarote: / Atlantik z okna baru U Slunce.; Zbývá leč klíti, neboť tenhle lokál / nemá ani stopy po alkoholu.; Z kafírny Brea na ulici Vavin / zřím nožky dam a hnáty ničemů.; U Jirky snídám, svačím u Michala / a u Zeyerů baštím ústřice / od času čas dám pizzu u Itala - / a o zbytku se dovím z Berlitze. Oblíbeným Krylovým místem byly též vlakové jídelní vozy, které „jsou obyčejně tak drahé, že tam nikdo nesedí.“⁷⁷: *V jídelním voze jeda krajinou / cpu sobě nácka. Kolem letí dálky; V jídelní voze kleju na celníky, / co zakázali prodej koňaku.**

Básně jsou složené ze dvou stejně dlouhých strof, a všechny mají stejné střídavé rýmové schéma. Pod básní je vždy uvedeno nejen místo vzniku, ale také letopočet, podle něhož jsou ve sbírce řazeny.

---

⁷⁷ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 277.

8.7 Sněhurka v hadřících

„Chtěl jsem ji původně dělat jako rozsáhlé plátno, ale posléze jsem zjistil, že jsem napsal dva zpěvy a nemám už co říct. Tak jsem to uzavřel. Je tam řečeno vše, co si myslím, než se zas něco stane.“⁷⁸

Tato trojdílná báseň vznikla v roce 1986. U nás ale vyšla až o šest let později, Kryl si ji sám ilustroval. Spolu se *Zbraněmi pro Erató* ji v 90. letech označil jako dílo, kterého si ze své básnické tvorby cení nejvíce.

Jak již bylo řečeno, Karel Kryl měl velice důvěrný vztah k rodnému jazyku a vadilo mu, že Češi žijící v zahraničí o svou rodnou řeč nedbají. Původní pracovní název básně zněl *Popelka v hadřících* „a *Popelkou Kryl nazývá mateřský jazyk*“⁷⁹: *Sněhurka v hadřících / hladově hltá střídku / a doba ledová / dští z plátna biografu.; Charakter rozláme / samota v karanténě. / ... / Neznámé neznáme / a známé ještě méně.*

Kryl zde kromě jazyka poukazuje na globální problémy, a sice chudobu: *Popelky z Habeše / s nabobtnalými bříšky / zkoušejí dlaněmi / zaplašit mouchy z očí; a tucet čumilů / zabírá ze stativu / dokumentární snímek / o nouzi ve světě.* (Zde je třeba podotknout, že Kryl finančně podporoval děti ze třetího světa.) a životní prostředí : *Johanka ze zlata / žří proraženým hledím / z Náměstí Pyramid / na zasviněnou Seinu.... / Proč platí kůzlata, / holubi nad náledím / či hlasy demosthénů / méně než dynamit?*

Báseň je komponována do tří nestejně dlouhých oddílů. V každém z nich se objevuje jedna postava, jak již bylo výše uvedeno, Sněhurka, Popelka a Johanka, každá z nich představuje určitý okruh problémů.

Svět se jeví jako nehostinné místo: *Oběti objetí / zplodiny, porno, drogy; Daleko kdesi šílí / rytmické kytary.; Svět linek důvěry, / kde jeden nahrabe si / z pýchy a indolence; Svět hrubství, lakoty, / chrapounství, arogance, / zapřených ambicí a potlačených vášní.*

Lyrický subjekt zvyšuje naléhavost oslovením adresáta, apeluje na jeho osobní odpovědnost: *Svět – stejný jako ty. / ... / Tvůj svět. Svět bezhřbetý, / bezhlavý, bezpříčetný.;* Celá skladba je psána v přítomném čase, čímž se zvyšuje aktuálnost: *je doba vinobraní, / viny a nedůvěry.*

⁷⁸ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 560.

⁷⁹ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 205.

Poukazuje také na situaci básníků: *Co dáti bardovi? / Jeskyni v Altamiře - / předepsat narkotika / a rytmus odzemku.; Svět slepých poetů, / zřících jen světlo denní; Slovíčka na zakázku přes brýle profitu.*

Zajímavý je druh řeči, která je sice převážně v er-formě, ale místy se proměňuje: *Sněhurka v exilu / hladově hryže skývu / ... / Modlíš se s trhany / ... / neznámé neznáme / a známé ještě méně.*

8.8 Lot

Nepublikované verše autorem opuštěné na podzim L.P. 1989.

Lot je krátká dvanáctisloková báseň, která vyšla roku 1990, jde o „*meditování exulanta po pravém obsahu slova vlast.*“⁸⁰

Lyrický subjekt se připodobňuje k biblickém Lotovi. Ten totiž musel opustit svůj domov a pod hrozbou zkamenění se nesměl ani ohlédnout: *Jsem Lot - a neptám se. / Jdu s odvrácenou hlavou - / usvědčen, že ta zem - / je - vskutku - mojí vlastní.* Kryl jakoby se zde opět vyrovnával se svým osudem: *Táži se, zda ta zem / je vskutku mojí zemí, / či jenom obrazem ukrytým za mřížemi / řeči - a vzpomínek, jež zvolna odcházejí...?; Však plakat? Naříkat, / když vím, že život malomocných / už stejně měří kat? / Ne!...*

9 Specifické literární kvality básní

*U básní máme co dočinění s poetikou v mnoha smyslech odlišnou*⁸¹, čím je tedy specifická tvorba Kryla – básníka?

Nejdůležitější je „*estetická kvalita veršovaného textu jako „poetičnost“, vzletnost, fantazie či obraznost.*“⁸²

⁸⁰ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 326.

⁸¹ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s.10.

⁸² MOCNÁ, D., PETERKA, J. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl : Paseka, 2004, s. 463.

Z hlediska tematiky lze Krylovy básně rozlišit na milostné (*7 básniček na zrcadlo, Amoresky*), reflexivní (*Slovička, Zbraně pro Erató, Sněhurka v hadřících, Lot*) a humorné (*Zpodstolu sebrané spisy, Z mého plíživota, Krylias a Odysea*).

Přesto mají tyto básně některé společné znaky. Jedním z nich je autobiografičnost. Náměty, které zde Kryl předkládá, již nejsou z velké části záležitostmi většího počtu lidí. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, Kryl se sám několikrát i jmenuje. Zamýšlí se nad svými vlastními životními situacemi, podkrývá své nitro, osobní pocity, např. láska a zamilovanost: *Láska je klec / v které umírá se / ze štěstí (7 básniček na zrcadlo); Daleko od sebe / a přece jsme si blízko... // U tvého obrázku / Tvé náušnice leží // Čas myslí na lásku (Slovička); Jdeme jak náměsíční - / dlaň v dlani. Skoro sen / a skoro probuzení. (Amoresky); Má láska sedí u stolu a funí / a moje vášeň není nevelká (Krylias a Odysea), ale i zklamání z ní: Iluze podvodu... // Lásky... jež nenastaly // Truchlíci pozůstali / v maškarním průvodu (Slovička); Jak prsten který tísni / jak strom jenž kvete plísni / jak svět jenž zhrdl písni / jsi zbytečná / jsi zbytečná / má lásko (Zpod stolu sebrané spisy); Láska? Dvě vlásničky, / zapadlé v kapsičce / batohu (Zbraně pro Erató).*

Velkým tématem je pro Karla Kryla pochopitelně emigrace: *Hluk tepu: hranice / jež rozděluje světy / Překročit – znamená / odejít bez návratu / ... / A rány zaschlé... Ne / od kopí... / Od kladiva / v pravici vyhnance / šťvaného světem běsů / Pilátů Herodesů / dneška... Žít bez šance / na domov... na štěstí / V nevyvolené zemi / Odsouzen k neřesti... / zrazován herezemi / světců... Sám... Bez síly / bránit se... nebo svěřit... (Slovička); Den svítne do vzpomínky / a ránu rozjitří // Jde soumrak neznatelný / pomalé stmívání / Pohledy nevzhlednou / ke světcům na orloji (Z mého plíživota); Ne, nic se neděje / a nic se nepřihází / Jen bílé plochy cích - / kořenů našich bytí. / Ze zbytků naděje / vždy beznaděje vzchází. (Sněhurka v hadřících); Můj pas? Ach sotva víc / než známka na obojku / a láskou měřeno? - / pak jistě ještě méně! / ... / Ne! Azyl malomocných / má pro mne zavřeno. / dvacet let v karanténě! (Lot) a s emigrací spojené pocity smutku a samoty: *Bez vůně bez chuti / řev ticha Osamění - / ohluchlý oslíček // Co zbude proti stesku?...; Vzpomínky na procházky / ve vůni šeríku.. / a na zesnulé lásky... / a ještě nazpátek... / a úsměv maminky / tátovo hubování... / Vzpomínky... vzpomínky (Slovička); Smát... Plakat chce se ti / z marného útěku (Zbraně pro Erató).**

Kryl si v básních stěžuje na jednotvárnost a nudu života. Zde již poukazuje na všeobecnější problémy, neboť on sám se při svém koncertním vytížení, zaměstnání v rádiu a tvůrčí práci příliš nenudil: *„Vidím, že zahálíte... / To vždycky v neděli?“ // „Ne vždycky... Ale často / A co vy?... Baví vás to? (Slovička); Pondělky / nudnější úterý; /*

středy, jež sousedí / se čtvrtky na pátek; / nařvané / hospodské soboty; / ospalost nedělí / s knedlíky (Zbraně pro Erató). Stejně tak je to s kritikou měšťáckého konzumního životního stylu, který odsuzoval: Zpěvačka pěnice / s tepnami naběhlými / snaží se vzdychat v cé / což trochu směla vyzní / „Kultura televizní / dle vkusu břichatce! / slaví se neděle...!; „Nemáte ponětí...“ // dí s lehkou galantností- // „...o světě měšťáků!“ // Pak dodá rozezleně: // „Výlety do zeleně... / svět za pár šestáků... / Rodinné spoření / a trapné důvěrnosti / k ženskému stvoření / šťastnému v průměrnosti / servisů hrníčků / a občanského „šťěstí“!...“ (Slovička); Den dýchá nálevnou, / stíraje nudu nudou; Pondělky / nudnější úterý, / středy, jež sousedí / se čtvrtky na pátek, / nařvané / hospodské soboty, / ospalost nedělí / s knedlíky. (Zbraně pro Erató).

Upozorňuje též na potíže s charakterem: *Kdekerý vidí perspektivu / a účastní se debaty / já radši tiše sednu k pívu / jsa napřímen, ač hrbatý; Abych neměl hlad a žízeň / na provázku skáču / doufaje že získám přízeň / samolibých sráčů; Však začal krásti nápady / a vlát kam vítr věje: / teď jsou ho plné výklady / a na Barandově je. (Zpod stolu sebrané spisy); Kdo k tobě promlouvá / jak pravda když mu patří / a pak tě pomlouvá / a s sokem tvým se bratří / v okamžik příhodný / kdo tvoji zlobu vzbouzí / kdo opustí tě v nouzi - / toť přítel podlý (Slovička); Pak – strachem vzdělaný - / vládcí se vysmívá / za zády. // Sám znáš ho, lokaje, / krotkého k tyranu, / chřtán k zemi ohnutý, / žere zem. Však zpyšní ve chvíli, / jakmile na pána / povýší! (Zbraně pro Erató); Má charakter, můj bachor fabulační: / za pivo tvoří. A ne za ruble.; Po dvacet let už píšu tyhle sračky / a lid – ta chátra – žasnout nepřestal. / Co s lidem, má-li plné podvlékačky / a tys mu šaškem, byť jsi v lepře stál (Krylias a Odysea).*

Ani v básních si autor neodpouší zmínit politickou situaci Československa „*Přece si však myslím, že moje texty, ať už písničkové, tím méně básnické, jsou politické.*“⁸³: *Nedbá Jano Hlasu Moskvy / zni-li kukot žežulí; Běží liška k Táboru / přes Rataje / přihlásit se k náboru / do partaje / Levou nohou kupředu / běží liška / Bude volit předsedu / Baziliška (Z mého plíživota); Již přišlo léto nastala vedra / Lev s lidskou tváří odhalil bedra / a pod oháňkou patriotismu / zbyly dvě tváře / socialismu (Epigram revoluční – Zpod stolu sebrané spisy); Zde končí Západ: dále už to nejde. / ... / Kdokoli vstoupí, živý neodejde; (Krylias a Odysea); Co s tím, když povaleči / z Dábova orchestru / kydají na vzpomínku // hnůj slovních polucí / a servilitu zvratků - / „vše pro revoluci!“? / Když vryli na oplatku / kladivo s provazem (Lot). Jen minimálně se objevují jména*

---

⁸³ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 294.

tehdejších politiků: *karotku, květák brokoli / a plno jiných zelenin. // Vladimír Iljič. Nelenin. (Z mého plíživota); Ač pod orlojem - / nikoli v Praze, strýčku Vasile! (Krylias a Odysea). V zeleném burnusu / houf slohů, zápasících / o zbytky paideje / Iljiče Lenina. (Sněhurka v hadřících).*

Karel Kryl velmi často zmiňuje ve svých básních známé současné i historické postavy: *Žoldáci z Babylonu / čekají na Kyra / jemuž se v němém tónu / Kassandry z Marathonu / roztrásla sekýra (Slovička); Zavolej Marylo pantátu / dřevěné dojnice nedoj! / Za to ti zahraje kantátu / Vasilij Solovjov – Sedoj; Už se těší ponravičky / že budou mít orgie / po mejdanu u travičky / Lukrezie Borgie (Z mého plíživota); Hle, mistr z učně je! / Dramatik!... / Molière!; Lehounce – jako dech / či kresba pana Šímy - / svítá. (Amoresky); Ač chudý, neznám nenávisti, již by / ztvárnil pan Wolker ve své baladě; V jouk-bouxu šlágry – žádný od Matušky. (Krylias a Odysea); Zrak mistra Hanuše, / zrak smrti na orloji (Sněhurka v hadřících). V básnické skladbě Zbraně pro Erató je Arthur Rimbaud dokonce hlavní postavou: *Chce Arthur Arthurem / zabítí Arthura?**

V některých básních jsou dokonce jmenováni Krylovi kolegové písničkáři: *Říkej lidi, Kryle, seš ňák / zavostalej. Kýho čerta, / dělej písňe jako Třešňák, / jako Hutka, jako Merta! (Z mého plíživota); Prý z Máchy krađu. Z Vrchlického, Sovy, /... / Skácela, Reynka, Mertu, Halase (Amoresky); V rohu spí Sláva. Vládne novoluní. / Nalevo Třešňák, vpravo Havelka - // vlasatec z Vídně s brejličkama ze skla. / A Vilím Hejlů v saku koženém. (Krylias a Odysea) – vlasatcem z Vídně má Kryl zřejmě na mysli Jaroslava Hutku.*

V prostředí básní převažují především zahraniční místa a města: Většina poetického scénáře *Slovička* se odehrává v Římě. Do cizího prostředí jsou ale promítány i další básně: *Lví silou, vzletem sokolím / projíždím Mnichov s okolím; Dal by som ti moja milá / ružu belasú, / keby si ma dopravila / do Hondurasu. (Z mého plíživota); smrt je průvodčím / dráhy, jež k Marseilli / vezla tě; Odjíždíš do Arden, / před zrakem – arkády / v Charleville.; (Zbraně pro Erató); Hle – vlajky na počest / budocích Akropolí, / budoucích Nagasaki, / budoucích Pompejí (Sněhurka v hadřících). Také sbírka *Krylias a Odysea*, jak již bylo uvedeno, obsahuje básně z autorových cest. Přesto Kryl občas zabloudil i do Československa: *Když jsem já šel od Housliček / dolů Nerudovou / daroval mi pan toflíček / paní toflíčkovou (Zpod stolu sebrané spisy); Poděbradská brána, Okolo Třeboně – v rámci Špalku písni českých; Smrt vztáhla pařáty / z orloje / na břehu Vltavy. (Zbraně pro Erató); Tramvaje spějí z Můstku k Nekázance / kam spějí já, to nikdo netuší.;**

Vzdal jsem je všechny, duše romantická, / obézní Venouš z Dolních věstonic (Krylias a Odysea).

Města Kryl vykresluje jako špinavá, se spoustou anonymních lidí: *Špinavá halena / uliček za Tiberou / čpí směsí česneku / rajčat – a člověčiny; Kavárny... restaurace... / kam šlápněš – přemíra / stařen a staříků...; Dav teče ulicí // Beztvárně tvárlivý / monument kabaretu (Slovíčka); pach kouře z továren / voňavka s růžemi / z ložnice. / Pak vdechnout zhluboka / zuthclinu dvorečků, / aroma cibule / z kuchyně, / parfémů kaváren / s těžkými vůněmi / tržnice...; Nálevny, bordely / a drsná sebranka / ... / Napříště zbude ti / na výhled / jen vnitřní strana vrat / zahrady špitálu / v Marseilli. (Zbraně pro Erató); Paříž jak špatně nasvícená scéna. / Víno je trpké, chůze nejistá. / Michal má most a pod mostem je Seina / a do té Seiny plive turista (Krylias a Odysea).*

Příroda se naopak jeví idylicky krásná, romantická: *Když zjara sněží / skřivan k slunci letí / nad mraky (7 básniček na zrcadlo); Na lukách bochánky chrastavce / a vůně heřmánku na stráni; a měsíc nádherný / vpíjí se do moře, / bledý jak alpaka / příborů (Zbraně pro Erató); Kam oko dohlédne, / korunky ocúnů / v samotě nahých polí (Amoresky); V okénku dole indonéské sopky. / Reflektor slunce zlatí vrcholy, / červené jako zabroušené stopky / skleněné číše. Zde či kdekoli. (Krylias a Odysea); i zde přec vzlétá z brázd / skřivan – a nad propastí rozkvétá barvínek, / tymián se šalvějí (Lot).*

Naprostá většina básní probíhá v přítomném čase, toho Kryl docíluje přítomnými tvary sloves: *Voda trhá břehy / Hoří svět / Plameny zebou / Vlaje hřívá hříbat (7 básniček na zrcadlo); Band mlátí do písničky / a ruší zpěvačku / jež – nepochybně hluchá - / kňourá tu z hloubi ducha (Slovíčka); Už husky nepase / Pracuje v rozhlase (Z mého plíživota).*

Místy Kryl odkazuje na měsíce srpen a září, které pro něj byly osudové: *Jsi duchem v Habeši, / vleka se, / zarostlý, vlasatý, / srpnovou alejí... Ač srpen v zenitu, / je chladno. (Zbraně pro Erató); Vzpomínky... vzpomínky... / To věčné přemlouvání / času... Ta nevíra / že uplynulo září / a končí říjen... Stáří / na něž se umírá... (Slovíčka).*

„... potom se stane, že zbývá už jenom málo věcí, které člověk ještě nepojmenoval, a začne si hrát s formou básniček a psát věci, které by už písnička nemohla vyjádřit. Já si po formální stránce vyzkoušel snad všechno, co se napsat dá.“⁸⁴

---

⁸⁴ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 488.

Některé Krylovy básně mají zajímavé grafické zpracování. Například *Slovíčka* jsou psána jako scénář, a proto je zde graficky vydělena přímá řeč postav a řeč vypravěče, velké mezery mezi řádky mají přiblížit situaci, kdy Romeo přemýšlí, zpomalit čtení, přednes:

*Romeo bolavý
sedí a mlčí v křesle*

*Křivě se zašklebí –
snad pokus o zasmání*

„Dáme se na pokání

*Změníme podnebí...
nebo jen tapety...“*

dí s tváří odhodlanou

Pohlédne na květy

„Přeji vám... Na shledanou...!“

(Slovíčka)

Podobně je tomu i v další ukázce, kde mají mezery zvýšit napětí, připravit čtenáře na pointu. Zde navíc Kryl vytvořil vizuální poezii, v níž má zápis básně doplnit její význam. V tomto případě obrazec připomíná pastelku:

STŘEDNĚ VELKÝ ŽLUTÝ PES

*Jsme trochu staří na pastelky
a na zdi z písku uhnětené
Sudičky chrápou u vřetene
a žlutý pes je středně velký*

*Ten středně velký
žlutý*

lev

(Zpod stolu sebrané spisy)

V jiném případě má zápis podtrhnout žánr dopisu:

ANONYMNÍ DOPIS JARMILIN

PRO SALLY

Já mám dilema:

Líbat Viléma

anebo Hynka?

S pozdravem

Inka

(Máchovské variáty – Zpod stolu sebrané spisy)

„Slovo je materiál, a čím lépe se ovládá, tím víc může člověk ovládat tečku, pointu nebo odmlku, tím víc se může dramatizovat.“⁸⁵ Básník využíval rozmanitých možností grafiky, např. tři tečky, které mohou podobně jako mezery zpomalovat tempo básně: *Sem vedou všechny cesty - / i tvoje... Kdysi... dnes... Ty / zemřelas?... Nevěřím!!! (Slovička); Nenávist... Co je to? (Zbraně pro Erató); Ach, marno vzpomínati: // Předvčerem?... Předloni?... (Amoresky)*. Funkci dramatizovat mají také pomlčky: *Klopýtám vřesem - / slepá bílá hůlka / v rozbřesku (7 básniček na zrcadlo); Dětičky v kostýmech / jdou ulicemi Říma / Rytíři – princezny - / skřítki – a archandělé - / v iluzi – pro dospělé (Slovička); Tudíž – žádné podkověny / ze samýho ze zlata; Dnes – zítra – pozítří / Jako když zajiskříš / křesadlem o kamínek (Z mého plíživota); řveš básně pro snoby - / a ani človíček neslyší (Zbraně pro Erató); Ach veď mě, lásko, veď mě, / kam jenom chce se ti - / tmou noci, travou stepí! (Amoresky); Prý – měl bys vyprávět! (Sněhurka v hadřících); Už zase zírám na strukturu stropu: / úběžník trámů – pražce kolejí; Jedna část duše myslí na hovězí / a druhá půlka myslí – na jinou. (Krylias a Odysea).*

Expresivitu projevu podthuje též vykřičníky: *Že stačí chleba skýva? // ...Nedají!... Vzali dech / a chtějí víc!... Co zbývá?; „Vypadáš blbě strýčku!“ // dí s tváří do měsíčku - // „A jde se k Maxovi!“ (Slovička); Chystej prachy staříku! // Jaro přijde draho; Zmáčknu ti paleček / proradný mulate!! (Zpod stolu sebrané spisy); Kterak chceš naložit / s nudou dne / od jara do jara!? (Zbraně pro Erató); Tak nekňuč, holka, že sis vzala barda, /*

---

⁸⁵ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 82.

a nekopej mě, nehroz skandálem! (Krylias a Odysea); Spát s tebou v dopise? // Že lze to? Třesky plesky! // Jen pojď a dotkni se! (Amoresky).

Básně jsou též oživeny uvozovkami, které vyznačují přímou řeč: sbírky *7 básniček na zrcadlo* a *Slovička* již byly v této souvislosti zmíněny. Kryl ale užívá přímé řeči i v ostatních sbírkách: *Bylo to v neděli / po svatém Duchu / Řekla mi v posteli: / „Mám peří v uchu!“; Dráteníček zařval na ni / se zlou artikulací: / „Přijde bída na tyraní / i na arcikulaci!“ (Zpod stolu sebrané spisy); A když se dotknu tvého těla, / vydechneš zružovělá: // „Miláčku... na háčky!...“ (Amoresky); Víím, že ti racci se mi posmívají: / „Koukněte – už je zase pod párou!“ (Krylias a Odysea). Případně jimi uvozuje určitá slova, na něž chce upozornit: ...v průměrnosti / servisů hrníčků / a občanského „štěstí“!; Romeo hraje si / ruletu – „na zvířata“; Ježatý „umělec“ / sedící pod obrazem (Slovička); Zde nebo onde – tam i tady - / lid upíjí se „do nálady“ / a pospíchá „se veselit“ (Z mého plíživota); Medaili „Za hladkost“ / pod plecí (Zbraně pro Erató); dávám si „voraz“ práci zahálkovou; Všechno „al dente“ – jako makarony. (Krylias a Odysea).*

Závorky obsahují různé poznámky, doplnění: *Pierot za volantem / (zrak plný vzpomínek / a prsten s diamantem) / má srostlá obočí (Slovička); „Tiše šišlám / když čtu išlám“ (Verš byl zvorán: / Čte si korán!) (Monolog bezzubého mohamedána – Z mého plíživota); Všecko je jiný / zvlášť v praxi / namísto mini – (str) / byl maxi – (str) (Okolo Hradce - Zpod stolu sebrané spisy); Hle – krása! Zraky vznesu k ní. / A tisíc vteřin do minuty / chci zírat. (Na ten vyklenutý / trojúhelníček pod sukni) (Amoresky); Lid stříhá dohola / andělské perutě. / Mění je na krovky / u fraku. / (Zpod fraku zespona / prosvítá špinavá / halena.) (Zbraně pro Erató); Už Caesar s Nerem přece znávali, // že ženy naše jsou přec kamarádi - / a není nad to, zde či v Capui, / když dva (až tři) se vskutku mají rádi, / když dva (až tři) se vskutku milují...; Podoben velmi ohmatané pětce / zvedám svou hýždi (svoje pozadí) (Krylias a Odysea).*

Básník často zdůrazňuje slova velkým počátečním písmenem: *Sloup – zbrojnoš ve zbroji / jenž čeká na soupeře // Klíč Vrata Schody Dveře / a světlo v pokoji (Slovička); Když jsem já ty koně pásal / přišlas na mne Dřímoto (Zpod stolu sebrané spisy); V údobí přebytků, / vněmž hříchem nemíti majetku, / rab splácí Štěstěně (Zbraně pro Erató); Co s tím, když povaleči / z Ďáblova orchestru / kydají na vzpomínku (Lot), nebo píše velkými písmeny celá slova, a to buď ta, která klade důraz: *Školáčci ve škole / nemohou rozuměti / samotě po ránu / když jednou byl jsi SPOLU... Znaménko do položky / DAL... Hříza z potopy / štve lidi do záhuby...,* nebo názvy: *Vůz minul šedou školu / a zahrnul před bránu / s nápísem KLINIKA (Slovička); Vyplašil lasičku / operou buffo / Namísto**

měsíčku / vylezlo **UFO** (Z mého plíživota); Už patnáct roků nestuduji **FAMU**. (Krylias a Odysea).

Po grafické stránce si Kryl mohl dovolit větší možnosti, které by v písni posluchačům unikaly: *Vilém vilný / nedochvilný / pozdě sviští / na rande / a Jarmila / sesmilnila / na smetišti / s **Fernande (m)** (Zpod stolu); Z jitrocele čajík / tiše polykám, / k tomu jsem se zajík / **qůli** kolikám.; „Děte mi **xípku** s Nily Orinoky (Krylias a Odysea).*

Ve fonologické rovině využil Karel Kryl velmi pestrou škálu nejrůznějších prostředků hláskové instrumentace. Vysoká hláska I „vyvolává v českém jazykovém povědomí dojmy živosti a čilosti“⁸⁶: *Nad vrchol věží / letí vzkazy dětí / pro draky (7 básniček na zrcadlo); Vít byl příznivý (Slovička); Že talent cvrliká / jak ptáci zranění / na pouť do prózy / pro hňupy? (Zbraně pro Erató).* I jiné hlásky mohou působit eufonicky, např. dvojice E a I: *Mít ze slov čtyřspreží / vět které tryskem letí / na křídlech ze souvětí / po bílém pobřeží (Slovička) a další: Roj droboulinkých mušek / nad miskou zralých hrušek (Slovička); Mé rovné oči vždy se pootočí / po útlých bocích, zvoucích do Číny. (Krylias a Odysea); Ještě jsi ve střehu, / s ňadry jak s kornouty / s touhou. Ne se zmrzlinou // Já s tebou – se mnou ty // Má ústa s tvými splynou; (Amoresky).*

Hluboké tóny O a U mohou ale také vyvolávat pochmurné pocity: *Oběti objetí: / zplodiny, porno, drogy (Sněhurka v hadřících); voda z Volhy proudí Vltavou (Krylias a Odysea).* Libozvučnost má i svůj protiklad – nelibozvučnost, kakofonii: *Ryk klisny Ržání hřebce / jenž zhrdl opratí (Slovička); Skřehotá bez hlasu / a prsty skřehlými / formuje slovička; Škaredá / smrt chroptí Kyrie / krákorem havranů (Zbraně); Prst drhne o vrásku / uprostřed tvého čela (Sněhurka v hadřících); vstříc zářivým zítřkům (Krylias a Odysea).*

Hojně se též vyskytuje **aliterace**: *Když zjara sněží / skřivan k slunci letí (7 básniček na zrcadlo); Pierot u stolu / na papír píše psaní; Pohádka před publikem / z cínových vojáčků (Slovička); Znějí zpěvy z minaretu / Turčín staví harém / Slečna spěchá do baletu / vítr voní jarem (Jaro – Zpod stolu sebrané spisy); A sudička sudá / soudí se až dosud (Z mého plíživota); Bezduchost blažená / vřezaná v modřínu / fasády. / Bezruký bezhlavý / předseda porotě / roven si s rybami / leklými.; Přadleny pavouci / podušky upředli / prachové (Zbraně pro Erató); Vlá vítr větvemi, / jež podzim zbavil šatu. (Amoresky); Sněhurka v hadřících / hladově hltá střídku (Sněhurka v hadřících); směju se světu – sosák v samohonce; Michal má most a pod mostem je Seina; a já si pletu Prahu s Paříží (Krylias*

---

⁸⁶ PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006, s. 90.

a *Odysea*), **zvukomalba**: „*Sama jdu bosa / po lese / Slza jak rosa / sklouzne se / po křídle vosím / na stezku; Už zase pláči / u kávy / Slzička smáčí / rukávy / a kreslí šmouhu / na líčku (7 básniček na zrcadlo); Dvě slzy v koutku oka - / kapky jež leptají / koryto Orinoka (Slovička); a tráva šelestí / poblíže pelesti (Krajina se zátiším – Zpod stolu sebrané spisy); Ohlušen kňučením / zástupu mrskačů / neseš si narcisy / povadlé. / Šeptáš mi do ucha / o rusých kaderích / sonetu (Zbraně pro Erató); Daleko od břehu / déšť čeří vodu říční, / zbobtnalou od sněhu. - (Amoresky); Faunova píšťala: / - tón s tónem vzhůru vzlíná (Sněhurka v hadřících), **nepravá etymologie**: Okolo lesa / pole lán / přes **pleša plesá** / kastelán (Erbenátky – Zpod stolu); Potměšilá Alexandra / psala Mance / že si šlechtí **salamandra** / v **Salamance**. // Krájí Manka, krájí kližku / slzy leje / na klec plnou **bazilišků** / z **Bazileje**; Až budeš v **sextě** / popadne **sex** tě (Z mého plíživota); U stolu sedím, **lačný** jako **luňák** (Krylias a Odysea), **paronomázie**: A sudička sudá / soudí se až dosud / a u soudu udá / že se soudí o sud (Pod našima okny – Zpod stolu sebrané spisy), Je doba vinobraní, / viny a nedůvěry (Sněhurka v hadřících); **vokální paralelismus**: Macarát / jeskynní / plácá rád / mezkyni; Mezi horama / Rézi Nora má (Z mého plíživota), **slovní hříčky**, zvýznamnělé přechyby: V chorobě chci tě za zdravotní sextru / a zdravý – třeba za sexretářku (Krylias a Odysea).*

„Po pěti až sedmi letech venku jsem zjistil, že mi chudne jazyk. Moje nejohmatanější knížky jsou teď slovníky... Četbu v nich jsem měl jako výuku.“⁸⁷ V básních se tedy hojně vyskytují např. **poetismy**: Když **jitru** kynu; v **ústrety byt' pílí** paví křik (7 básniček na zrcadlo); Co zbývá k **vyřčení** / básníku?; **Nach** tváře Juliiny / jež stojí u dveří (Slovička); Jeřáby červenají / **ruměncem nachovým** / jako by žalovaly (Zpod stolu sebrané spisy); líbat se s milenkou / až **jitrem zrumění** / chudobky, **Pročitáš** nad ránem; Co zbývá k **vyřčení**, / básníku? (Zbraně pro Erató); na růži v **blankytu** / odcházíš netuše; doba ledová / **dští** z plátna biografu (Sněhurka v hadřících), historismy (zaniklé reálie): Čert mi byl dlužen ty tři staré baby, / co hlučně žvaní u mé **trnože!** (Krylias a Odysea); Pár týdnů k dožití, / jež Pán ti vyhradil, / propíjíš u brány / s žoldáky. (Zbraně pro Erató); a panští **biřici** / zasedli ke kostkám (Sněhurka v hadřících), archaismy (zastaralé tvary): Papežské znamení / vojáka **přilbice**; A chvěje se jim chřípí / když pivo teče z pípy (Slovička); Lev s lidskou tváří odhalil **bedra** (Z podstolu sebrané spisy); Jakýsi **nezvanec** / sám mezi pochopy; **Praporec** boží vlá, / spuštěný do půli stožáru (Zbraně pro Erató); laciná místa k stání / na pestrou **veselici** (Sněhurka v hadřících); Sňal **krčmář** šunku,

⁸⁷ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 325.

na stůl položil (Kryliás a Odysea), vulgarismy: *Abych neměl hlad a žízeň / na provázku skáču / doufaje, že získám přízeň / samolibých sráčů* (Zpod stolu sebrané spisy); *Každěj tě vokrade, / poklade, jenom kus trotla de / za pade* (Malý český gigolo – Z mého plíživota); *Po dvacet let už píšu tyhle sračky / a lid – ta chátra – žasnout nepřestal.* (Kryliás); *od knajpy k pajzlu, z pubu do pubu* (Kryliás a Odysea); *Pult plný pití. Negr platí žvára / dva poloblenci trápí forbesa* (Kryliás a Odysea); *Nešťastnej šafářův dvoreček / zvláště když šafář je nemocnej / Zatímco marodí blbeček / chodí mu za starou ponocnej* (Zpod stolu sebrané spisy); *Věz: hňup ti zaplatí / za stáj i za mláto / v korytě* (Zbraně pro Erató); *Svět intrik, podvodů / a svinstva pod poklicí* (Sněhurka v hadřících), **dialektismy:** *Konečně doma! Zase jednou v řiši, / kde Frantik Pepik hledí z pohlednic.* (Kryliás); *Pikolík Jugoš čistí popelníky* (Kryliás); *Rožnovské hodiny / smutně bijů / ... / A když mňa rozvedů / ožením sa; K Budějicům cesta / hale že je ouzská* (Zpod stolu sebrané spisy); *Ještěže pro mne zbylo potěšení / že aspoň pivo, aspoň pivo je!* (Kryliás a Odysea); *Chlastóni z Bavor dó / na Bordeaux / V Iráko stará kosí: / dež se jí v Amáně / velihne šamáně, / šópne ho dorákosí* (Hanácká verze - Z mého plíživota); **deminutiva:** *O nebi s duhou / O klíčku / Napiš mi druhou básničku; Klopýtám vřesem - / slepá bílá hůlka / v rozbřesku* (7 básniček na zrcadlo); *Roj droboulinkých mušek / nad miskou zralých hrušek* (Slovička); *A já si pípám / když vajgla típám / do vaničky* (Zpod stolu sebrané spisy); *Ted' je jí dobře / v hrobečku* (Z mého plíživota); *Na louce, zjíněné / kožíškem hranostaje; Ve světě hovádek / snobů a vetešníků; Plavky děvčátek / zrosené mořskou pěnou* (Amoresky); *Na otce vzpomenu si / ... / a hlavně na maminku* (Lot).

Karel Kryl ovládal několik cizích jazyků, ve svých básních také použil cizí slova nebo slovní spojení. *Vox populi – vox Dei; „Sum ergo timeo...“ / dí chlapec latinou - /... Jsem – tedy obávám se...; Pak zazní silné ego / mužského vokálu: / „Haló!... Pagare prego!...“* (Slovička); *Psychiátr povídá mi: / „Jste mým kolegou: / Nechte pít, vemte dámy / let's go, vole, go!!!“* (Zpod stolu sebrané spisy); *Postavíme zemljanku / u Borodina.; Jím schweinshaxnu* či *cokoli, / karotku, květák, brokoli* (Z mého plíživota); *Hraj! Že tě okradou? / C'est la vie!; Těplušku* vyzdobí, / řihaje, upije / vodečky. (Zbraně pro Erató); *slyším pět slov, čo povedala si mi: / „Miláčik tučný, azda chorý si?“* (Kryliás a Odysea).

Kryl velmi často používá **přechodníky**: *Já však cestou do kotelny / pískám Franze Liszta, / věda, že jsem potutelný / zaostalý formalista.; Smažil jsem si palačinku / mysliv při tom na slečinku* (Zpod stolu sebrané spisy); *Lid slouží, smekaje / před dveřmi buranů; Hráč sedí u karet / sehnutý / zíraje do volty* (Zbraně pro Erató); *nedbajíce chladu / jít*

sněhem do úpadu (Slovička); já piju skotskou, **sedě** ve vlaku; Posléze vstanu. Vyperu si spodky, / neb stará šije, plátno **ohavíc.**; V jídelním voze **jeda** krajinou // cpu sobě nácka. (Krylias a Odysea), pasivum: Déšť vodou **orosen** / mění se v hladinu (Amoresky); Upíjím z číše, nejsa nijak **nadšen** / kvalitou moku; A bolák vlasti už je **zajizven** (Krylias a Odysea); Jsem dnes **stejen** pravím vám / Jako kdysi **Nejin!** / Tiše sobě zahnívám / na smetišti dějin (Z mého plíživota), zakončení infinitivu na –ti: O co že **prositi?** / ... / Či s duší slepičí / za klid se **modliti?** (Slovička); dál dlužno sedláku / pokorně **zdraviti** / biřice (Zbraně pro Erató); Vždyť – místo aby skrylo - / jen ještě zvýraznilo, / co mělo **zakrýti**; A já mám jako svatí / **sedět a netrhati** / a hloubat nad světem?; Ach, marno **vzpomínati**; Měl bych se **zardíti**, / když chtěl bych **býti** vánkem (Amoresky); Červené voní – a já – znovuzrozen - / vyvádím, **chtěje marně lapiti** (Krylias a Odysea). Kryl užívá předponu ne: Za chléb náš **vezdejší** / v hospodách **prozpěvují** / **nepísně** – **nežalmy!** (Slovička); Thor mládí **paličkou** / na štítu **barbarů** - / **nezvírat** – **nelidí**; Zde, nebo kdekoli, / **vyriti** na štítě / **Neraci** – **neruby** (Zbraně pro Erató); Déšť **padá** z oblohy, / **nezemský**, **nenebeský.**; Ne noc a **neráno.** // **Příšeří** průsvitné (Amoresky); A stvůra v svatyni: / **Neanděl** – **nelucifer.** (Sněhurka v hadřících) a „poetické“ spojky: mám právo první noci, / **ač** teprv poledne... **Ponejvíc** ukryta, / **leč** občas také není (Amoresky); Bývaly krásné, stráně u Kyčery - / **leč** – dnes tam Azbuk plije do piva.; **Hodlám** i příště svačit v Ingolstadtu, **byť** i můj rychlík neměl zpoždění (Krylias a Odysea).

Ze syntaktických prostředků upoutávají v básních rozmanité „figury“: **anafora**: **Něha** je křehčí / skleněného vlasu / na notě / **Něha** je lehčí / pozachvění hlasu / v samotě / **Něha** se nedá / napovídat slovy / **děvčátka** (7 básniček na zrcadlo); **Dvě ruce** vzpomenou si... // **Dvě ruce**... A už nic? (Slovička); **Dnes** už nestlávám / **Dnes** čistím stáje; **Táhne** ho hospoda / **Táhne** z něho / **Táhne** ho Kvádie / s Markomanem (Tálinskej rybník - Zpod stolu sebrané spisy); **Utichly** továrny / **Utichly** ulice / Usnuly hvězdy / okolo měsíce (Z mého plíživota); **Dvě** půle lunety, / **dvě** čárky rovnítka / **dvě** oči jedné tváře (Amoresky); **Táhne** čas ledový - / **táhne** čas ze Sibíře / **do země** bezzemků, / **do země** bez jazyka. (Sněhurka v hadřících), **epanastrofa**: Žijeme **touhou** / **Touhou** zbičování / zemřeme – (7 básniček na zrcadlo); Nad tím naším chlívem / **lítá** satelit / a můj bachor s pívem / má se otelit: / bachoru **leč není** / **není** do telení; Nosila dívka **nosila** / **nosila** pytle do sila (Z mého plíživota); **řečnické otázky**: Jak možno dostat lásku / na úvěr?... Na poukázku / již lichvář prodal mi?; **Zatrpknout?**... **Podupat** / co bylo... **Jde to?**... **Kdo ví** / co kvasí v člověku / **hluboko** pod úsměvem? (Slovička); Co zbývá k vyřčení, / básníku? (Zbraně pro Erató); Co říci, / jen mlčet **mohu-li?** (Amoresky); **Myslíte** vsutku, že je jenom dohad, /

co každý osel mezi osly ví: / že lépe býti krásný, mlád a bohat / než chudý, stár, a k tomu ošklivý? (Krylias a Odysea); **zvolání – exklamace**: Mít podzim pro sebe! (Slovička); To bejvaly časy! / To jsem ještě nepil!; Bóže to je nuda! (Zpod stolu sebrané spisy); Je pozdě na návrat!; Hle, mistr z učně je! (Zbraně pro Erató); Hle – Krása! (Amoresky); Já chci ke džbánu! (Krylias a Odysea), **epizeuxis**: Nečeká na ostruhy... / na dotek bičíku... a **běží... běží... běží...** (Slovička); Už husky nepase / pracuje v rozhlase / **podle norem / podle norem** (Zpod stolu sebrané spisy); Voděnka / studená / **jako led / jako led** // Vladěnka / znuděná / z **amolet / z amolet**; Má doma v rámečku / **chlapa a strom / chlapa a strom / chlapa a strom** (Z mého plíživota), **enumerace**: Úniky? / Na jinou planetu? / Na ostrov? Do cely? / Do sklepů? (Zbraně pro Erató); tvůj svět. Svět bezhrbetý, / bezhlavý, nepřičetný.; svět hrubství, lakoty, / chrapounství, arogance, / zapřených ambicí / a potlačených vášní. (Sněhurka v hadřících); V kiosku bába, jablka a hrušky, / rajčata, hrozny, sem tam pomeranč. (Krylias a Odysea), **paradox-protimluv**: Když jitru kynu / přestože se stmívá (7 básniček na zrcadlo); Mondénní ložnice / papežů... zde klečovali / v pýše své pokory... (Slovička); **aposiopeze**: Sen padne na dno duše / a vzklíčí... / jednoduše... / po svém... (Slovička); Já do lesa nepudu / podám ručku lidojedu, / odevzdám se osudu... (Z mého plíživota); Ač oba nevidomí, / vidíme v bezvědomí... (Amoresky); Dobré je pro bloudy... / pro sobce... (Zbraně pro Erató); Jeť právem lidu - tíhnout ke korytu... (Krylias a Odysea); **elipsa**: Utře se do ručníku / s rybami Na tváři / úsklebek uličníků / s nahými koleny (Slovička); My zde – a oni tam (Zbraně pro Erató); Lod' vichr vzal – a moře posádku / Směju se světu – sosák v samohonce (Krylias a Odysea).

Stylově se zde prolínají zastaralé knižní tvary s hovorovou češtinou, vzniká zde tak nesoulad.

Na tomto místě se nabízí otázka, proč Karel Kryl tak usiloval o krásný, knižní kultivovaný projev? Na to odpovídá sám básník: „Protože jazyk z vulgarizoval a vysloveně zbolševizoval. Takže jsem na rozdíl od jiných v cizině nejen nezapomněl česky, ale naopak jsem si češtinu zdokonalil.“⁸⁸

Některá slova nebo slovní spojení se stala stálou součástí Krylova slovníku, - **poetické rekvizity básni**⁸⁹: Když zjara sněží / **skřivan k slunci letí / nad mraky** (7 básniček na zrcadlo) - i zde přec **vzlétá z brázd / skřivan** (Lot); Jeden z nich, **tučněje**, / cvrliká za drátem / voliér (Zbraně pro Erató) - Víím, že až to střívko propere jak prádlo / nacpe je prejtem, špejlí protkne je / Mně zbude dbáti, aby nezasmrádlo. / Proto tu sedím. Sladce

⁸⁸ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 338.

⁸⁹ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 25.

tučněje (Krylias a Odysea); *Snob zvrhne pivo. Slečna poposedne - / zpod sukně hledí – krajka kalhotek* (Krylias a Odysea) - *Je hebká na dotek. / Bělejší sněžných plání / Je – zkrátka k zulíbání / krajka tvých kalhotek!* (Amoresky); *Už vyschla studna žil / a anděl na kůru / pozvedá křídlovku (Zbraně pro Erató) - Jsem vyschlá studna / v které není vody / pro blázna (7 básniček na zrcadlo); Ty já – a víno. Ve třech jsme tu sami* (Krylias a Odysea) - *Jsmo ve třech. My dva sami / a moře s medúzami* (Amoresky); *můj bachor fabulační: / za pivo tvoří. A ne za ruble. (Krylias a Odysea) - a můj bachor s pívem / má se otelit (Z mého plíživota); Však změnit kvítek v poupě / nemůžeš Hamlete* (Slovička) - *Strýc Hamlet čeká na Ofélii* (Krylias a Odysea); *a v láhvi od koňaku / Cyrano z Bergeraku / vypráví Roxaně* (Slovička) - *obojživelní mloci / nad lahví s koňakem. (Sněhurka v hadřících) - Z bílého stropu něžná šunka visí, / za ní se blyští láhve s koňakem* (Krylias a Odysea); *Jsi mnou Já sebou / Mohu prosím slíbat krev z tvých rtů? (7 básniček na zrcadlo) - Ač oba nevidomí, / vidíme v bezvědomí... // Jsem sebou. A ty - mnou.* (Amoresky).

V básních je též často zmiňována konzumace alkoholu. „Zvětralý pivo mi dělá dobře na hlasivky. Nejsem znalcem chmelového moku... Rád si vypiju i sklenku dobrého vína. Zásadně je nedělím na bílé a červené. Znam jen víno dobré a špatné.“⁹⁰ *Kočka je samota / a láhev její tchyně; Nu hlavu nahoru / a cink cink!... Na zdraví* (Slovička); *Helena zchlastaná / lechtala lachtana* (Helena); *Okolo hřbitova / zní hudba beatová / do toho bláznivá / viola zaznívá / Umrlici sedí / u piva* (Okolo hřbitova – Zpod stolu sebrané spisy); *Já do lesa nepojedu, / já do lesa nepudu / radši houknu na šeredu / setrváme u sudu; Ačkoli jsem kořala, / zpátečka zabrala / porazil jsem Karmala, / tralala.* (Z mého plíživota); *Vyčerpán nemocí / zpjiš se pálenkou / splachuješ umění / do kobky.; Pár týdnů k dožití / jež Pán ti vyhradil / propjiš u brány / s žoldáky. (Zbraně pro Erató); Dopil jsem svoji sklenku* (Amoresky); *Den dýchá nálevnou / stíraje nudu nudou* (Sněhurka v hadřících).

O Karlu Krylovi je známo, že rád vařil i jedl, zřejmě proto se v jeho básních tak často opakují verše s jídelní tematikou, a to nejen ve sbírce *Krylias a Odysea*, jež už byla zmíněna: *Kyselé rybičky / nebo dva utopence / a pivo z lahvičky // Snídaně pro mládence!* (Slovička); *Vepřová kolena / Čtyři voli upečení / Paštika z jelena / Nadívaná zvěřina* (Travička zelená); *Ke stehnu z husy / piju džusy / a ve vlasech se nedrbu* (Z mého plíživota); *Měkkými obratli škemrá si o známku: / pán dá mu obrat kost / telecí.; Kat tančí*

⁹⁰ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 475.

pavane / nad buřty s hořčicí (Zbraně pro Erató); Dvě kila krkovičky / cotrofej v turnaji (Sněhurka v hadřících).

Mezi Krylovy oblíbené hudební skladatele patřili Händel, Bach, Ellington a Ježek. V básních ale hraje rozmanitá hudba, jako by měla dokreslovat atmosféru obrazů básní: *Zoufalci sobečtí / ve strachu ze samoty / změní se na roboty... // Sečti a odečti... // Život je smetiště... / Zní Pavane od Ravela (Slovička); Zpívala bych zpívala / třeba Čajkovského / Zkoumala jsem Skoumala / zkoumám Vodňanského; Že mám slabost pro krokusy / s krokusy teď do kroku si / Patetickou pískám; Já však cestou do kotelny / pískám Franze Liszta (Zpod stolu sebrané spisy); Ze strachu ze zrady / poprvé zrazuješ. / Sebe sám! / Zní hudba varhanní - / tokáta mollová / pro smrtku – nevěstu / Ďáblovu. (Zbraně pro Erató); Z kotouče gramodesky / zaznívá piano: / dvě noty od Ravela / uprostřed tvého těla // Ne noc a neráno. / Příšeří průsvitné / záclonou okna vzlíná; Děšť vodou orosen / mění se v hladinu / já v tebe. Neznatelně. // Stesk hudby Martinů / na cizí kazatelně: / už dávno nevoní / dým z bramborové nati (Amoresky); Alkohol – tablety / ... / Daleko kdesi šílí / rytmické kytary / ... / Lidové safari, / kde na lidi se střílí. (Sněhurka v hadřících); Zní koncert od Brahmsa / pět minut před popravou / jsem Lot - a neptám se (Lot).*

Kompozičně jsou Krylovy básně rozmanité. Mezi jeho básněmi se objevují rozsáhlé básnické skladby – *Slovička, Zbraně pro Erató, Sněhurka v Hadřících*. Do stejné kategorie by zřejmě patřil i Lot, kterého autor nedokončil. Další básně jsou již celkem pravidelně rozloženy do strof, některé do méně pravidelných – *Zpod stolu sebrané spisy, Z mého plíživota, Amoresky*, jiné mají strofy přesné: *7 básniček na zrcadlo a Krylias a Odysea*.

Karel Kryl vkládal do svých básní velkou obraznost, např. složil několik básní na stejné téma, které jsou složeny pouze z přirovnání: *Jak kvítek který vadne / jak světlo lampy za dne / jak pousmání chladné / jsi zbytečná / ... // má láska (3 variace na stejné téma - Zpod stolu sebrané spisy)*, ale přirovnání užívá i ve spoustě dalších: *Měl tělo jako kořenáč / a ústa jako sled' / a úsměv jako uženáč / a sýrovitou pleť (Z mého plíživota); Bojíme se slova / jak skoku do vody / v níž hrozí utopení (Amoresky); U stolu sedím, lačný jako luňák (Krylias a Odysea).*

Bohatá symbolika se prolíná celou Krylovou tvorbou: *Smrt svíčky sfoukne ti / na dortu! / Smrt s nohou dřevěnou / sčítá tvé hodiny. (Zbraně pro Erató)* – Předzvěst Rimbaudovy smrti, a sice básník se nedožije dalšího roku, zemře na sněh v noze; *A bidní, v soukolí / moci, teď mají tě / za pláč či alibi, / sevření / v železném objetí / strachu a zvyklostí / v obruči // maticí stažené / a šroubem z oceli. (Zbraně pro Erató)* – zde je

vykreslen obraz státních hranic obehnaných dráty, symbol nesvobody. Zajímavý je symbol v grafické rovině, zde je vidět, nač klade zmíněná herečka největší důraz: *Sloviček záplava - / pět rolí pro herečku: / Stesk Touha Veselí / Faleš A láska k tomu (Slovička)*. Jiné symboly jsou rafinovanější, např. postavy ve scénáři *Slovička*.

Autor využívá rozmanitých metafor: *mohu prosím slíbat / krev z tvých rtů? (7 básniček na zrcadlo)*; *vlá vítr větvemi / jež podzim zbavil šatu (Amoresky)*; synekdochy: *Svět tebou povrhne (Slovička)* a personifikací: *Den spěchá k večeru; Vždyť báseň přežívá / vězení / tyranů (Zbraně)*; *Samotu protrpěnou / ze čtvrtka na pátek, / noc s sebou vzala si. (Amoresky)*; *Letiště dýchá subtropickým horkem; Lemovka sukni šplhá nad kolena (Krylias a Odysea)*; *I tady nad hroby / bdí kříže polámané (Lot)*.

Některé básně jsou komponovány jako tajenky: *Utichly továrny / Utichly ulice / Usnuly hvězdy / okolo měsíce / a z města celého / v pozdní ty hodiny / očí svých nezavřel / jenom dům jediný // Bartolomějská 7 (Doplňovačka s tajenkou – Z mého plíživota); ...dvojnásobné nic, / nazvané po atolu, / jež tolik sluší ti! // Vždyť – místo aby skrylo - / jen ještě zvýraznilo, / co mělo zakrýti! / ... / A nejsem jediný, / kdo cítí touhu matnou / být na chvílku šatnou, / v níž svlékáš bikiny. (Amoresky)*.

V básních se příliš často neobjevují barvy, a pokud už je autor do textu vložil, jedná se nejčastěji o šedou, která vyvolává melancholické pocity: *Něha se nedá / napovídat slovy / děvčátko / Slova jsou šedá (7 básniček na zrcadlo)*; *Píšťaly komínů / Šedivé aleje / Reklamy biografů; Stesk, vašeň cit a něhu / do šedých zbytků sněhu / v nedělní ulici; Šedé... chladné.. / sterilní!... Slzy?... (Slovička)* *Radost mou, / barevně laděnou / zalije do šedi / žalostné. (Zbraně)*; *Slavíci nepřinesli / než trávu zešedlou (Zpod stolu sebrané spisy)*; *Píseň, jež nesměla / zazářit na květu zešedlých aloí... (Zbraně pro Erató)*; *Jen země zůstala. / Plesnivá šedá hlína / s průduchy liščích nor / a betonových krytů (Sněhurka v harřících)* a červenou barvu jako symbol smutku a utrpení: *Pokoj se roztočí // Tep buší do spánků // Řetězec z rudých kruhů // Krev vína ze džbánu / tká tmavěrudou stuhu / na vlákna ubrusu // Krev – rudá na den Páně (Slovička)*; *Žerď s šerpou barevnou: / půl černou – polo rudou. / Hrob s peklem prolnuly / do krve nemluvnátek (Sněhurka)*.

„Pokud vím, bývala poezie vyjadřováním řečí vázanou. Uvedením volného verše postrádá poezie význam. Ve volných větách hovoří romanopisci, prozaici.“⁹¹ Takže já

---

⁹¹ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 277.

se dnes věnují poezii rýmované, což je do značné míry dekadence, protože dát nové formy a myšlení do rýmu je v české poezii věc poměrně nezvyklá.⁹²

Karel Kryl si na svých rýmech velmi zakládal. Snažil se o jejich pestrost. V jeho básních převažují zejména **štěpné rýmy**: sklouzla – kouzla; (7 básniček na zrcadlo); žízeň – přízeň (Z mého plíživota); Damoklova meče – vědra vleče (Sněhurka v hadřících) a **bohaté rýmy**: galérie – halěře (Zbraně pro Erató); Bělobou zapadly – s bílými chapadly (Amoresky); S nabobtnalými bříšky – náhradou za oříšky (Sněhurka v hadřících), **exotické rýmy**: Beauty and nice... And easy – uprchnout do remízy (Slovička); objevil – v Charleville 417 (Zbraně pro Erató); Slova, slova jen – dopiju ryzlink – bude Toyen (Krylias a Odysea), **absolutní rým**: Liška na ni hledí – má spuštěné hledí (Poděbradská brána – Zpod stolu sebrané spisy); Tvé ruce moje vlasy mnou – Jsem tebou. A ty mnou. (Amoresky); Někteří chtějí společenskou sektu – Osobně dávám přednost sektu (Krylias a Odysea), **dvouslovný absolutní**: Že má slabost pro krokusy – s krokusy teď do kroku si - Patetickou pískám (Krokusy – Zpod stolu sebrané spisy); Helena zchalstaná / lechtala lachatna / a čtyři osly zlé – lysé a oslizlé (Z mého plíživota); dobrem – do Brém (Krylias a Odysea), **rýmové echo**: Napiš mi něhu – vločkami sněhu (7 básniček na zrcadlo); Dožit rána – veterána (Slovička); Z čirého nebe ční – dvě kosti lebeční (Zpod stolu sebrané spisy), **asonance**: Slyším psika / jak mi říká / **lhostejně** / Nebejt pití / měl bys žití / **pode mě** (Psí život – Zpod stolu sebrané spisy); Ježto mi nestačí / **salaš ni chov** / chovám si nejradši / **kalašnikov**.

Autor ve většině svých sbírek dbá na to, aby měly všechny básně, případně celé rozsáhlé básně pravidelná rýmová schémata, např. *Slovička* mají schéma ABABCDCC: V úsvitu předranním / v kterém se neusíná / v kožiše beraním / přichází Klombína // V rezavé paruce / v níž svítí bílé nitky / usedá do sanitky. *Zbraně pro Erató* také nemají právě jednoduché schéma, rýmy jsou vzdálené a verše krátké, často i jednoslovné: rýmový vzorec, který se opakuje je ABCDEFGH: Zní hudba varhanní - / tokáta mollová / pro smrtku – nevěstu / Ďáblovu. / Dýcháš, ač nežiješ. / Jen smutek zůstává, / básniku. / Nač myslíš při lhaní? / Na slůvka medová / vecpaná do textu / proslovů? / Na pouzdro s noži, jež artista prodává / řezniku? (Zbraně pro Erató). Další ukázkou textařsky vzálených rýmů je *Lot*: ABABCD / EFEFCD: Románská gotika / a barok s renesancí / i zde se dotýká. / I zde se samozvanci / vloupali do vinic - / a v černém chodí vdovy, //

---

⁹² KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 61.

i tady nad hroby / bdí kříže polámané, / jež nikdo nezdobí - / a stejný vítr vane / v čase, jenž není nic, / a přec je osudový (Lot).

Kryl používá i jednodušší vzorce, např. ve sbírce *Krylias a Odysea* jsou básně psány podle střídavých rýmů: *Jak jiní blázni, též mám svoji hračku: / pitné a jedlé speciality. / Hledal jsem, hledal, našel bramboračku, / pivo a zelí, kryté jelity (Krylias a Odysea).*

Básník vytváří jak objevné, invenční rýmy, které jsou „rozhodující pro estetický účín“⁹³: Rýmuje slova různých slovních druhů: *Křivě se zašklebí – změníme podnebí (Slovička) – do Štýrského Hradce – nejistě a vratce (Krylias a Odysea)*, i pádů: *V purpuru preláta – pak dozní sonáta (Zbraně pro Erató)*. Používá také neobjevný, banální rým, kde se shoduje slovní druh: *Když padá nebe / na víčka – a já vymýšlím si / slovička (7 básniček na zrcadlo); vytekly z pípy / do skleničky – vajgla típám / do vaničky (Lípy – Zpod stolu sebrané spisy), nebo pád: Zavolej Marylo pantátu (4.pád) – Za to ti zahraje kantátu (4. pád).*

Karel Kryl měl od dětství přístup ke knihám, vzhledem k tomu, že pocházel z knihtiskařské rodiny. „Četl jsem všechno, bez výběru, netuše, že jsou to poklady, jaké lidová knihovna nabídnout nemůže.“⁹⁴ Také později v exilu vystudoval dějiny umění. Netajil se tím, že ho inspirovali jiní autoři. Tuto skutečnost vyjádřil v poslední básni *Amoresek: Kdekdo mi půjčil. A byt' chcípám hladem, / seju a sklízím. – Pole leží ladem. / Nepřu se. Nervu. – Vlastně – nemám s kým. / Ortena, Grušu, Neumana a Tyla, / Skácela, Reynka, Mertu, Halase / - Okrad jsem všechny. Poezie zbyla...*

U některých titulů si Kryl pohrává se slovy a vytváří tak variace nejen na své jméno: *Krylias* (jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole je inspirován eposem *Ilias a Odysea*), *Erbenátky* – podle příjmení K.J.Erbena. Kryl záměrně připomíná co je pretextem, přímo jmenuje autora: *Máchovské variáty*. Využívá parodii: *Na rybníčku stavidlo / s holubičkou míru / prohlédni si Jarmidlo / po tesaři díru (Stavidlo – Máchovské variáty); Když se Záhoř serve s matkou / skončí s kudlou pod lopatkou / Leží zcela /... / ztuhlý / pod lopatkou / ... / uhlí (Záhoř – Erbenátky)*. Místy se objevují přesné citace, např. *Cyrano z Bergeracu: Mít podzim pro sebe! / A nejen hrozny vína / Zíratí do nebe / když večer pohasíná... (Slovička); mít muže k potěše / byt' trochu proti srsti... // Vždyť lepší vrabec v hrsti / než holub na střeše...! (Slovička); modlíš se s trhany / - Odpust' nám naše*

⁹³ PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006, s. 123.

⁹⁴ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 28.

viny – (*Sněhurka v hadřících*), Kolem leží dálky, / pasou se voli – volky nevolky. (Krylias a Odysea) – podle písňe Voskovce a Wericha David a Goliáš, případně parafrázuje: *Šišky se dělají / na modříněch / hrobaři hajají / na vavřínech (Zpod stolu sebrané spisy); Jsem tu tři dny a krčmář už mi tyká. / Poslouchám mlčky zprávy z Prahy, než / poručím rum – a zacituji Dyka: / „Opustíš-li mne, bídně zahyneš!“ (Krylias a Odysea)*. Poměrně často používá aluzivní narážky na klasická díla: *Šílená Rusalka... / Zblázní se do prince / a obětuje sebe... (Slovička); Z ulice vcházím do Faustovy jizby / a doktor Faust je v dobré náladě / ... / a oko libě shlíží na Markétku, / s kterou bych věru vešel v prokletí; Strýc Hamlet čeká na Ofélii; V mé tváři hárá smutek pro Elektru (Krylias a Odysea); Poděbradská brána / sedí na ní vrána / přemítá si o sýru // Liška na ni hledí / má spuštěné hledí / ukované na míru (Zpod stolu sebrané spisy)*, jen výjimečně zmiňuje přesné názvy literárních děl: *Než se jim zdaří vzbudit Herodesa / zpívám Zpěv míru Víti Nezvala (Krylias a Odysea)*. Inspirace českými písněmi a říkadly ve sbírkách *Zpod stolu sebrané spisy* a *Z mého plíživota* již byla zmíněna.

V básni *Stardust* ze sbírky *Krylias a Odysea* vytvořil autor aluzi na svou vlastní píseň – *Morituri te salutant: Dvě pírká touhy ztratil z křídel Pegas / na cestě z prachu, z udusané hlíny. / Pod hvězdným nebem neonů v Las Vegas / jen šedé šmouhy vlasů Kolombíny*.

Krylovým oblíbeným typem intertextovosti jsou postavy z jiných literárních děl. Jak již bylo řečeno dříve, v poetickém scénáři *Slovička* vystupují Romeo, Julie, Pierot, Kolombína, Cyrano z Bergeracu, Roxana, které jednají v souladu se svou původní rolí. Další literární postavy se objevují v různých Krylových básních: *Já mám dilema / Líbat Viléma / anebo Hynka? (Anonymní dopis Jarmilin pro Sally – Zpod stolu sebrané spisy); Smrt svačí na kostře / rytíře Quiota; (Zbraně); Napolo pilný, napůl zcela líný, / mám pocit Kafky. Pocit pana K. (Krylias a Odysea)*. Napříč básněmi jsou užity postavy antické mytologie: *Z příboje - / ze stvolů orobince- / sladká a šílená / z pustiny obrovité / přichází Afrodite; A Ares na arabu / černý a vychrtlý / odjíždí do války (Slovička); Bohyně Athéna / se sponou na límci / tuniky; K čemu jsi, stařeno / Erato!? (Zbraně pro Erató); Je volem býk, jenž kdysi býval Zeus. (Krylias a Odysea)*.

Četné jsou biblické a náboženské aluze: *Za chléb náš vezdejší / v hospodách prozpěvují / nepísňe – nežalmy; Nepoznat temna pekel / Nebát se přízraků / pišících Mene tekel (Slovička); Andulko mé dítě / kvítečku z rasovny / pravice svědíl tě / pro jazyk spisovný // Kdyby tě svěděla / ze všeho nejvíce / byla by zvěděla / co dělá levice (Z mého*

plíživota); Jen bloudí na skálu / zasejí, / blouzníce, vzejde-li / žito či pohanka... (Zbraně pro Erató); Jsem Lot – a neptám se / Jdu – s odvrácenou hlavou (Lot).

Karlu Krylovi nešlo pouze o estetikou „vnitřní“, tedy obsah a formu, básnické sbírky tvořily komplexní umělecké dílo jako svázaný celek. V tiskárně, která patřila před rokem 1949 jeho rodině se tiskly bibliofilské exempláře. „*Můj děda i otec byli tiskaři, dobří tiskaři. Něco z toho zůstalo i ve mně. Vydávám své knihy i sám. Nechci se chlubit, ale jsou to moc hezké knížečky, na dobrém papíru, se skvělými ilustracemi.*“⁹⁵

10 Srovnání vývoje básní a písní

Vyvíjela se Krylova básnická a písňová poetika stejně? Jestliže ne, v čem jsou rozdílů?

Mezi lety 1972 – 1974 prožívá své šťastné období, píše jak básně s milostnou tematikou (*7 básniček na zrcadlo*), tak i stejně zaměřené písně (*Lilie, Podběly*). Co se týče další písňové tvorby, objevuje se zde navíc náboženská tematika (*Jidáš, Zapření Petrovo* atd.) a smutné emigrantsko politické písně *Tisící rok míru* a *Karavana mraků*. Ani jeden těchto problémů se v *7 básničkách na zrcadlo* neobjevuje. Co mají naopak společné všechny písně i básně z tohoto období je naděje: *Jen kousek jít / jen chvíli, do soumraku / až tam, kde svítí město / město bělavý (Karavana mraků); Když jitru kynu / přestože se stmívá / klekání / pak nezahynu / Naděje mi zbývá / v doufání (7 básniček na zrcadlo).*

Na rozhraní dvou tvůrčích period se nachází poetický scénář *Slovička*. Podle roku vzniku (1975-77) by patřil spíše do dalšího období, ale tematicky by se více hodil k etapě první, neboť zde jde o milostné drama, kde se Kryl vyrovnává se zklamáním z lásky. „*Velmi ošklivě jsem to odnesl. A bolí mě to, ještě dneska to bolí.*“⁹⁶ Utíká se též k náboženství a dalo by se hovořit i o „vystřízlivění ze vztahu“ a smíření: *Nakonec oba – ztratí / A ten kdo vyhrává / je Čas. Z druhého období by se ke Slovičkům dala svým neutěšeným laděním přiřadit píseň Číslo na zápěstí (1975): Hle – vůně domova: / šed' betonových bloků / za lásku narkotika organisací.*

⁹⁵ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 113.

⁹⁶ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 154.

V dalším období (1975 – 1984) se Kryl věnoval humorným skladbám, a to jak básnickým, tak písňovým, zde jsou míněny písně *Bridge*, *Píseň o žrádle*, *Z Ohlasů písní ruských*, *Vasil* a další. Tomu odpovídají sbírky *Zpod stolu sebrané spisy* a *Z mého plíživota*. Kryla inspirovaly Jiráskovy *Staré pověsti*, takže je využil jak v písních *Bivoj* a *Dívčí válka*, tak v básních *Opilá Maryla zbojnice (Zootechnická kantáta - Z mého plíživota)* a *Žere Šemík jetel / poblíž Neumětel (Ze Starých pověstí)*. Jak básně, tak písně jsou pouze Krylovou snahou pobavit, jsou ale pestré co se týče forem, i témat. Básnická tvorba je zde mnohem rozsáhlejší a ještě rozmanitější. Kryl si zkoušel napsat různé básnické žánry, navíc se zde více inspiroval jak tvorbou klasiků, tak lidovými písněmi. Krylovy písně oproti básním jsou mnohem více politické, více zesměšňují socialismus: *Darwin*, *Píseň o žrádle*, zmiňují komunistické představitele: *Vasil*, *Mořská kráva*.

V této době se ale Kryl pokoušel psát i v jiných jazycích než ve své mateřštině. Napsal několik písní v německém jazyce, v básních využil slovenštinu a maďarštinu, a to zejména v oddíle *Federalizační poezie*.

V letech 1975 – 1981 je možno v této radobysměšné etapě vysledovat i „vážnější linku“ jeho práce. V tomto případě by sem mohla být zařazena i *Slovička* jako zástupce poezie (do roku 1977). Již zmíněná píseň *Číslo na zápěstí* z roku 1975, o dva roky později napsaný *Plaváček*, smutný povzdech o deseti letech v emigraci - *Jaro desáté* (1977), *Ocelárna* (1982), *Vůně* (1983). Do sbírek *Zpod stolu sebrané spisy* a *Z mého plíživota* zařadil Kryl několik básní, které neodpovídají jejich humornému ladění jako celku a vytvořil z nich samostatné oddíly: *3 variace na stejné téma: Jak suché větve lísky / jsi zbytečná // má láska* a *3 básně na zrcadlo: Když lampy vybledou / jak pentle na pouti / zkropené tichem...* „Vážnou tvorbu“ doplňují *Zbraně pro Erató* z roku 1981.

O rok později se autor začíná navracet znovu k milostným tématům, když v roce 1982 vydal sbírku *Amoresky*, jimž typově odpovídá píseň *Ledvinové kamínky*. zatímco jsou ale *Ledvinové kamínky* laděny poněkud humorně: *Jen ledvinové kamínky / mi zbyly místo vzpomínky / na lásku tvou a něhu / Dany eM*, láska v *Amoreskách* je pojata jiným způsobem: *Ukřívám v ruce stý / díleček tvého těla, / hladšího voskovic. // Pahorek, který vábí, / ukrytý pod hedvábí. // Jsme spolu... A co víc? Dá se říci, že zatímco v písni autor o lásce zpívá, v básni ji prožívá.*

Mezní rok 1985 má v porovnávání posunutou hranici na rok 1984 / 1983. V tomto období je totiž možno spatřovat více tvůrčích tematických linií. V roce 1984 se Kryl začal ve svých písních zabývat problémy globálnějšího charakteru. O tom jsou písně *Kyselý sníh* (1984), *Irena* (1986) a básnická skladba *Sněhurka v hadřících*. Karel Kryl zmiňuje

problematiku životního prostředí: *Do listů jív / kyselý sníh / zvolna se vpíjí (Kyselý sníh); Ač bezjehličné lesy / hyzdí rampy (Irena); Za okny prázdno cest / a rozbahněných polí, / žiravých krůpějí / jež sdružily se v mraky (Sněhurka v hadřících)*. V roce 1986 též reaguje na atomovou havárii, jak již bylo uvedeno výše v písni *Irena*, tak i ve *Sněhurce v hadřících: Hle – vlajky na počest / ... / budoucích Nagasaki*. Kryla zde trápí i jiné potíže moderní doby: *Je třináctého – pátek / v chemické formuli // člověčích robotů / s mechanickými mozky (Sněhurka v hadřících); Zem zrůd, / koktavých zkratek, / svobodných matek / bezdětných vdov (Kyselý sníh)*.

V období se rozvíjí další okruh tvorby. Přicházejí zde ke slovu dopisy. Co se týče písni, jak již bylo řečeno výše, zahrnuje tato tvůrčí etapa písňe jako *Dopisy, Martině v sedmi pádech, Alibi v a moll a Zkouška dospělosti*. Všechny tyto písňe mají reálné jádro. Karel Kryl zde vystupuje sám za sebe, odpovídá skutečným lidem, objasňuje svůj reálný život. Podobnou shodu je možno nalézt i v básních ze sbírky *Krylias a Odysea*. Zde Kryl sice zvolil jinou formu, nejedná se o žádné dopisy posluchačům, ale zapisuje si své poznatky a zážitky z různých cest. Objevují se zde rovněž skuteční lidé z Krylova okruhu, popisuje reálná místa a vypráví o svém životě: *Já v new Yorku i v Sydney nebo v Mníšku / vždy věřil, že čas mříže rozhlodá / a do kanálu hodiv vkladní knížku / vzal za své to, co značí svoboda (Alibi v a moll) – Pozítří zrána popoletím k Mníšku, / neb víkend kvapem pílí k pondělku. / Břichatec v rohu laská vkladní knížku / Já – místo knížky – laskám španělku. (Krylias a Odysea); Smažím si vejce na špeku - / - a ač je očím do breku - / - ústa se smějí, / když nad otázkou přemítám, / proč nejsem tady / ani tam, / kde prý mne chtějí (Martině v sedmi pádech) – Znáám lidi, kteří na ručníku z froté / válejí trávu kdesi u Chlumce. / Já radši černou kávu Lanzarote: / Atlantik z okna baru U Slunce. (Krylias a Odysea)*.

V roce 1989 napsal Karel Kryl báseň *Lot*, k níž doplnil, že je přemýšlením exulanta o tom, co je vlast. Tato tematika ho provázela i v jedné z písni, a sice *Braniboři v Čechách: Vzal Géro jako urážku, / že nikdo nechtěl bimážku / a povolení k vystavení pasu...; Můj pas? Ach, sotva známka na obojku, / a láskou měřeno? / pak jistě ještě méně! (Lot)*.

11 Srovnání specifických literárních kvalit básní a písní

Jaké jsou společné rysy básní a písní bez ohledu na období?

„Člověk nemůže žít permanentně jen v zlobě anebo jen ve velké lásce. Patří k tomu také druhá strana mince. Navzdory tomu, že jsem byl známým rebelem anebo tragédem národa, psal jsem vždy tyto věci vyváženě, přibližně ve stejném rozměru jako kritické a ty ostatní.“⁹⁷

Navzdory stejné tematice působí básně osobněji, jakoby zvnitřněle, autor pouští jejich čtenáře či posluchače do svého srdce. V básních hovoří o svých problémech, které se dotýkají jeho osobně. Ztotožňuje se s postavami svých básní a hovoří sám za sebe: *Když padá nebe / na okenní římsy / na víčka / když nebe zebe / a já vymýšlím si / slovíčka* (7 básniček na zrcadlo 1974). Oproti tomu u písní je tomu častěji tak, jako kdyby v nich vystupoval více stylizovaný Kryl, Kryl s lehce cynickou maskou: *Já včera hučel do Běly / o harmonii duší / a poslouchal jsem zardělý / kterak jí srdce buší* (Podběly 1974). Básně jsou hned od počátku autobiografické (s výjimkou sbírek *Zpod stolu sebrané spisy* a *Z mého plíživota*).

Jak v básních, tak v písních se objevují společné myšlenky, které Karel Kryl průběžně zakomponovává, např. smutek emigranta zmiňuje ve sbírkách *Slovíčka*, *Zbraně pro Erató*, *Krylias a Odysea*, *Lot* a totéž v písních *31.kolej*, *Pták Noh*, *Karavana mraků*, *Jaro desáté* a další, pocity deziluze v písních *Platýs*, *Plaváček*, *Dopisy* a z básní *Slovíčka*, *Zbraně pro Erató*, *Sněhurka v hadřících*.

Básně i písně spojují, kromě kritiky nejrůznějších lidských nešvarů (např. udavačství, úplatnost), socialismu atd., i některé jiné názory, jež Kryl promítl do své tvorby, např. nesympatie k televizi: „*Já debilizátor nevlastním a nemám ani čas sledovat televizi.*“⁹⁸: *A zapne obrazovku / prolhané bedničky / jež neúnavně zvrací / barvotisk ilustrací / spodničky ledničky / vraždy a podvody / hnůj kýč... a vlčí tlamy / vládců... a odvody / branců... Smrt s lafetami / děl... Hudba pohřební* (*Slovíčka*) *X Na lůžku úrazovky / vymění ti plínky / ... / Za štěstí z obrazovky / televizní skříňky* (*Číslo na zápěstí*).

⁹⁷ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 620.

⁹⁸ Tamtéž, s. 766.

Karel Kryl o sobě tvrdil, že je *emancipovaný muž*, který pomáhá v domácnosti, což také zakomponoval do své tvorby: *Na pahorku mezi lány / suchá lípa ční / pod ní Vlasta sprádá plány / emancipační / Dlabat lžíce z kmene lípy / se jí protiví / řeže luky strouhá šípy / plete tětivy (Dívčí válka); A chtít snad rozhodovat / poté co rozhodli / muži?... Tu prohlásí / chudinky u přeslice / že zvrhla jsi... / mužatka... poběhlice (Slovička)*. Kryl si ale dělal z emancipace také legraci. Inspirovaly ho tzv. ženy – pracovnice. V písních se jimi zabýval v *Dívce havířce* a v *Azbukovi*. Napsal o nich ale i několik básní, např. *Marusja siláčka, Soudružko ženo! Milovaná / vysoce kvalifikovaná pracovní síla: / jsi vítěz! Neděsí tě hrozby! (Z mého plíživota)*.

Celou tvorbou Karla Kryla procházejí různé současné i historické postavy. Je však nutno povšimnout si drobných rozdílů. V básních Karel Kryl několikrát zmiňuje své jméno, což se neobjevuje ani v jedné písni. V básních jsou navíc jmenováni i jeho kolegové písničkáři (Hutka, Třešňák a Merta), což v písních také není k nalezení. Společné textům i básním jsou současné i historické osobnosti. V básních se ale mnohem méně objevují komunističtí politici. Krylovým „oblíbeným“ politikem byl Vasil Bilak, o němž Kryl napsal celou stejnojmennou píseň, ale jeho jméno se objevuje i v básni ze sbírky *Krylias a Odysea: A ač pod orlojem - / nikoli v Praze, strýčku Vasile!*

Písně Karel Kryl vysílal ze stanice Svobodná Evropa do Československa, kde je zachycoval větší počet posluchačů, narozdíl od básní. Kolegové písničkáři by jistě měli potíže, pokud by o nich Kryl zpíval. Naopak zesměšnění politiků z exilu nebezpečí nepředstavovalo.

Ve většině básní, stejně tak jako ve většině písní převažují slovesa v přítomném čase, který působí naléhavě a aktuálně. Pouze některé písně mají charakter vyprávění, kde je žádoucí čas minulý.

Písně i básně zdůrazňují měsíce srpen a září. Zatímco tyto se objevují pouze ve dvou básních (*Slovička, Zraně pro Erató*), věnoval Kryl měsíci září celou píseň a v dalších čtyřech písních srpen, nebo září zmínil. Je to zřejmě způsobeno zase tím, že písně adresoval více do Československa, kde jejich posluchači vnímali srpnovou okupaci jinak než krajané v zahraničí.

Patrně ze stejného důvodu Kryl v písních více zmiňuje česká místa a města a zahraničí se vyskytuje minimálně. Právý opak představují básně, kde se velmi často objevují města a místa cizí a do Československa zabloudí zřídkačky.

Písně i básně mají shodně vykreslena města, která působí přelidněně, avšak v písních mají města pochmurný charakter, v básních je v nich spíše spousta špíny.

Odlišně je vnímána příroda. Jako tichá a zlověstná se jeví v písničkách, naopak v básních je líčena jako krásná a romantická. To je zřejmě způsobeno tím, že se objevuje především v milostných básních, kde má dokreslovat idylický obraz, v písničkách má více symbolickou funkci, nebo na ní Kryl ukazuje, zejména v písničkách z osmdesátých let, poničené životní prostředí.

Karel Kryl rád psal své verše v kavárnách. Spousta jeho básní i písní se odehrává v restauračních zařízeních. „*Přestěhoval jsem se do sluje nad křižovatkou, do sluje se třemi východy směrem z domu: ten první do ulice, ten druhý druhý do dvora. Třetí – dle mého dávného snu – do hospody. U Maxe.*“⁹⁹ Tu také zahrnul do písně i básně: *Hospoda u Maxe / v neděli před polednem / koupe se v metaxe / jak v moři nedohledném / Dobrá a laciná / hospoda – filozofka / pro dámy anýzovka / Pro slečny retsina / Max peče berana (Slovíčka) – Má paměť – šedý věšák na vzpomínky - / zítřek i dnešek změní na kdysi / k Maxovi zajdu místo do Demínky / přečíst si dopisy... (Dopisy).*

Po grafické stránce jsou propracované jak písně, tak básně. Jak již bylo uvedeno, Kryl vydával své písně v knižní podobě a naopak na koncertech prokládal recitací svá vystoupení. Přesto je zřejmé a pochopitelné, že grafická stránka hraje u básní větší roli než u písní. Nejrůznější grafické možnosti využívá autor u obojího, např. tři tečky, vykřičníky, velká písmena, pomlčky. I v písničkách lze např. dynamikou zdůraznit slovo napsané velkými písmeny a ponechat delší pauzu při pomlčce. V básních se pak vše objevuje ve větší míře, navíc zde pracuje s uvozovkami, poznámkami v závorkách a zejména se zápisem básně, který lze řádně vychutnat až při čtení. Používání interpunkce – čárek a teček – se vyvíjí stejně u básní i písní.

Rozdíl je ale zřejmý ve fonologickém rozboru. Ačkoliv se Kryl pokoušel např. o hláskovou instrumentaci v písničkách, ve svých básních si doslova vyhrál s figurami všeho druhu, od aliterace, zvukomalby, vokálního paralelismu až po nepravou etymologii a nohé další. Pokud by se zde nabízela otázka, proč tomu tak je, dá se říci, že u písní nejsou figury tak žádoucí a jelikož píseň plyne v čase, posluchač tyto jemné nuance ztěžší zaznamená.

Z lexikálního hlediska využíval Kryl bohatou slovní zásobu. V básních se ve větší míře objevuje více poetismů, ačkoliv se u písňových textů objevují také. Pro básně jsou pak příznačné neologismy, zejména v humorných básních. Opět je toto rozložení způsobeno časovou omezeností a nevrátností písně. Neologismy by ji zřejmě činily nesrozumitelnou. Co ale na srozumitelnosti neubírá, jsou vulgarismy, které se kupodivu

---

⁹⁹ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 285.

v básních objevují častěji než v písničkách, ale i tak jsou spíše výjimečné. Zřejmě zde měl Karel Kryl obavu, aby jeho písničky nakonec nebyly zakázány pro přílišnou vulgaritu a básně navíc nemá tolik posluchačů a obvykle není pouštěna do éteru. V básních se ale výrazně více objevují deminutiva, a to zejména v milostných sbírkách. Jak již bylo řečeno výše, autor je v básních osobnější, a proto zřejmě volí něžnější jazyk. V básních i písňových textech používal ruská slova, která vzhledem k politické situaci podtrhávala náladu písničky, v té době navíc většina obyvatelstva ovládala ruštinu, takže posluchači mohli docenit celkovou ironii písničky. V básních je Kryl rozmanitější. Zde již používá latinská, italská a anglická slovní spojení, kterým by pravděpodobně český posluchač, pokud by je přesně zaznamenal, obtížně porozuměl. V básních se někdy objevuje hovorová čeština. V písničkách se neobjevuje proto, že jsou obvykle interpretovány zpěvem, v němž se toto ztrácí.

Narozdíl od básní užívá autor v písničkách citoslovce. Písňový text počítá se svou hudební realizací. Často se citoslovci může nahradit např. refrén.

V básnických i písňových textech Kryl důsledně usiluje o knižní jazyk, který působí neobvykle. Autor byl na svůj projev patřičně hrdý a vytvořil v tomto stylu snad všechny své texty. Takže se dosti často objevují archaismy, historismy, přechodníky a infinitivy zakončené na –ti. Je zvláštní, že se Kryl snažil takto psát i písničky, v nichž tato slova působí jako Krylovo poznávací znamení. Básně jsou navíc obohaceny o poetické, neběžně užívané spojky.

Po syntaktické stránce jsou zajímavé větné konstrukce užívané napříč Krylovou tvorbou. Pochopitelně v rámci srozumitelnosti jich je v písničkách méně, přesto je autor do svých písniček zakomponoval.

Některá slovní spojení se jak v básních, tak v písničkách opakují. Nejen že Karel Kryl používal *poetické rekvizity*¹⁰⁰ u obojího, ale některé dokonce přeskakují mezi písňovými texty a básněmi: *Vzpomínka na klapot / střevíčků / a na květ, upadlý / do barev tabrizu / z bavlny (Zbraně pro Erató) - Nad prachem katastrof zní klapot střevíčků (Irena); Zbraně se kříží s múzami – (Zbraně pro Erató) - zemřely múzy (Marat ve vaně); A jemný systém vrásek / vleptaný do pleti (Slovíčka) – Jak léta jdou – a hroby přibývají, / počítám vrásky vryté do pleti (Dopisy); Rezavé krůpěje / na bílých pěšinkách (Zbraně pro Erató) - Lilie u cesty, / jež trhati jsi chtěla (Amoresky) – S rukama v týle / jdou vdovy alejemi / za dlouhé chvíle / zdobí se liliemi / lilie bílé s rudými krůpějemi / trhají vkleče (Lilie); Čaroděj čas, zlý a nehybný, / jak tkalec bosý tká / halenu / z holčičích copánků - Jel krajem divný kníže /*

---

¹⁰⁰ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 25.

a chrpy povadly / když z prstů koval mříže / a z paží zábradlí / on z vlasů pletl dráty (Divný kníže); A Mikeš v roli spojence / jde chytat Němce pro Němce / neb prospívá to ledvině a játru (Braniboři v Čechách) - Ježto chybí mému játru koordinace / posadím se psychiatru / o ordinace (Z mého plíživota); Jde celé hejno krásných nových dnů vstříc / zářivým zítřkům v dešti kyselém (Krylias a Odysea) – Do listů jív / kyselý sníh / zvolna se vpíjí. (Kyselý sníh).

Jak v básních, tak v písních poukazuje Kryl na plešatost: *Dopředu jít / s tou karavanou mraků / Schovat svou pleš / pod stetson děravý (Karavana mraků); Temeno bez vlasů / se spánky holými; V údobí přebytků, / v němž hříchem nemíti / majetku, / rab splácí Štěstěně, / břichatec nuzáky vyžírá (Zbraně pro Erató); Nad černým pískem s kameny a se psy / přikrývám plešku hučkou z bavlny; Sluničko pálí lebku plešatou / prázdnou jak krámy v Praze stověžaté.; V lokále sedím, vprostřed snobů. Lysý / s lebkou jak hřib či břicho klozetu. (Krylias a Odysea) a obezitu: Spatřil jsem zmámený / slečinku kouzelnou / Házela kameny / ručinkou sádelnou (Bridge); Prapupek turisty / vylézá z autobusu / tučný a nejistý / stane pak v koňském trusu (Slovička); Břichatec v rohu laská vkladní knížku; U stolu zívám, čekám na melanž // dekadent krčmář tučné ruce mne (Krylias a Odysea).*

Výrazný rozdíl básní a písní je v kompozici. Písňový text vyžaduje větší řád, pravidelnější členění do strof, někdy prokládaných refrémem. Toto v básni není nutné. Kromě sbírek *Zbraně pro Erató* a *Krylias a Odysea*, kde jsou básně členěny pravidelných strof, působí ostatní básně nepravidelně. Rýmové schéma je zachovalé, avšak básně jsou členěny do různě dlouhých odstavců podle smyslu textu.

Jedním ze základních a důležitých rozdílů je rozsah básně a písně. Je sice pravdou, že rozsah Krylových písní prošel vývojem od kratších na začátku zkoumaného období až po výrazně delší v osmdesátých letech. Píseň vyžaduje určitou přijatelnou délku, příkladem přílišné délky jsou Krylovy *Pochyby*, kde sám autor konstatoval, že jsou ve zhudebněné formě divácky neúnosné. Píseň by neměla být ani příliš krátká, neboť má ještě melodii. Krylovy básně jsou buď velmi dlouhé, rozsáhlé, např. *Slovička*, *Zbraně pro Erató*, *Sněhurka v harřících*, *Lot*, nebo mají nepravidelně dlouhé sloky, např. *7 básniček na zrcadlo*, *Amoresky*. Pouze sbírka *Krylias a Odysea* obsahuje pravidelné dvouslokové básně. Sbírkou *Zpod stolu sebrané spisy* a *Z mého plíživota* obsahují jednotlivé originální básně, jež jsou každá různé délky a členění, zde si naopak Kryl zkoušel různé literární žánry, např. sonet, dopis apod.

Básně Karel Kryl často podbarvuje hudbou, kterou dokresluje atmosféru obrazu. Pokud už je zmíněna hudba v písničkách, pak má spíše symbolický charakter, neboť píseň už svou vlastní melodií má a posluchač, který ji vnímá, by si obtížně představil při hraní písně ještě zároveň další melodií, příkladem je píseň *Žalm 71.: Sám kříž si zhotoví / a sám si hřeby ková / a král je křížový / Hraje se Osudová*.

Co se týče obrazných konstrukcí, užívá je Kryl v celé své tvorbě. Jak v básních, tak v písničkách se objevují četné metafory, personifikace a symboly. V obou případech, v básních i v textech, užívá především dvě barvy, a sice červenou – rudou a šedou. V básních má ale rudá více představovat urpení a bolest, zatímco v písničkách častěji představuje barvu Strany.

Textařsky vzdálené rýmy podle složitých rýmových schémat užívá autor v celé své tvorbě, což je jeden z jeho výrazných tvůrčích rysů. Často také rýmuje velmi krátké intervaly, i jednoslovné, příkladem může být píseň *Jidáš* nebo báseň *Zbraně pro Erató*. Snaží se vytvářet objevné invenční rýmy, ačkoliv je jasné, že není možné tvořit pouze v nich. Navíc využívá všechny možné typy rýmů, zejména štěpné a bohaté.

Co se týče pravidelnosti verše, zakládá si autor na vázaném verši v obou liniích své tvorby.

Intertextovost využívá Kryl také v celé šíři básní i textů. V písničkách však preferuje více ideologických spojení a parafrází přísloví a rčení. V básních se naopak objevuje více aluzivních narážek na klasická díla, objevují se literární postavy. Přibližně stejné zastoupení mají v obou případech biblické aluze. V písničkách se objevují spojení známá, transparentní, narozdíl od básně, kde je více prostoru na přemýšlení.

12 Jak hudební realizace dotváří náladu textu

„Písňový text není vůbec vnímán jako poezie a ani s ní nemůže být směřován, existuje totiž v jednotě se svou hudební realizací.“¹⁰¹

Právě díky melodii uvážnou člověku slova v paměti. Hudba text dokreslí, zesílí jeho sdělení, např. píseň *Pochod Gustapa*, jak již název napovídá, je v pochodovém rytmu. Rázná hudba a ostrý zpěv vynucují představu síly pochodující masy, chaotický text *Ptáka*

---

¹⁰¹ HUVAR, M.: *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 15.

Noha doplňuje jakoby neuspořádaná hudba. Úzkostlivě působí pomalá píseň *Divný kníže*, která je v mollové tónině. Naopak píseň *Z ohlasů písní ruských* má postupně se zrychlující tempo, připomíná ruský tanec kozáček. Počáteční rytmus navíc vybízí k představě jízdy na koni. Píseň *Karavana mraků* je ve stylu country, měla být součástí westernu.

Karel Kryl, ačkoliv hrál na kytaru, se snažil své písně také trochu ozvláštnit, např. *Varhany v Olivě* začínají předehtou, která je realizována na varhanách, když se přidá zpěv, jsou varhany slyšet už jen jako kulisa, která dokresluje zvuk kytary. V některých písních je zpestřujícím prvkem pískání: *Rakovina*, *Bakterie*.

Kryl se též pokoušel ozvláštnit i svůj pěvecký projev, zejména když se snažil napodobovat ženský hlas, např. *Azbuk*. Jindy se „pitvořil“ u vtipných písní, *Vasil*, *Omezená suverenita* aj.

Zcela vymykající se z Krylovy tvorby je hudební ztvárnění alba *Dopisy*, kde se kromě Krylovy kytary objeví bicí, elektrická kytara a keyboardové zvuky. Jejich počítačová přesnost ale ukazuje, jak bylo pro Karla Kryla obtížné dodržet stále stejné tempo písně. U Kryla totiž „*melodie převažuje nad rytmem*“¹⁰². Písně rytmicky upravené jsou najednou svázané a působí velmi nepřírozeně. Kryl nepatrně měnil tempo písní, přizpůsoboval si je, případně zkrátil pasáže bez zpěvu a přesto měli posluchači pocit, že vše je, jak má být.

Krylova hudba se vyvíjela stejně jako jeho poetika. Na konci šedesátých let mají písně ráznější charakter, s přibývajícím steskem postupně zklidňoval i svou hudbu. To přetrvává i v další tvůrčí etapě. Písně jsou více melodické. Melodie ale ubývá po roce 1975, Kryl se soustředil více na slova. Krylova typická melodičnost se opět vrací kolem roku 1985.

Co je tedy specifické pro hudbu Karla Kryla? Většina jeho písní je v mollové tónině. Kryl ji preferoval, neboť mu připadala „měkčí“ vůči pesimistickému obsahu textů. Zvuk otlučené Krylovy kytary patří k jeho písním právě tak jako jeho hlas. Hlas, k němuž by si asi málokdo představil člověka s prořídými vlasy a výškou 158 cm. Mírně rozladěné struny a typická technika pravé ruky, která se místy podobá spíše tlučení do kytary než hraní.

V mnoha písních se opakují Krylovy specifické sledy akordů, např. *Děkuji*, *Co řeknou ti páni* a další. Kryl to zdůvodňoval tím, že si jeho písně může zahrát každý začátečník. Někdy je použita téměř stejná melodie např. *A jaro karty míchá / pro záda*

---

¹⁰² ČERNÝ, J. Sleeve-note. In Kryl, K. *Bratříčku zavírej vrátka*. Praha : Panton, 1969.

shrbená / a přetěžko se dýchá / a svítí červená (Rakovina) a On z vlasů pletl dráty / měl kasematy z dlaní / a hadry za brokáty / zlá slova místo zbraní (Divný kníže).

Karel Kryl se sám osobně nepovažoval za kytaristu. Hrát se naučil od trampů, byl v podstatě samouk. Neznal noty a složené melodie ani akordy si nikam nezapisoval. Díky tomu všemu ale dokázal vytvořit svůj osobitý nezaměnitelný hudební styl.

13 Živost Krylova díla

Obliba Karla Kryla je nepochybná už od roku 1968. Dříve, než emigroval, ale i během normalizace, si lidé zpívali jeho písničky, které jim byly povzbuzením a oporou. Ačkoliv Karel Kryl žil v Německu, věděl, že mu v Československu neustále dorůstá další generace příznivců, neboť mu neustále chodily dopisy do Svobodné Evropy. Zároveň zůstávali i příznivci, kteří sami zažili rok 1968.

Jeho texty jsou natolik nadčasové a aktuální, že se netýkají pouze Československa v době totality. Mnohé z nich platí pro jakoukoliv totalitu: *Nad mozkem poslušnost / a nad rozumem víra (Pochod Gustapa), Barevné uniformy mužů / a na chodníku dav / a stejné tváře / stejných sériových hlav (Pták Noh), Laskavé šero / vám přikryje tvář / s grimasou hrůzy (Marat ve vaně), Zbyl jenom kříž / zůstaly skoby / a myšlenka na lásku / v zajetí strachu (Znamení doby), Jdou cvičení sloni a cvičení pávi / Pár cvičených koní / a cvičené krávy (Maškary).* „Totalitárnost“ se objevovala především v písních do roku 1972. Pak se Kryl začal vyslovovat k obecnějším tématům, která se týkají celého lidstva: *Však Abel - ten je vrahem / neboť každý z vás je - ó Bože / bratr můj (Kain IX.), Není Boha / není Dábla / jenž by přišel na zem (Tisící rok míru), Stín provazu / jako dar / plný zášti / pro vás, dospělí / tohoto století (Jidáš).*

Některé písně mohou promlouvat i do současnosti: Nesouvisí přeci s ideologií, „šťěstí z obrazovky televizní skříňky“ (Číslo na zápěstí), ironické rady kariéristům: *Znej používat nevěry / co prostředníka zisku / Měj zásady co pověry / jež brání východisku! (Lektorská), Nemíti skrupulí / když o náš prospěch běží / Mít na rtech vyznání / a pod jazykem hada (Tak jenom pojistit).*

Ve všech textech je přítomna „viděná snaha rozlišit v tom, co prožíváme, to, co bychom mohli prožívat... nalézt zas duši. Potřebujeme si uvědomit, že ať jsme takoví nebo ne, takoví být nemusíme. Nemusíme žít v rozpolcení mezi neprožitými velkými ideály

a ubohým manipulovatelným povrchem,¹⁰³ to se objevuje v písních od druhé poloviny sedmdesátých let: *Strejček Strach a teta Obava, Ocelárna, Vůně, Platýs, Kyselý sníh, Ignác, Martině v sedmi pádech, Alibi v a moll, Zkouška dospělosti, Tekuté písky...*

Spousta písní je nadčasových, např. ty, které nereagují na žádné události nebo neřeší problémy tehdejších představitelů politické moci a zpívají se dodnes: *Lásko!, Zkouška dospělosti, Ledvinové kamínky, Plaváček, Děkuji, Lilie, Běla, Gloria, Habet...*

Některé písně se naopak hrají kvůli pěkné melodii: *Karavana mraků*.

Mnoho textů již upadá v zapomnění, „jsou již víceméně vyčpělé, i když kdysi splnily svou úlohu“¹⁰⁴, zejména ty protiokupační (*Bílá hora, Tak hle, jak se perou*) a po roce 1975 (*Vasil, Darwin, Bakterie*). Kryl se ve svých textech často stylizoval do „pichlavého kverulanta“¹⁰⁵. Pro tuto roli často obětoval v písních nadčasovost a hloubku myšlenky.

V písních ale nejde jen o aktuálnost. Spousta lidí si je zpívá a neřeší, „co tím chtěl autor říci“. Jsou populární, některé z nich téměř zlidověly. Nikdo si bez nich neumí představit táborový oheň. Mezi nejpopulárnější, nejznámější a nejhranější patří převážně písně z doby dřívější, ještě před rokem 1968.

Co se týče Krylových básní, netěší se zdaleka takové popularity jako jeho písně. Jeho posluchači mnohdy ani netuší, že vůbec básně psal. To ovšem nesnižuje jejich kvalitu. Tato skutečnost spíše souvisí většinovým vnímáním významu poezie v současné společnosti.

Básně jsou převážně nepolitické, což umožňuje vnímat je i mimo dobu, v níž vznikaly, a to nejen milostné a tzv. závažné sbírky, ale i některé humorné básně, kde čtenář může obdivovat nápaditou práci s jazykem.

Legenda Karel Kryl je dnes v čítankách základních škol. Dodnes se lidé hlásí k jeho odkazu. 21. srpna 1984 objevil astronom Antonín Mrkos z kleté hvězdárny novou planetku, která byla o čtrnáct let později pojmenována Kryl 84 QJ. V roce 1990 vznikl Klub Karla Kryla, v němž se sdružují někteří jeho příznivci. V Kroměříži a v Novém Jičíně byly odhaleny pamětní desky. V Praze, Příbrami, Varnsdorfu a Novém Jičíně jsou po Karlu Krylovi pojmenovány ulice.

Co se týče jeho práce, neustále vycházejí nové knihy a studie zabývající se jak jeho tvorbou, tak životem, nová vydání Krylových alb, buď v původní podobě, nebo výběry.

¹⁰³ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 23.

¹⁰⁴ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 314.

¹⁰⁵ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 8.

V posledních letech vyšla veškerá Krylova písemná tvorba včetně rozhovorů v nakladatelství Torst. Vznikají též nové interpretace a rozbory.

Na Krylově odkazu se snaží pracovat i jiní umělci. Známa je píseň *Morituri te salutant* v podání Daniela Landy. Jak by se asi zapřísáhlý pacifista Karel Kryl díval na svou píseň ve stylu vojenského marše? Navíc spousta zejména mladších lidí přisuzuje její autorství právě Landovi.

V Krylově tradici se snaží pokračovat jeho bratr Jan, který, ačkoliv sám píše, na svých vystoupeních hraje také písně svého bratra. Objevují se i revivalové skupiny hrající Krylův repertoár, např. Missa a Karel Kryl Rock Band. V roce 2007 uvedlo Národní divadlo taneční představení *Brel - Vysockij – Kryl / Sólo pro tři*, které se inspirovalo životy a písněmi těchto tří osobností.

14 Závěr

Předchozí kapitoly ukázaly, jak se od šedesátých let do současnosti proměnila funkce zpívané poezie. V šedesátých letech znamenala pro publikum více než nyní, zvláště v podání písničkářů fungovala především jako symbol umlčené pravdy, způsob vyjádření nesouhlasu s totalitním režimem. Písničkáři se liší od svých komerčních kolegů autenticitou svého poselství, jsou součástí svého díla, doplňují píseň a ztotožňují se s jejím obsahem.

Karel Kryl vynikl mezi ostatními autory po roce 1968. Patří spolu s Hutkou, Mertou a Třešňákem mezi písničkéře první folkové vlny. V mnohém se od nich ale odlišoval. Měl mezi svými kolegy téměř výjimečné postavení, které z počátku způsobila jeho časná emigrace, ale nejen to, jeho texty byly oproti jiným bohatší, nebyly příliš prvoplánové, ale ani příliš složité, aby vymezovaly okruhy posluchačů, jako texty ostatních písničkářů. Kryl se od nich odlišoval i svými básněmi. Kromě Jaroslava Hutky, který se také věnuje poezii, byli ostatní písničkáři literárně činní zejména v oblasti prózy, případně v jiných uměleckých oborech.

Krylovy texty z let 1968 – 1989 jsem rozdělila na čtyři tvůrčí etapy na základě událostí, které ovlivnily Krylův život. Jejich hranice nemohou být pochopitelně zcela striktně pevné, neboť jedna etapa ještě doznívá a další již nastupuje.

Básně jsem charakterizovala na základě jednotlivých sbírek. Jedním z cílů práce bylo následné porovnání vývoje obou oblastí Krylovy tvorby, kde jsem hledala shody a rozdíly mezi písněmi z jednotlivých etap a básněmi, které do těchto etap zapadají dobou svého vzniku.

V prvním období, mezi lety 1968 – 1971 nelze porovnávat vývoj, neboť Karel Kryl v této době psal pouze písně. V nich doznívá rázná protiokupační revolta, později se objevují texty tesknící po domově. Postavy, čas i prostor jsou převážně aktuální, lyrický subjekt hovoří za všechny a ke všem, rozděluje postavy na „my a oni“. Postupně tato vášeň umlká.

Tyto nálady boje a smutku vystřídá v další etapě silně katolický náboj a láska. Zde už Kryl rozšiřuje svou tvorbu i o básně, které se s písněmi shodují v tematické, více než víra však převažuje láska. Oběma oblastem je rovněž společná naděje. Tematické odpovídají kulisy, lyrický subjekt vystupuje umírněně, celkový náboj je pokornější. Jelikož se zde neuchyluje k něčemu explicitně konkrétnímu, dalo by se říci, že jak texty, tak básně jsou nejvíce nadčasové.

Ve třetím období, od roku 1975, se jak v básních, tak v písních objevuje snaha o humor a ironii. Texty jsou sice křečovitě veselé, ale jazykově zajímavé, velmi propracované. Kryl se snaží zesměšnit všechno, místy se shodují i náměty. Písně jsou zde ale političtější a jejich účinnost již vyprchala. Některé z básní, ačkoliv obsahují nepřilíh závažná témata, mohou být považovány za nadčasové. V této době též užíval v básních i v písních cizích jazyků. V obou oblastech jeho tvorby vystupuje ještě tzv. vážná, poměrně nadčasová linie, kde převažuje zklamání z lásky a všeobecná melancholie. Po roce 1981 se opět hlásí milostná tematika, v níž lyrický subjekt vystupuje sám za sebe, v básních je ale více osobní.

Poslední etapa začíná kolem roku 1984. Kryl se zabývá globálními problémy, s čímž souvisí i poničené životní prostředí a lhostejnost moderního světa. O rok později přichází nová vlna inspirace, která by se dala v písních nazvat jako „období dopisů“. Písně jsou reakcemi na dopisy posluchačů. Paralelně s tím mají společné znaky i básně. Vše je konkrétní, pisatel i další postavy. Kryl je zde sám sebou, není revoltující, ale spíše rezignující, usmířený. Jsou zde zmiňována také konkrétní města a státy, popisovány konkrétní situace. V obojí tvorbě se též soustředí na vzdálenost od domova.

Vývoj písňové poetiky vyjadřují slova autora: *„Když je člověk mladý, tak má černobílé vidění světa. S přibývajícím věkem ale začne rozlišovat různé škály mezi tou*

*černou a bílou.*¹⁰⁶ O své poezii v podstatě řekl, že právě odstíny šedi a jiných barev se v písničce nedají zachytit, a proto začal psát poezii. Z těchto tvrzení vyplývá, že písničky se vyvíjely od černobílého vidění až po šedé, zatímco básně rozlišovaly různé odstíny od počátku.

Součástí práce bylo teoretické zamyšlení nad rozdílem mezi písňovým textem a básní. Písňový text je narozdíl od básně více dostupný posluchačům, plyne v čase, z čehož vyplývá nevratnost, a to vyžaduje jednodušší vyjadřování a pravidelnost. Další kapitoly se tedy měly zaměřit na to, jaké rozdíly jsou mezi konkrétními básněmi a písněmi jednoho autora.

Básně i písně obsahují mnoho společných myšlenek, kritiku, emigrace. Hojně se vyskytují současné i historické postavy. Básně i písně jsou psány v přítomném čase. Města jsou líčena jako přelidněná. Kryl v celé své tvorbě dbá na svůj jazyk, který působí často knižně až zastarale, což způsobují přechodníky, zakončení sloves na –ti, historismy, archaismy i poetismy.

V obou liniích se hojně vyskytují specifické poetické rekvizity, které se opakují nejen v rámci jednotlivých oblastí, ale dokonce se objevují v obou. Pro Kryla jsou též typické textařsky vzdálené rýmy, složitá rýmová schémata a pravidelný verš. Co se týče intertextovosti, užívá často biblických aluzí.

Básně jsou méně stylizované, autobiografičtější, více pocitové, subjektivnější. Z postav se navíc objevují písničkáři, města jsou vykreslena jako špinavá, v kontrastu působí krásná romantická příroda, zmiňována jsou zahraniční města.

Básně mají pestřejší a propracovanější grafiku, je v nich užito více poetismů a vulgarismů, než v písních. Navíc se objevují neologismy a deminutiva. Jazykové prostředky jsou zde o mnoho bohatší ve všech rovinách. Kromě ruských slovíček se vyskytují i slova z jiných jazyků, např. z latiny, angličtiny, italštiny.

Kompozice není vždy zcela pravidelná, básně jsou členěny do různě dlouhých strof podle smyslu, navíc jsou žánrově pestré (epigram, morytát...). Různý je také celkový rozsah básní, který se pohybuje od kratičkého dvojverší po rozsáhlou básnickou skladbu. Z intertextových zajímavostí jsou použity aluze na klasická díla, případně literární postavy, které mají z části i symbolický význam. Symbolika je zde využita ve vyšší míře než u písní, navíc je rafinovanější, musí se o ní více přemýšlet.

---

¹⁰⁶ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 98.

Písňe podávají názory, které jsou jednodušší, zřetelné, objektivnější, týkají se více posluchačů. Z postav se více než v básních objevují politici. Častěji jsou zmiňována česká místa, pochmurně působící města a zlověstně mlčící příroda. Více než v básních jsou jmenovány měsíce srpen a září, které jsou významné pro Kryla i českou historii. Pokud se objeví cizí slova, pak jediné ruská. Použity jsou též poetismy, historismy a vulgarismy, ale v mnohem menším rozsahu. Oproti básním se zde objevují citoslovce. Použity jsou také poměrně pestré jazykové prostředky, ale ne v takovém rozsahu jako u básní. Kompozice je přesná, pravidelná a rozsah tradičně odpovídá běžným písním, i když se v průběhu dvaceti sledovaných let vyvíjí od kratších písní k delším. Písňe mají pravidelnou písňovou formu, jsou psány do slok, často prokládaných refrémem. Objevují se tehdy známá ideologická spojení a parafrázovaná přísloví a rčení. Je využita též výrazná symbolika a básnické obrazy, ne ale v takovém rozsahu. Symboly jsou navíc srozumitelnější.

Ačkoliv Karel Kryl přesně rozlišoval mezi písňovým textem a básní, sám tato pravidla v písních překročil. Studoval totiž literární teorii a většinu poznatků se snažil prakticky využít a ozvláštnit tak své verše. Chtěl tak upozornit na krásu českého jazyka, a to nejen když hrál pro emigranty v zahraničí, ale také pro Čechy. Chtěl rovněž inspirovat ostatní písničkáře, aby se nespokojovali jen s obsahem, ale starali se i o hezkou řeč.

Karel Kryl byl mnohostranný umělec. Kromě básní a písní psal také tzv. psal také fejetony a pokoušel se o prózu. Byl vzděláním výtvarník, „vytvořil celou řadu linorytů, kreseb a karikatur a několik desítek osobitých olejomalb a koláží.“¹⁰⁷ Značnou část svých sbírek doplňoval vlastními ilustracemi, častokrát se podílel i na obálce knih.

Jedním z možných rozšíření této práce by mohlo být zmapování celé Krylovy tvorby, ať již z hlediska časového, či z hlediska dalších linií jeho díla.

Tato práce by mohla být prakticky využita jako inspirativní materiál pro učitele, na němž by mohl svým žákům ukázat možnosti práce s jazykem. Navíc mnoho písní i básní má co říci i současnému člověku. Jsou to zvláště texty poukazující na lidskou hloupost, která je nesmrtelná, nebo naopak písňe i básně milostné, sociálně laděné. Některé Krylovy písňe jsou dnes nezbytnou součástí všech klasických zpěvníků, převažují ale ty, kterými se tato práce nezabývá – do roku 1968.

Básně Karla Kryla nejsou mezi lidmi známé. Oproti slabé básni se dá najít ve zpěvníku vydařený písňový text a naopak. Byl tedy Karel Kryl více textař nebo básník?

---

¹⁰⁷ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 278.

Na základě předešlého zkoumání je možno tvrdit, že Karel Kryl obstál stejně jako písničkář, tak i jako básník. Kdyby nepsal písně, zřejmě by byl známý jako básník. Zde se tedy možné souhlasit s názorem Ivana Binara: *„O Karlu Krylovi se mluví začasťe jako o zpěvákovi, písničkáři, mnozí ho strkají do šuplíku jakýchsi „folkařů“. Pravda, zpívání mu bylo projevem nejslyšitelnějším a nejúčinnějším. Zpíval, aby byl slyšen, a slyšen byl, někdy žel s neporozuměním. Zpěvák Kryl je ale pouhým srpkem – velice viditelným srpkem zastíněného měsíce – Kryla básníka.“*¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ BINAR, I. Ediční poznámka. In KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II.* Praha : Torst, 1997, s. 589.

Literatura

Prameny:

KRYL, K. *Kniška Karla Kryla*. Praha : Mladá fronta, 1990. 176 s. ISBN 80-204-0206-3

KRYL, K. *Pochyby*. Praha : Dokořán, 2006. 90 s. ISBN 80-7363-108-3

KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994. 309 s. ISBN 80-200-0374-6

KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II*. Praha : Torst, 1997. 609 s. ISBN 80-7215-030-8

Sekundární literatura:

BINAR, I. Ediční doslov. In KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II*. Praha : Torst, 1997. s. 582.-585.

ČERMÁK, M. *Nanebevzetí Karla Kryla*. Praha : Academia, 1997. 158 s. ISBN 80-200-0661-3

ČERMÁK, M., HUTKA, J. *Pravděpodobné vzdálenosti*. Praha : Academia, 1994. 183 s. ISBN 80-200-0201-4

ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*. Praha : Academia, 1994. 165 s. ISBN 80-200-0187-5

ČERNÝ, J. Sleeve note. In KRYL, K. *Bratříčku, zavírej vrátka*. Praha : Panton 1990.

ČERNÝ, J. Sleeve note. In TŘEŠŇÁK, V. *Zeměměřič*. Praha : Šafrán 1990.

HUTKA, J. *Koryta krve*. Praha : Mladá fronta, 1996. 160 s. ISBN 80-204-0560-7

FUKAČ, J., VYSLOUŽIL, J. *Slovník české hudební kultury*. Praha : Editio Supraphon, 1997. 1035 s. ISBN 80-7058-462-9

- HANUŠKA, P., NOVOTNÝ, V. *Česká literatura ve zkratce*. Praha : Brána, 2001. 215 s. ISBN 80-7243-115-3
- HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004. 156 s. ISBN 80-86362-49-3
- KLIMT, V. *Akorát že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006. 430 s. ISBN 80-7262-379-6
- KOTEK, J. *Dějiny české populární hudby a zpěvu 1918-1968*. Praha : Academia, 1998. 235 s. ISBN 80-200-0481-5
- KOŽMÍN, Z., TRÁVNÍČEK, J. *Na tvrdém loži z psího vína*. Brno : Books, 1998. 320 s. ISBN 80-7242-001-1
- KRÁL, P. Nekryluju. *Literární noviny*, 1996, č.3, s. 3.
- KRYL, K. *Ostrov pokladů*. Brno : Levné knihy, 2010. 263 s. ISBN 978-80-7309-870-4
- KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst 2006. 820 s. ISBN: 80-7215-275-0
- MERTA, V. *Zpívaná poezie*. Praha : Panton, 1990. 141 s. ISBN 80-7039-032-8
- MOCNÁ, D., PETERKA, J. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl : Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X
- PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006. 248 s. ISBN 80-7290-244-X
- PLOCEK, J. Folk není mrtev. *Literární noviny*, 2007, č.50, s. 7.-8.
- RASL, A. *Krylova zpověď*. Most : Rasl Art Media, 2004. 121 s. ISBN 80-239-2306-4
- STICH, A., JANÁČKOVÁ, J., LEHÁR, J., HOLÝ, J. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha : NLN, 2006. 1000 s. ISBN 2006 80-7106-308-8

VÁŇOVÁ, H., SKOPAL, J. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. Praha : Karolinum, 2007. 198 s. ISBN 978-80-246-1367-3

VLASÁK, V. *Folkaři*. Řitka : Daranus, 2008. 332 s. ISBN 978-80-86983-57-8

Internetové zdroje:

<http://www.vladimirmerta.cz>

<http://www.jaroslavhutka.cz>

<http://www.vlastatresnak.cz>

<http://www.karelkryl.cz>

<http://www.Kryl.kat.cz>

<http://www.fi.muni.cz/~qprokes/folk/folk001.htm>

Resumé

Předkládaná práce se zabývá výraznou osobností českého folku – Karlem Krylem. Zkoumá rozdíly v poetice jeho písňových textů a básní a jejich vývoj v letech 1968 - 1989.

První kapitoly nastiňují situaci od šedesátých let 20. století kolem zpívané poezie a písničkářů až do současnosti. Karel Kryl je porovnáván s českými písničkáři, lišil se od nich nejen svou tvorbou, ale také svým životem, názory i vzhledem.

Jeho poetika se během dvaceti let vyvíjela, a to jak u písní, tak u básní. Toto období je v případě písní rozděleno na čtyři etapy, k nimž jsou podle vzniku přiřazeny jednotlivé básnické sbírky. Do roku 1971 lze hovořit pouze o písních, neboť v tomto období se Kryl básním ještě nevěnoval. V této době psal mladý autor texty, v nichž nesouhlasil s okupací vojsky Varšavské smlouvy, texty jsou nekompromisní. Vzhledem k emigraci v roce 1969 se začal v písních projevovat stesk po domově. Kryl hovoří za všechny a ke všem. Druhá etapa Krylovy tvorby je mezi lety 1972 – 1975 – „šťastné období“, zde se společně v básních i písních objevuje zejména tematika milostná, u písní (více než u básní) také biblická. Původní výkřiky vystřídal ztišené vyprávění. Po roce 1975 se autor uchýlil v celé své tvorbě k humoru, který však působí velmi křečovitě. Texty, ani básně sice nejsou nejlepší obsahem, ale vynikají svou formální technikou. Do roku 1981 se objevuje také vážná tvorba. O rok později se Kryl navrácí k milostné poezii i písním a po roce 1985 nastává tzv. realističtější tvorba a smíření. Kryl jako by se smiřoval s pobytem v exilu a zabývá se globálními problémy.

Básně se od písní odlišují tím, že jsou zvnitřnělé, autobiografičtější, subjektivnější, mají propracovanější jazykové prostředky, nepravidelnou kompozici, jsou náročnější na přemýšlení.

Písně jsou objektivnější, zřetelnější, obsahují pestré jazykové prostředky, které jsou ale pochopitelné již z poslechu písně, mají pravidelnou písňovou formu, transparentnější symboliku, jsou určeny většímu počtu posluchačů.

Básně i písně obsahují mnoho společných myšlenek, Kryl v nich velmi dbá na svůj jazykový projev. Typická je pro ně bohatá slovní zásoba, obraznost, současné i historické postavy, aktuální časoprostor, krátké verše, textařsky vzdálené rýmy a intertextové návaznosti. Z celé Krylovy tvorby je zřejmé, že si rád pohrával se slovy, snažil se využívat teoretické literární poznatky, usiloval nejen o obsah, ale též o zajímavou formu. Vše je dokládáno na četných příkladech z Krylovy tvorby.

Abstract

The presented work deals with the strong personality of Czech folk music - Karel Kryl. It investigates the differences in the poetry of his lyrics and poems, and its development in the years 1968 - 1989.

The first chapters outlines the situation since the sixties of the 20th century around the sung poetry and songsters to the present. Karel Kryl is compared with the Czech singer, he differed from them not only his work, but also his live, beliefs and appearance.

His poetics is developed over twenty years, both in songs and in poems. This period is divided into four stages at the songs, according to which they are assigned to each of poetry collections. By 1971, one can speak only about the songs, because Karel Kryl has not paid poems in this period. At this time, the young author wrote a texts, in which disagreed with the occupation troops of the Warsaw Pact, the texts are uncompromising. Due to emigration in 1969, he began the songs express longing for home. Kryl speaks for all and all. The second stage of Kryl's production is between 1972 - 1975 - "happy period", especially the theme of love appears, the song (more than in poetry) the Bible theme here together in poems and songs. Primal screams took turns telling silence. After 1975, the author resorted for humor to in all his work, but it has a very tightly. Texts and poems though not the best content, but they excel in formal techniques. Until 1981, also appears serious work. A year later Kryl returns to love poetry and songs, and after 1985 comes the so-called realistic creation and reconciliation. Kryl reconciled with a stay in exile and dealing with global problems.

Poems differ from the songs, because they are more autobiographical and subjective and more sophisticated linguistic resources, irregular composition is difficult to think. The songs are more objective, explicit, they contain a variety of language tools, but they are already understood from listening songs. They have a regular song form, more transparent symbolism and they are for a greater number of listeners.

Poems and songs include many common ideas, Kryl cares about their language skills in them. Typical for them is a rich vocabulary, imagery, contemporary and historical figures, current space-time, short verses, lyrical remote rhymes and intertexts connection. In the all Kryl's work is evident, that he likes a fiddling with words, trying to use the literary theoretical knowledge, he sought not only the content but also an interesting form. Everithing is demonstrated by the numerous examples of his work.

Klíčová slova

Karel Kryl, písňový text, báseň, písničkář, tvůrčí etapa,
interpretace, poetika